ARS I'URIS

İAÜ HUKUK KULÜBÜ

3.SAYI

İstanbul
Aydın Üniversitesi
Hukuk Kulübü

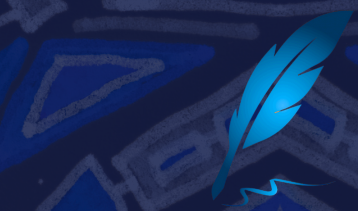

ARS I'URIS

İAÜ HUKUK KULÜBÜ

Yenilenen ismimiz ile karşınızdayız!

Değerli Ars J'uris Okuyucuları,

2024-2025 dönemi İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Kulübü Yönetim Kurulu olarak en büyük hedefimiz; kulübümüzde daha önce gerçekleştirilmemiş etkinliklere imza atmak ve mevcut çalışmaları geliştirerek biz hukuk fakültesi öğrencileri için daha verimli, daha anlamlı bir deneyim oluşturmaktı.

Bugün ise, daha önceki dönemlerde temeli atılmış ve yayımlanmış olan; hukuk ile edebiyatın kesişim noktasında anlam arayışımıza rehberlik eden dergimizin, yeni adıyla yayımlanan üçüncü sayısını sizlerle buluşturmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Her satırında düşünceyi, adaleti ve estetik bakışı harmanlayan bu dergi, yalnızca bir yayın değil; aynı zamanda hukuk kulübümüzün üretkenliğini, toplumsal sorumluluğunu ve kültürel bilincini yansıtan kalıcı bir mirastır.

Bu sayımızda da hukukun evrensel ilkeleriyle edebiyatın derin anlatım gücünü bir araya getirerek, pek çok meseleye farklı açılardan ışık tuttuk. Eserlerimiz yalnızca hukuk normlarına değil; insanın vicdanına, toplumun ruhuna ve geçmişten gelen kültürel birikimimize de ses vermektedir.

Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" nesiller hedefi doğrultusunda; ilke ve inkılaplarına sıkı sıkıya bağlı, çağdaş ve aydın bireyler geliştirme sorumluluğunun bilinciyle hareket ediyoruz. Bu yönüyle dergimiz, sadece akademik bir üretim alanı değil; aynı zamanda kültürel bir duruşun ve değerlerimize olan bağlılığın da simgesidir.

Yeni adıyla yoluna devam eden dergimizin bu özel sayısında emeğiyle, fikriyle ve kalemiyle katkı sunan tüm arkadaşlarıma gönülden teşekkür ederim.

Okurken düşündüren, düşündürürken hissettiren bir sayı olmasını dilerken; hukukla yoğrulmuş, edebiyatla derinleşmiş nice sayılarda tekrar buluşmayı temenni ediyorum.
Saygı ve sevgiyle,

Barış DURMUŞ
İAÜ Kulüpler Birliği & Hukuk Kulübü Başkanı

EDİTÖRDEN

ARS I'URIS
IAU HUKUK KULÜBÜ

Merhaba,

İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Kulübü olarak, değişen adıyla Arsluris Dergi ile tekrardan karşınızdayız.

''Hukukun Sanatı'' anlamına gelen Arsluris ismiyle birlikte hukuki içeriklerimizle ve şiirlerimizle karşınızdayız. Arsluris adıyla yayınlanan dergimizin ilk sayısını yayınlarken önceki yıllarda kulübümüzün iki sayı halinde yayınlamış olduğu Hiza Dergisi'nin bizler için ilham kaynağı olduğunu söylemek isteriz. Arsluris dergi ekibi olarak, Hiza Dergisi'nin çizdiği yolu takip etmeyi amaç edindik. Dolayısıyla her ne kadar ismi değişse de kendimizi Hiza Dergisi'nin devamı olarak görüp dergiyi 3.sayı olacak şekilde hazırladık.

Dergimizin bu sayısını 6 Şubat 2023 tarihinde merkez üssü Kahramanmaraş olan depremlerde hayatını kaybeden başta sıra arkadaşlarımıza ve meslektaşlarımız olan Av. Bensu TEKİRDAĞ, Av. Denizcan TEPEBAŞILI, Av. Ömer Sinan GÜRSOY, Av. Pınar HAVARE ve Av. Şeymanur ARMAĞAN GÜRSOY olmak üzere tüm vatandaşlarımıza armağan ediyoruz.

Arsluris Dergi ekibi ve yazarları olarak, ülkemizin yargı sisteminin geliştirilmesi ve adaletin her anlamda tesis edilmesi için büyük bir sorumluluk hissederek bu çalışmayı ortaya çıkardık. Bizler, geleceğin hukukçuları olarak daha fazla sorumluluk hissetmeli ve ülkemizin yargı sistemine elimizden geldiğince katkı sunmaya devam etmeliyiz. Bu sorumluluğu hissedip bu projeye katkı sunan, başta kıymetli hocalarımız olmak üzere, mükemmel bir ekip çalışması ortaya koyan ekibimize ve yoğun sınav takvimine rağmen içerik üreterek bize katkı sunan her bir yazarımıza teşekkürlerimizi sunarız.

Arsluris Dergi editörleri olarak, değerli okuyucularımıza keyifli okumalar dileriz. Önümüzdeki sayılar için geri dönüşlerinizi ve yeni fikirlerinizi heyecanla bekliyoruz. Ayrıca önümüzdeki sayılarda sizleri de aramızda görmek isteriz.

Okuyucularımıza keyifli okumalar dileriz...

EDİTÖRLER
MEHMET KIŞLIK
SEVİM KURT

ARS I'URIS
DERGİ EKİBİMİZ

Dergi Sorumlusu
Eren Gideroğlu

Editörler
Mehmet Kışlık
Sevim Kurt

Yayın Danışmanları
Berfin Aksu
Gamzenur Yıldız
Rübeyda Toprak

Kapak/Dergi Tasarım
Reyhan Kaya

Sosyal Medya Sorumlusu
Elif Çelik

Yazarlar
Doç. Dr. Şaban Cankat Taşkın
Ahmet Can Saygın
Arzu Melek Oğuzalp
Bedirhan Yıldız
Çisem Su Çiyanur
Ece Çakaloğlu
Elif Sıla Behşet
Eren Gideroğlu
Fatima Saatçılar
Furkan Bingül
Gamzenur Yıldız
Gazanfer Görkem Aytürk
Gülbeyza Durusoy
Ilgaz Dora Şensöz
Kübra Ay
Mehmet Kışlık
Miraç Burak Teyfur
Mustafa Eren Sarıçam
Nisa Yaprak Talaman
Rabia Türk
Semih Yüksel
Sevim Kurt
Sude Savur

Podcast
Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe İsayev

İÇİNDEKİLER

Kulübümüz Hakkında

Kamu Hukuku

- Ceza Hukukunda Taksirle İhmali Davranışın Cezalandırılabilirliği Üzerine Deneme (Deprem, Trafik Kazası, Yangında Cezai Sorumluluk) – s.06
- Yapay Zeka Hukuku Ve Yapay Zeka Düzenlemelerinin Geleceği – s.08
- Türkiye'de Bireysel Silahlanmanın Gelişimi Ve Etkileri – s.10

Devletler Genel Hukuku

- İsrail-Hamas Silahlı Çatışması – s.12
- Türk Devletleri Teşkilatı'nın Siyasi Boyutu Ve Hukuki Statüsü – s.14

PODCAST - s. 19

Hukuk Felsefesi/İnceleme

- Doğal Hukuk Ve Pozitif Hukuk Kavramları – s.20
- Hukuk Terminolojisindeki Kavramların Etimolojik Kökenleri Üzerine – s.22
- Ahlak Ve Yasama İlkeleri/Kitap İncelemesi – s.25
- Dostoyevski'nin Suç ve Ceza Eserinin Hukuki Ve Toplumsal Boyutları – s.29

ÖZEL HUKUK

İŞ HUKUKU

- Evlilik Nedeniyle Kadına Verilen İş Sözleşmesini Fesih Hakkının Anayasamızın 10. Maddesine Aykırılığı – s.32

MEDENİ HUKUK

AİLE HUKUKU

- Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin Vermiş Olduğu Bir Karar Üzerine İnceleme (Nişanlanmanın Geçerliliğinin Belirli Bir Şekle Bağlı Olması) – s.35
- Evlat Edinme, Evlat Edinenle Evlat Edinilen Arasındaki Yaş Farkı – s.37

BORÇLAR HUKUKU

- Taşınır Satışı – s.38
- Kira Sözleşmeleri – s.43
- "Ceza Koşulu İsteminde Kusurluluk Sorununun" T.C. Yargıtay 3. HD., E. 2022/7450 K. 2023/2141 T. 11.7.2023 İlamı Işığında İncelenmesi – s.45

EDEBİYAT

- Ve Orhan Ceketisiz Öldü – s.49
- İnsan Ve Umut – s.51

ŞİİR

- Baharın Kederi – s.53
- Morg – s.54
- Ahenkli Yol – s.55
- Bu Sayfa – s.56
- Zamanın İçinde - s.57

KAYNAKÇA - s.58

KULÜBÜMÜZ HAKKINDA

2014 yılında kurulan İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Kulübü, aradan geçen yıllar boyunca yalnızca bir öğrenci topluluğu olmanın ötesine geçmiş; hukuk fakültesi öğrencilerinin gelişimine katkıda bulunan köklü bir aileye dönüşmüştür. Her geçen yıl büyüyen bu aile, üyeleri arasında güçlü bir bağ kurmuş, üniversite kültürünün önemli yapı taşlarından biri hâline gelmiştir.

Kulübümüz, yalnızca etkinlik düzenlemekle kalmamış; kalıcı değerler bırakmayı da amaçlamıştır. Türkiye'nin farklı illerinde açtığımız kütüphaneler, orada bulunan öğrencilerin akademik hayatlarına sunduğumuz en kıymetli armağanlardan biridir. Bunun yanı sıra, büyük özveri ve uzun çalışmalar sonucu fakültemizde ilk defa gerçekleştirilen meclis simülasyonu ve yargı simülasyonu, sıra arkadaşlarımıza mesleki tecrübe kazandıran ve ufuk açıcı etkinlikler olarak İAÜ Hukuk Fakültesi tarihine geçmiştir. Fakültemiz tarihinde ilk kez düzenlenen bu etkinlikler, akademik çalışmaların da dergi sayfalarına taşınmasıyla daha geniş kitlelere ulaşmış ve kalıcı bir iz bırakmıştır.

Bugüne kadar sayısız seminere, konferansa ve mesleki geziye imza atan kulübümüz, üyelerine yalnızca akademik değil, sosyal anlamda da geniş bir vizyon ve güçlü bir misyon kazandırmayı hedeflemiştir. Üyelerimizin meslek hayatına daha donanımlı adım atabilmeleri için yürüttüğümüz her faaliyet, onların gelişimine katkıda bulunmayı ilke edinerek yapılmıştır ve yapılmaya da devam edecektir.

Kulübümüzün çalışma düzeni yalnızca yönetim kuruluyla sınırlı değildir. Bünyemizde yer alan departmanlarımız, kulübümüzü daha ileriye taşıyan yegane yapılardır. Ortalama 10–15 kişilik ekiplerden oluşan bu departmanlar aktif olarak;

- Anayasa Hukuku Departmanı
- Ceza Hukuku Departmanı
- Kadın Hakları Hukuk Departmanı
- Medeni Hukuk Departmanı
- Ticaret Hukuku Departmanı
- Uluslararası Hukuk Departmanı şeklindedir.

Alanlarına özgü çalışmalar yürüten bu ekipler, üyelerimize hem akademik bir derinlik hem de disiplinli bir çalışma kültürü kazandırmaktadır.

Her geçen gün daha da büyüyen kulübümüz, bugün yüzlerce öğrenciyi bir araya getiren kocaman bir aile olmuştur. Bu aile, sadece bir öğrenci topluluğu değil; birbiriyle dayanışma içinde olan, birlikte üreten, birlikte başaran bir yapıdadır.

Kazandığımız başarılar da bu emeğin göstergesidir. İAÜ Kulüpler Birliği tarafından verilen Onur Ödülü'nün sahibi olan kulübümüz, aynı zamanda "En Kalite Odaklı Kulüp" ödülünü de almaya hak kazanmıştır. Son dönemde fakültemizde birçok "ilk"e imza atmış olmamız, yenilikçi ve vizyoner yaklaşımımızın en somut göstergesidir.

İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Kulübü, yalnızca akademik kazanımlar sağlayan bir yapı değil; aynı zamanda öğrencilerin kendilerini ifade edebildiği, fikirlerini özgürce paylaşabildiği, dostluk ve dayanışma içinde büyüdüğü bir topluluktur. Burada edinilen deneyimler, sadece üniversite yıllarıyla sınırlı kalmayıp, hayat boyu sürecek bağların ve unutulmaz hatıraların temelini oluşturmaktadır.

Bugün, geçmişin köklü mirası üzerine inşa edilen bu kulüp; geleceğin hukukçularını yetiştiren, her daim büyüyen ve güçlenen bir aile olmanın gururunu yaşamaktadır.

Bugüne dek bizimle yol alan tüm üyelerimizle bu büyük yapının bir parçası olmaktan mutluluk duyuyor; yeni katılacak arkadaşlarımızla da ailemizi daha da büyütmeyi sürdürüyoruz.

Reyhan Kaya
İAÜ Hukuk Kulübü Başkan Yardımcısı

KAMU HUKUKU

CEZA HUKUKUNDA TAKSİRLE İHMALİ DAVRANIŞIN CEZALANDIRILABİLİRLİĞİ ÜZERİNE DENEME

(DEPREM, TRAFİK KAZASI,YANGINDA CEZAİ SORUMLULUK)

Ceza hukukunda kusur sorumluğu kast ve taksir olarak iki ana başlık altında incelenmektedir. Kast Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 21/1 maddesinde "Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir" denerek tanımlanmıştır. Öyleyse, ceza hukukunda sorumluluk için kasten işlenmiş bir davranışın varlığı esastır. Kast kabaca bilerek ve isteyerek hareket etme ve sonucun (neticenin) da bilerek ve isteyerek gerçekleşmesi olarak ifade edilebilir. Örneğin, A'nın B'yi bilerek bıçaklaması sonucunda B'nin ölmesi kasten öldürme suçuna vücut verir (TCK 81,82) Ancak bazı durumlarda fail (eylemde bulunan) kimse suçu bilerek işlemez. Hareket ve/veya netice istemeden gerçekleşebilir. Çoğu kez hareket faklı bir amaca yönelmişken, netice amaçlananın dışında bir şekilde ortaya çıkar, yani öngörülemez. Netice gerçekleşmedikçe taksir sorumluluğu da ortaya çıkmaz. Örneğin, otomobil kullanan A, şehir içinde trafikte seyrederken aniden önüne fırlayan B'ye çarpmıştır. B ölmüştür. Bu durumda A'yı taksirle öldürme fiilinden sorumlu tutabiliriz. Taksir TCK'nın 22/2 maddesinde "Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyerek gerçekleştirilmesidir" denerek tanımlanmıştır. Buna göre, yukarıdaki örnekte A, biraz dikkat ve özen göstermiş olsaydı, B'yi yaralayabileceğini veya öldürebileceğini öngörebilirdi. Şu durumda dikkat ve özen göstermediği için A taksirli hareketinden dolayı sorumlu tutulacaktır. (Örnekte TCK 85).

Taksirli suçlar ancak o suçun taksirli şeklinin kanunda cezalandırılabileceği açıkça ifade edilmişse cezalandırılabilir. (TCK 22/1). Şu halde, bir suç tipi kanunda kasten işlendiğinde cezalandırılabiliyorsa da taksirle işlenen şekli cezai yaptırıma bağlanmadıysa o suç tipinin cezalandırılabilmesi mümkün değildir.

Bu ana girişten sonra özellikle uygulamada yapılan ve kanunilik ilkesine aykırı olan hataya dikkat çekmek istiyorum. Bir büyük depremden, iş kazasından, yangından sonra genellikle iş güvenliği uzmanlarının bilirkişi raporlarına dayanılarak olayla doğrudan ilgisi olmayan kişilere sorumluluk yüklendiği, savcıların da bu raporlara dayanarak iddianame hazırladığı görülmektedir. İlginç olan, mahkemeler de bu gibi iddianameleri kabul edip muhakemeye devam ederek hüküm kurabilmektedir. Örneğin X otelinde çıkan bir yangında 10 kişi ölmüş olsun, yangının bir odada A tarafından kontrolsüz şekilde yakılan elektrik ocağından çıktığı anlaşılmış ve otelin yangın söndürme düzeneğinin çalışmadığı, yangın merdivenlerinin olay sırasında kilitli olduğu, itfaiyenin olay yerine geç gelmesinin yangının büyümesinde etkili olduğu, otelin elektrik tesisatının eski olduğu tespit edilmiş olsun. Bu durumda ceza hukuku anlamında taksirli sorumluluk ancak ocağı kontrolsüz şekilde yakan kişiye (A'ya) ait olacaktır. Her ne kadar diğer unsurlar yangının çıkmasında etkin rol üstlenmişse de yani örneğin gerekli tedbirler alınmış olsaydı yangın çıkmayacaktı denebilecek ise de ceza hukuku anlamında hareketle netice arasında olayın kurgusuna uygun bir illiyet bağı bulunması şarttır.

A'nın son hareketi neticesinde yangın çıktığı için ancak A'yı taksirle birden fazla kişinin ölümünden sorumlu tutabiliriz. Oteli denetlemeyen kişiler, görevini yapmayan veya eksik yapan iş güvenliği uzmanları, geç gelen itfaiye 10 kişinin ölmesinden ötürü ceza hukuku anlamında sorumlu tutulamaz. Buna karşılık, A'nın dışındaki kişilerin (ve varsa devlet kurumlarının) tazminat hukukunun genel hükümlerine göre sorumlu tutulabilmesi ise mümkündür. Çünkü ceza hukukundaki kusur değerlendirmesi ile tazminat hukukundaki kusur değerlendirmesi farklı esaslara tabidir.

Örneği şöyle değiştirelim: A, babası B'nin otomobilini B'den izin almadan almış olsun (izin almış da olabilir). B, aracının kontrollerini yaptırmamış, aracını zamanında fenni muayeneye ve periyodik muayenene sokmamış olsun. B'nin aracındaki frenler bu nedenle tutmasın. A, direksiyonda yalnızken yoldan geçen C'ye frenler tutmadığı için çarpsa ve bundan ötürü C ölse, gerçekleşen ölüm sonucu ile B'nin ihmali hareketi arasında illiyet bağı var ise de C'nin ölümünden ceza hukuku bakımından B'yi sorumlu tutamayız. Ancak ve ancak A'yı sorumlu tutabiliriz. Çünkü, ölüme yol açan sonuç A'nın hareketi neticesinde gerçekleşmiştir. Aksinin kabulü ceza hukukundaki sorumluluk alanını genişletir. O nedenle, ortaya çıkan sonuç ancak A'ya isnat edilebilir. Ayrıca ceza sorumluluğu şahsidir. Ne var ki C'nin yakınları hem B'ye hem A'ya karşı tazminat davası açabilir. (Aynı şekilde bu olayda fenni muayenenin veya periyodik bakımın hatalı yapıldığını ya da hatalı parça takılmasından ötürü kazanın gerçekleştiğini düşünelim, fenni muayene istasyonundaki ya da servisteki parçayı değiştiren kişinin ceza hukuku anlamında sorumlu tutulması mümkün görünmemektedir, lâkin bu kişi veya kurumlara karşı tazminat davası açılabilir).

Bunun sebebi TCK'da kasten ihmali davranışla öldürme (TCK 83) ve kasten ihmali davranışla yaralama (TCK 88) açıkça cezalandırılmışken, taksirle ihmali davranışla öldürme veya yaralamaya ilişkin bir hükmün olmamasıdır. Başka bir deyişle, taksirle ihmali davranışın cezalandırılabileceği TCK'da düzenlenmemiştir. Zira kanunilik ilkesi TCK'nın 2'nci maddesinde "Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz" denerek ifade edilmiştir. Bu ilke aynı zamanda Anayasal bir ilkedir.
(Anayasa 38/1, 3).

Sorunun çözümü için TCK'ya taksirle öldürme ve yaralamanın ihmali davranışla işlenebileceğine ilişkin bir hüküm eklenmesi gerekliliktir. Aksi halde, özellikle büyük çaplı facialarda veya doğal afetlerde olayla hiç ilgisi olmayan kişilerin cezalandırılması buna karşılık olayda ihmali olan kişilerin ise cezasız kalması söz konusu olabilmektedir. Şu ana kadarki uygulama buna işaret etmektedir.

Diğer yandan sorunun çözümü için Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) 63/1, Bilirkişilik Kanunu 3/2 ve 10/4 hükümleri değiştirilmeli ve hukukçuların kusur oranını tayin bakımından bilirkişi heyetine dahil edilmesi tekrar sağlanmalıdır. Bu durumda özellikle ceza davalarında taksirden doğan sorumluluk daha iyi tayin edilebilecektir.(benzeri Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK 266) için de söylenebilir).

> “Taksir, kastın gölgesinde kalan bir ihmaldir; ama sonuçları bazen kasttan bile ağır olur.”
> İnsan, yapmadığı şeylerden de sorumludur; ceza hukuku, bu sorumluluğu görmezden gelemez. Zira hukuk, yalnız eylemi değil, eylemsizliği de yargılar.

YAPAY ZEKA HUKUKU VE YAPAY ZEKA DÜZENLEMELERİNİN GELECEĞİ

Yapay zekâ, bilgisayar sistemlerinin insan benzeri düşünme, öğrenme ve karar alma yetenekleri kazanmasını sağlayan bir bilim dalıdır. Yapay zeka teknolojilerinin son yıllarda hızla gelişmesi, bu teknolojilerin hukuki statüsü ve düzenlenmesi konularında yeni soruları gündeme getirmiştir. Günümüzde yapay zekanın karar alma süreçlerine dahil edilmesi, hukuki sorumlulukların nasıl şekilleneceği, etik sorunlar ve uluslararası düzenlemelerin nasıl olacağı gibi konular büyük bir önem taşımaktadır. Bu yazı, yapay zeka hukukunun mevcut durumu ve yapılan düzenlemeleri ele alarak, yapay zekanın hukuki statüsü ve sorumlulukları üzerine yapılan çalışmaları incelemektedir.

Yapay Zeka Hukuku ve Mevcut Durum

Yapay zeka, günümüzde sağlık, finans, otomasyon, güvenlik ve hukuk gibi çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Ancak mevcut hukuki düzenlemeler, yapay zekanın gelişim hızına yetişmekte zorlanmaktadır. Avrupa Parlamentosu ve OECD gibi kuruluşlar, yapay zekanın hukuki tanımını ve düzenlemelerini belirlemek adına çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilen Yapay Zeka Yasası, bu alandaki en önemli düzenlemelerden biridir. Hukuk sistemleri, yapay zekayı yalnızca bir araç olarak mı görmeli yoksa belirli durumlarda bağımsız bir tüzel kişilik olarak mı ele almalı sorusu hukukçular arasında tartışma konusudur. Günümüzde yapay zekanın fiilen karar alma yetisi göz önüne alındığında, mevcut yasal çerçevelerin yeterli olup olmadığı konusunda ciddi soru işaretleri bulunmaktadır.

Yapay Zekanın Hukuki Statüsü ve Sorumluluk

Yapay zeka hayatımızın içine girdikçe hukuki statüsü de tartışmalı bir konu olmaya başlamıştır. Geleneksel hukuk sistemlerinde bireyler ve tüzel kişiler hukuki hak ve sorumluluklara sahiptir. Ancak, yapay zekanın otonom karar alma yetisine sahip olması, onun da bir hukuki statüye sahip olup

olamayacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Bu bağlamda, bazı akademisyenler, yapay zeka sistemlerine tüzel kişiliğe benzer bir statü verilmesini önerirken, diğerleri bu durumun hukuki sistem açısından birçok sorunu beraberinde getireceğini savunmaktadır. 2017 yılında Suudi Arabistan, "Sophia" adlı robota vatandaşlık vermiş ve dünyada ilk kez bir yapay zeka sistemine hukuki bir statü tanımıştır. Ancak bu durum daha çok sembolik bir karar olarak değerlendirilmiş ve hukuki bağlayıcılığı bulunmamıştır.

Uluslararası Hukuki Düzenlemeler ve Gelecek Perspektifi

Uluslararası alanda, yapay zeka hukukunun geliştirilmesi için farklı girişimler bulunmaktadır. Avrupa Birliği, yapay zekanın etik ve güvenlik standartlarını belirlemek için çeşitli düzenlemeler hazırlamaktadır. Özellikle, yüksek risk içeren yapay zeka sistemlerine yönelik sıkı denetimler getirilmesi planlanmaktadır. OECD ve Birleşmiş Milletler de yapay zekanın düzenlenmesi konusunda aktif çalışmalar yürütmektedir. Gelecekte, yapay zekanın hukuki düzenlemeleri daha detaylı hale gelecek ve uluslararası işbirlikleri artacaktır. Bununla birlikte, ülkeler arasındaki bakış açılarının farklılıkları nedeniyle ortak bir düzenleme oluşturulması zor olabilir. Örneğin, Avrupa Birliği'nin katı düzenlemeleri ile ABD'nin daha esnek yaklaşımları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Ayrıca, uluslararası ticaret hukuku ve fikri mülkiyet hakları açısından yapay zekanın statüsü büyük önem taşımaktadır. Örneğin, bir yapay zeka tarafından oluşturulan bir sanat eseri ya da yazılımın fikri mülkiyet hakları kime ait olacaktır? Bu soru henüz netlik kazanmamış olup, hukukçular ve politikacılar için kritik bir tartışma konusudur.

Yapay Zekanın Etik Boyutu

Yapay zekanın sadece hukuki değil, aynı zamanda etik boyutu da önemlidir. Algoritmaların tarafsızlığı, veri güvenliği ve kişisel mahremiyet gibi konular, yapay zeka hukuku ile yakından ilişkilidir. Yapay zeka kararlarının öngörülebilirliği ve hesap verebilirliği, hukukun temel ilkeleriyle bağdaşmalıdır. Çin'de uygulanan Sosyal Kredi Sistemi'nde yapay zeka, vatandaşların ekonomik ve sosyal davranışlarını izleyerek puanlama yapmaktadır. Bu sistem, belirli kriterlere göre bireylerin finansal kredibilitesini, seyahat hakkını ve hatta kamusal hizmetlerden yararlanma durumunu belirleyebilmektedir. Ancak böyle bir sistemin hukukla nasıl uyumlu hale getirileceği, birey hakları ve etik açısından büyük bir soru işareti oluşturmaktadır. Son yıllarda, yapay zeka destekli sistemlerin yargı kararlarında kullanılması önemli tartışmalara yol açmıştır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde ceza hukukunda kullanılan COMPAS adlı yapay zeka destekli risk değerlendirme aracı, mahkemelerde sanıkların suç işleme ihtimalini hesaplamak için kullanılmaktadır. Ancak yapılan araştırmalar, COMPAS'ın siyahi sanıklara karşı önyargılı sonuçlar ürettiğini ortaya koymuş ve bu durum, yapay zeka sistemlerinin kararlarının ne derece adaletli olduğu sorusunu gündeme getirmiştir. Yapay zekanın hukuki süreçlerde kullanılması, bir yandan iş yükünü hafifletebilecekken bir yandan da tarafsızlık ve adil yargılanma hakkı açısından önemli riskler doğurmaktadır. Yapay zekaya karar süreçlerinde tam kontrol sağlamak, etik ile çatışan sonuçlara yol açabilir. Hukuk sistemleri, yapay zeka tabanlı kararların denetlenebilir ve şeffaf olmasını sağlamak için yeni düzenlemeler geliştirmek zorundadır.

Yapay Zeka ve Ceza Hukuku

Ceza hukuku bağlamında yapay zekanın kullanımı da dikkat çekici bir konudur. Özellikle, yapay zekanın suç işleyebileceği ya da suç teşkil eden eylemlerde kullanılabileceği ihtimali göz önüne alındığında, bu tür durumlarda nasıl bir hukuki yaklaşım benimsenmesi gerektiği önemli bir tartışma konusudur. 2018'de Uber'in otonom aracı Arizona'da bir yayaya çarparak ölümüne sebep olmuş ve mahkemeler, sürücüsüz bir aracın kazaya sebep olduğu ilk olaylardan biri olarak bu durumu değerlendirmiştir. Bir yapay zeka sistemi hata yaparak bir kişiye zarar verdiğinde, bu hatanın kime isnat edileceği konusu henüz tam olarak netleşmiş değildir. Bu belirsizlik de yine yapay zekanın sorumluluğundaki soruların henüz cevaplanmamış olmasından kaynaklanmaktadır.

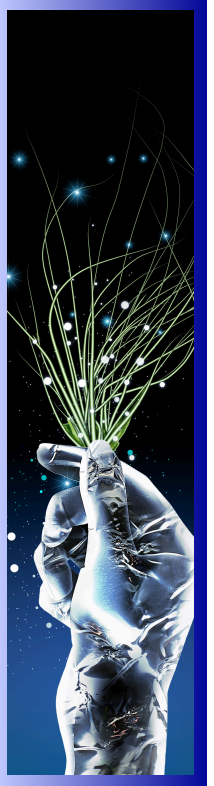

Yapay Zekanın Gelecekteki Hukuki Çerçevesi

Gelecekte yapay zeka hukukunun daha da gelişeceği ve özellikle aşağıdaki alanlarda daha fazla düzenleme getirileceği öngörülmektedir:

* Otonom araçlar ve robotlar: Yapay zeka destekli otonom araçların neden olduğu kazalarla ilgili sorumluluklar netleşmelidir. Bunun yanında robotların mahremiyet ihlalleri, zarara sebep olmaları gibi hususlarda nasıl bir yol izleneceği de kararlaştırılmalıdır.
* Sağlık sektörü: Yapay zeka destekli teşhis sistemlerinin yanlış kararlar vermesi, yanlış tedavi uygulamaları durumunda hukuki sorumluluğun kime ait olacağı belirlenmelidir.
* Finansal yapay zeka sistemleri: Algoritmaların finansal manipülasyonlarda kullanımı engellenmeli ve etik denetimler sağlanmalıdır.

Sonuç

Yapay zeka teknolojileri her geçen gün hızla gelişmektedir ve hukuki düzenlemelerin de bu gelişime yetişmesi gerekmektedir. Yapay zeka destekli sistemlerin hukuki süreçlerde kullanımı, verimliliği artırsa da sorumluluk, şeffaflık ve etik ilkeler konusunda önemli soru işaretleri doğurmaktadır. Gelecekte, yapay zekâ ile hukuk arasındaki dengeyi sağlayacak ulusal ve uluslararası düzenlemelerin oluşturulması kaçınılmazdır. Bu süreçte, hukukçular, teknoloji uzmanları ve politikacıların iş birliği içinde çalışarak insan haklarını, etik değerleri ve adaleti gözeten bir yapay zekâ hukuku inşa etmeleri büyük önem taşımaktadır.

Ece Çakaloğlu

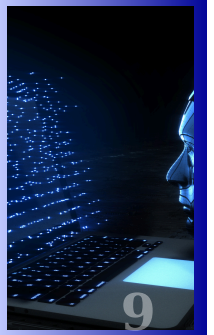

TÜRKİYE'DE BİREYSEL SİLAHLANMANIN GELİŞİMİ VE ETKİLERİ

Bireysel silahlanma konusu, dünya genelinde tartışmalı ve çok boyutlu bir mesele olmuştur. Toplumların güvenlik, özgürlük ve devlet kontrolü gibi kavramlar arasında denge kurma çabaları, bu konuya dair farklı bakış açıları oluşturmuştur. Türkiye'de de bireysel silahlanma, sosyal, kültürel, hukuki ve güvenlik boyutlarında önemli bir yer tutmaktadır.Bu bağlamda, Türkiye'deki bireysel silahlanma, yasal düzenlemeler, toplumsal algılar ve güvenlik sorunları ile şekillenen bir süreçtir. Ülkemizde silah edinme, belirli yasal çerçeveler içinde denetlenmekte ve kişisel güvenlik gibi nedenlerle silah sahibi olma talepleri zaman zaman artış göstermektedir. Ancak, silahlanmanın artışının beraberinde getirdiği olumsuz etkiler de göz önünde bulundurulmalıdır. Aile içi şiddet, suç oranlarının artışı ve güvenlik tehditleri, silah kullanımının beraberinde getirdiği risklerden yalnızca birkaçıdır.

Bu yazıda, Türkiye'deki bireysel silahlanmanın yasal, toplumsal ve güvenlik boyutları incelenecek, silah sahipliğinin sosyal etkileri ve devletin silahlanma üzerindeki kontrolü ele alınacaktır. Bireysel silahlanma, sadece bir güvenlik meselesi değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin, kültürün ve devletin egemenlik anlayışının da bir yansımasıdır.

1. Mevzuatımızda Silah

Türkiye'de bireysel silahlanma, ana olarak 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'da düzenlenmiştir. Ayrıca ilgili yönetmeliklerce düzenlenmiş bulunan esaslar da bulunmaktadır. Tüm bu yasal düzenlemeler, bireylerin silah edinme, taşıma ve bulundurma vb. haklarını belirlerken, aynı zamanda silah ruhsatı almanın şartlarını ve sınırlamalarını da ortaya koymaktadır. Bu düzenlemeler pek tabii sıkı şartlarla donatılmış haldedir ve yalnızca bu yönden dahi kanun koyucunun bireysel silahlanmayı esasında engellemeye çalıştığı dahi söylenebilir. Genel olarak iki ruhsat türü vardır; bulundurma ruhsatı ve taşıma ruhsatı.

1.1. Bulundurma ruhsatı: Bulundurma ruhsatı, silahın yalnızca ruhsat sahibinin ikametgahında veya işyerinde bulundurulmasına izin verir. Bulundurma ruhsatı, silahın kişinin yanında taşınabileceği, günlük hayatta karşılaşılabileceği üzere aracın torpidosuna konulabileceği anlamına gelmez. Silahın taşınması yasaktır, yalnızca belirtilen adreste bulundurulmasına izin verilir. Bundan dolayı bulundurma ruhsatının genel anlamda kişiyi değil işyeri ve konut güvenliğini sağlama özelliği ön plana çıkar.

1.2. Taşıma ruhsatı: Bu ruhsat türü bulundurma ruhsatının tüm özelliklerini içermekle birlikte bu özelliklere ek olarak silahın kişinin yanında taşınabilmesine olanak sağlar, bundan dolayı ruhsatın şahsi güvenliği sağlamaya önem verdiği söylenebilir. Yani, taşıma ruhsatı öyle bir ruhsattır ki; şahsi olarak korunması gereken önemli bireyler bu ruhsatın sahibi olabilir. Bu sebepten dolayı bu ruhsat belirli meslek gruplarına veya özel koşulları sağlayan kişilere verilir. Yine de her halde silahın kamu düzenini bozacak şekilde kullanımı yasaktır.

1.3. Ruhsat alabilme şartları: Silah ruhsatı alabilmek için bulundurma ve taşıma ruhsatı için birlikte belirlenmiş genel şartları; taşıma ruhsatı alınmak isteniyorsa buna özel ek şartları sağlamak gerekmektedir. Genel olarak şartlar şunlardır; 21 yaşını doldurmuş olmak, sabıka kaydının temiz olması, ruh ve akıl sağlığının yerinde olduğuna yönelik sağlık raporu, güvenlik soruşturması, arşiv araştırması, gerekçeli başvuru ve harcın ödenmesi. Bu şartları sağlayan kişiler bulundurma ruhsatı sahibi olabilmektedir. Bulundurma ruhsatı başvuruları İl Emniyet Müdürlüğü Silah ve Patlayıcı Maddeler Şube Müdürlüğü'ne veya İl Jandarma Komutanlığı'na yapılır.

Taşıma ruhsatı alınabilmesi için ise bazı ek şartlar aranır. Belirtilecek koşullardan birinin varlığı halinde İçişleri Bakanlığı veya valiliklere müracaat edilir: hâkim, savcı gibi üst düzey kamu görevlisi olmak, can güvenliği riski taşıyan bankacılık, kuyumculuk gibi işlerle uğraşanlardan olmak, büyük çaplı nakit para taşıyan veya tehlikeli işlerde çalışan iş insanlarından olmak, emekli emniyet mensubu veya bazı askeri personellerden olmak.

Bulundurma ruhsatları 5 yıl geçerliliğe sahipken taşıma ruhsatının süresi 1-5 yıl arasında idarenin takdir edeceği bir süreyle geçerlidir. Ruhsatların süresi bittiğinde Emniyet Müdürlüğü veya Jandarma Komutanlığı'na yenileme başvurusu yapılır. Silahın başkasına devri halinde de yine aynı prosedürler takip edilir. Son olarak ruhsatsız silah bulundurmak veya taşımak 1 yıldan 2 veya 3 yıla varan hapis cezasına ve adli para cezasına sebep olur. Silahın kaçak olması cezayı daha da artırır.

2. Sosyal ve Psikolojik Etkileri

Bireysel silahlanmanın artması beraberinde bazı sosyal ve psikolojik etkileri getirmiştir. Bu etkiler, sorun olarak da nitelendirilebilir. Her şeyden önce, bireysel silahlanmanın artışı Türkiye'de ve tüm dünyada işlenen suç oranlarının artmasının sebeplerinden birini oluşturur. Silahların yaygın olduğu toplumlarda kasten öldürme, kasten yaralama gibi suçların oranı artmaktadır. Ayrıca ülkemizde bazı fantastik sayılabilecek şekilde görüntüler oluşmasına sebebiyet vermektedir. 2023 yılında haberlere konu olmuş 3773 silahlı şiddet olayında 2318 kişi hayatını kaybetmiş, 3820 kişi ise yaralanmıştır. Türkiye'de toplamda 30 milyon silah bulunmaktadır. Bu silahların yalnızca 4 milyonu ruhsatlıdır ve her yıl bireysel silahlanma oranı yaklaşık %3,5 artmaktadır. Ayrıca en güncel veriler olarak 2024'ün ilk 9 ayında 70.000 adet ruhsatsız silaha el konulmuştur. Yine de silahlanmanın ruhsatsız silah nezdinde bu denli hızlı büyümesi karşısında el koyma işlemlerinin genel anlamda ne kadar caydırıcı olduğu da düşündürücüdür. Silahlanmanın artışının suç oranlarının artışıyla birlikte ikinci olarak aile içi şiddet olaylarının da artmasına sebep olduğu aşikardır. Bununla birlikte intihar olaylarının da gerçekleşmesi daha basitleştiği için bu riskleri de göz ardı etmemek gerekir. Son olarak bireysel silahlanmanın artışının bireylerde özellikle ülkemizde kendi adaletini sağlama düşüncesinin gelişmesine sebep olduğu görülür. Bu da devlete karşı duyulan güveni azaltır. Bu durum özellikle gazetelerin 3. sayfa haberlerinde kendini sıkça gösterir. Bu durum bir psikolojik etki olarak da görülebilir. Aynı zamanda silahlanmanın artışının tüm bunlarla birlikte stres, anksiyete gibi etkileri de bulunur.

3. Silahlanmanın Ekonomik Boyutu

Bireysel silahlanmanın artışının belki de sayılı olumlu yanlarından biri ekonomik anlamda silah endüstrisinin gelişmesine ve bu yöndeki ihracatın artmasına katkıda bulunmasıdır. Türkiye'de ateşli silah üretimi yapan pek çok firma bulunmaktadır. Örnek olarak Canik, Sarsılmaz, MKEK verilebilir. Bu tarz şirketlerin savunma sanayi alanını geliştirdiği ve istihdam sağladığı gerçeği unutulmamalıdır. Aynı zamanda bireysel silahlanmanın artması, güvenlik harcamalarını da artırmaktadır. Bununla birlikte ruhsat alınırken, yenilerken vb. verilen harçlar ve diğer ücretler de önemli bir gelir kapısıdır. Yine de tüm bu ekonomik olumlu yanlar bireysel silahlanmanın özellikle ruhsatsız silah nezdinde artışının olumlanması sonucunu doğurmaz. Nitekim bireysel silahlanmanın kontrol altına alınmaması başlı başına bir güvenlik sorunudur.

4. Farklı Görüşler

Bireysel silahlanmanın etkilerine karşı bu durumu savunanlar olduğu gibi karşı çıkanlar da vardır. Bireysel silahlanmayı savunanlar genel olarak kişisel savunma ve güvenliğin sağlandığını ve caydırıcılık sağladığını söylerlerken savunmayanlar bu durumun toplumsal şiddeti artırdığını savunur. Savunanlar aynı zamanda özellikle meşru müdafaa gibi anayasal hakların kullanılmasının kolaylaşması açısından konuya bakarken savunmayan güruh bu konuyu suç oranlarının artması olarak yorumlar. Sonuç olarak savunanlar silahın doğru zamanda doğru yerde kullanıldığı varsayımına dayanırken savunmayan kesim silahın herkesçe kullanılabileceğinden hareketle en sonunda bir suça karışacağı düşüncesindedirler. Gerçekten de özellikle suç oranları, bu suçlarda kullanılan ateşli silahlar, suçlar sonucunda oluşan ölüm sayısı vb. etkenler değerlendirildiğinde kişisel açıdan bakıldığında savunulacak yönleri bulunsa da toplumsal açıdan bakıldığında bireysel silahlanmanın artışının savunulacak pek de olumlu yönü bulunduğu söylenemez.

5. Sonuç

Türkiye'de bireysel silahlanma her geçen yıl %3,5 oranında artmaktadır. Silahlanmanın artmasıyla birlikte genel anlamda suç oranları da artmaktadır. Bu yönde sonuç başlığı altında bu sorunun çözümü adına birkaç yöntem belirtilmesi yerinde olacaktır. Öncelikle bireysel silahlanma konusunun çözümü için azaltmak mı yoksa kontrol altına almak mı sorusu sorulmalıdır. Azaltmak pratik olarak pek de mümkün görünmemektedir. Ancak kontrol altına alınması sağlanabilir. Bu yönde ruhsat edinme ve denetimlerin sıkılaştırılması, kişinin gerçekten silaha ihtiyacı olup olmadığı konusunda toplumsal farkındalık çalışmaları yapılması, silah edinme yaşının yükseltilmesi gibi bazı kısıtlamalar getirilmesi, ruhsatı yenilenmemiş veya ruhsatsız silahların toplatılması vb. önlemler doğrultusunda kontrol altına alarak orta bir noktada buluşulmasının gerek suç oranları gerekse kamu düzeni üzerinde olumlu etkilerinin olacağı aşikardır.

Miraç Burak Teyfur

İSRAİL-HAMAS SİLAHLI ÇATIŞMASI

7 Ekim 2023 tarihinde Hamas'ın İsrail'e saldırmasıyla çatışmalar başlamıştır. Başlayan bu çatışmaların savaş boyutuna gelmesiyle ul uslararası h ukuk alanında ele alınması gereken birçok konu gündeme gelmiştir. İsrail'in sözde meşru savunma adı altında Gazze'ye yaptığı silahlı saldırılarda birçok sivili katletmesiyle u luslararası h ukuk bağlamında büyük ihlaller söz konusu olmuştur.
İsrail'in meşru savunma hakkını kullandığını ileri sürmesi bu hakkın orantılılık, zorunluluk ve aciliyet unsurlarının ele alınmasını gerektirmektedir. İsrail'in Gazze'ye yaptığı saldırılarda, savunmaya geçen Hamas güçlerine karşı saldırıya geçmesi ve doğrudan sivilleri, hastane ve kamp gibi yaşam alanlarının bulunduğu bölgelere orantısız güç kullanması meşru savunmada orantılılık ilkesini ihlal etmiştir. Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. maddesinde meşru savunma hakkının gereklilikleri belirtilmiştir.

ABD'nin Akdeniz'deki savaş gemilerini Gazze kıyılarına yanaştırması İsrail ile çatışmakta olan Hamas ve destekçilerine gözdağı vermiştir. BM Antlaşması'nın 2. madde 4. fıkrası ''Birleşmiş Milletler'in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar.'' uyarınca ABD'nin gerçekleştirdiği bu eylem,BM Antlaşması 2/4 maddesini ihlal etmektedir.

Olaylara bir de UCM (Uluslararası Ceza Mahkemesi) tarafından bakacak olursak, UCM Roma Statüsü'nde bulunan maddelerden de ciddi ihlaller söz konusudur. UCM Roma Statüsü 6. maddesinde değinilen soykırım konusu İsrail'in Gazze'de yaptığı eylemlerle örtüşmektedir. Bu tüzüğün amaçları bakımından "soykırım", ulusal, etnik, ırki ya da dini bir grubu kısmen veya tamamen yok etmek amacıyla gerçekleştirilen aşağıdaki eylemleri kapsamaktadır: (a) grup üyelerini öldürmek; (b) grup üyelerine ciddi bedensel ya da ussal zarar vermek; (c) fiziksel olarak kısmen ya da tamamen yok etmek kastıyla, grubu ağır yaşam koşullarına maruz bırakmak; (d) grup içinde doğumları önlemeye yönelik tedbirler koymak; (e) grup içindeki çocukları zorla bir başka yere nakletmek. Göründüğü üzere maddede belirtilen bu eylemler, örneğin ciddi bedensel zararlar vermek ve öldürmek, İsrail'in Gazze'de her gün yüzlerce sivile karşı gösterdiği eylemlerdir. Bu eylemler sadece madde 6'da yer verilmemiş ayrıca madde 7'de de insanlığa karşı suçlar ve madde 8'de savaş suçları kapsamına da dahil olmaktadır. Zira madde 7'de herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlenen eylemler şeklinde açıklanmıştır.

Uluslararası hukukun aktörleri devletlerdir. Devletlerin yaptığı hukuka aykırı eylemlerde kusur ve zarar aranmaz. Bu konudaki unsurlar ihlal ve isnattır. Bu unsurlardan olan ihlal konusuna değindik. Şimdi ise bu ihlallerin devlete isnat edilmesini ele alacağız. İsrail, Hamas ile çatışmalara başladığından beri gerçekleştirdiği eylemleri her ne kadar meşru savunma olduğunu belirtse de kabul etmektedir. Yani isnat konusunda bir sorun yoktur. Bu eylemler uluslararası sözleşmelerin hükümlerini ihlal ettiği için uluslararası hukuku sarsıcı etkileri vardır. Yani uluslararası topluluğun geneline yönelik bir yükümlülük olduğu söylenebilir. İşte bu hususta Birleşmiş Milletler A/RES/56/83 belgesi 48. maddeye gidilebilir. Madde hükmü, mağdur devletten başka bir devlet tarafından sorumluluğa başvurması konusunu açıklamaktadır. Aynı belgenin 54. maddesinde mağdur devletten başka devletlerce önlemler alınabileceğini vurgulamıştır.

Bu açıdan bakıldığında yaşanan bu olaylar dan sonra devletlerin yargı bağışıklığı ve devlet başkanlarının yargılanıp yargılanamaması akıllarda soru işareti bırakmaktadır. Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası uluslararası alanda soykırım, insanlığa karşı suç, savaş suçu ve saldırı suçu özelinde insan hakları ve insancıl hukuk ihlallerinin işlenmesi iddiaları çerçevesinde bireylerin hiçbir yargı bağışıklığından faydalanmaksızın yargılanabileceğini görebiliriz. Daha sonrasında kurulan yargı organlarının yani ceza mahkemelerinin kurucu anlaşmalarında devlet başkanları dahil olmak üzere kim suç işlediyse o suçu işleyen kişinin hiçbir şekilde cezasız kalmayacağı ve onun resmi sıfatının bir yargılamada gerekçe ya da hafifletici bir unsur olarak kullanılamayacağı öngörülmüştür. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (UCM) kurucu anlaşmasının 27. maddesinde resmi görevin mahkemenin yetkisini kaldırmadığı ve devlet başkanlarının da cezai sorumluluklarının olduğu belirtilmiştir. Buradaki bilgiler ışığında bu Roma Statüsü'nü kabul etmemiş ve taraf olmamış devletler açısından yargılama yapılıp yapılamayacağına bakıldığında daha önce de birçok örneğinin yaşandığı ve bu gibi durumlarda Statü'ye taraf olunmasa bile yargılamanın Güvenlik Konseyi kararıyla mahkemeye havale edilmesinin mümkün olduğu görülmektedir. Gazze'de meydana gelen silahlı çatışmalar nezdinde işlendiği iddia edilen soykırım başta olmak üzere insanlığa karşı suç ve savaş suçları öne sürülerek bir yargılama yapılması ihtimalinin olup olmadığı da gündem haline gelmiştir. Filistin'in 2015 yılında bu Statü'yü kabul etmesiyle birlikte Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin de yargı yetkisini kabul etmiş sayılmaktadır. Böylece kendi topraklarında meydana gelebilecek herhangi bir savaş suçuna dair davaların kabul edilebilir olacağını tespit etmiştir. İsrail'in işlediği iddia edilen suçlar bakımından ise yargılanması ve gerek görülürse cezalandırılabilme ihtimalinin de artık önü açılmıştır. Bunun üzerine 21 Kasım 2024'te Uluslararası Ceza Mahkemesi İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ve eski İsrail Savunma Bakanı Yoav Gallant hakkında tutuklama emri çıkardığını duyurdu. İsrail ve Filistin'de yaşanan bunca olaydan sonra 19 Ocak 2025'te Hamas-İsrail Ateşkes Antlaşması yapılmıştır. Çatışmaların başlangıcından günümüze kadar binlerce insan hayatını kaybetmiş ya da evlerinden göç etmek zorunda bırakılmıştır. Geçmişten bu yana her dönemde olduğu gibi bir kez daha savaşın yıkıcı etkileri tüm dünyanın gözleri önüne serildi. Uluslararası hukukun normlarını ihlal eden bütün eylemlerin sorumlularının hiçbir siyasi, dini, etnik ayrım yapmaksızın adil bir şekilde yargılanmasını ve bir daha bu tür ağır ihlallerin gerçekleşmemesini umuyoruz .

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI'NIN SİYASİ BOYUTU VE HUKUKİ STATÜSÜ

A. Türk Devletleri Teşkilatı'nın Siyasi Boyutu

Devletler, tarih boyunca çıkarları için diğer devletlerle anlaşmalar yapmış, dostlar ve düşmanlar edinmiş, ülkesini her anlamda yükseltmek için türlü yollara başvurmuşlardır. Siyasi, coğrafi, dini, milli, ekonomik ortaklıklar baz alınarak kurulan bu birlikler kimi zaman olumlu sonuçlanmış, uzun vadeli ve yararlı olmuş, kimi zamansa ihanet ve yıkımla sonuçlanmıştır. Bugüne baktığımızda, Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak içinde bulunduğumuz birliklerden biri yükseliş ve parlama dönemindeki :
Türk Devletleri Teşkilatı.

Bu teşkilatın birleşme motivasyonu milli bilinçten geliyor. Özellikle Asya kıtasının birçok yerine dağılmış vaziyette yaşayan Türkî devletleri bünyesine alan, ortak çıkarlar doğrultusunda hareket etmeyi amaçlayan ve aslında bir gün Türklerin Turan hedefine ulaşmasındaki en büyük umut olarak görünen o birlik... Türkler maalesef kopuk bir düzen içinde, birbirlerinden ayrı yaşasalar da bu birlik sayesinde kardeşleriyle tekrar kavuşmuş durumda. Örneğin, diğer birlikler yavru vatan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımazken, Türk Devletleri Teşkilatı tanıyor ve gözlemci üye olarak bulunuyor. Bu da gelecek süreçlerde önce Türkî cumhuriyetlerin, sonra diğer ülkelerin zamanla tanımasına olanak sağlıyor.

En önemli alanlardan biri özerk bölgeler. Dünya çapında bulunan 16 Türk özerk bölgesi, her ülke ve her millet gibi tam bağımsızlıklarına kavuşacakları günü büyük bir umutla bekliyor. Ve bir bölge daha var... Türklerin unuttuğu, yardım eli uzatamadığı, kendi kaderine terk ettikleri kardeşlerimizin ülkesi... Onlarca yıldır Çin Halk Cumhuriyeti'nin zulmüne, işkencelerine, etnik temizliğine ve asimilasyonlarına maruz kalan ve tüm dünyanın "görmedim, duymadım, bilmiyorum"u oynadığı, kadın ve insan hakları savunucusu olduğunu iddia eden çoğu derneğin orada toplu tecavüze uğrayan kadınları görmezden geldiği, din ve inanç özgürlüğü olmadan hayatlarına devam etmek zorunda kalan, 2025 yılında bile gökyüzüne baktıklarında ertesi sabaha özgür uyanabilmek için Tanrı'dan bir umut bekleyen, Orta Asya'nın, Türklerin ve Turan'ın atan kalbi: Doğu Türkistan. Türkiye Cumhuriyeti olarak bizim bile hiçbir şey yapamadığımız bu günlerde, onları kurtarabilmenin tek yolu arkalarında büyük ve yükselen bir güç olmasıdır. Bu gücü oluşturmak tek bir ülkeyle maalesef mümkün değil. İşte tam bu noktada Türk Devletleri Teşkilatı büyük bir önem taşıyor.

En yakınımızdaki örnek Suriye. Bölgede Rusya'nın, İran'ın, Amerika'nın ve Esad rejiminin gücünü arkasında hisseden PKK ve PYD, yıllarca halka zulmetti. Bu güç arkasından çekildiği an halk tarafından püskürtülüp bölgeden çekilmek zorunda kaldılar. Birleşen Türkî cumhuriyetler, özellikle ekonomik ve askeri anlamda gelişip güçlenecek ve bu sayede zulüm altındaki tüm Türklerin en büyük destekçisi olabilecek. Bu durumda böyle bir güce ne Rusya ne de Çin karşı koyamayacak ve bölgeler tam bağımsızlıklarını ilan ederek teşkilat bünyesine katılacak.

Peki, bunların ülkemize faydası ne olacak? Hâlihazırda bulunduğumuz NATO varken neden yeni bir birlik? Türk Devletleri Teşkilatı'nın bir diğer önemi burada ortaya çıkıyor: milli bilinç. Kendi özümüzden yeterince uzaklaştığımız, kültürümüzden ve bağlarımızdan koptuğumuz, geçmişimizi bilmeden geleceğe yön vermek istediğimiz bu kara günlerde Türk Devletleri Teşkilatı bizler için büyük bir umut ışığı.

Toplumumuz kendi geçmişini, Göktürklere kadar uzanan tarihini öğrenirse ülkemizin gelişmesinde büyük bir adım atmış oluruz. Aynı şekilde, teşkilatın üyeleri olan diğer ülkelerin gençleri de tarihlerini bildikten sonra her ülke kendi içinde gelişecek ve en sonunda güçler birleştirilerek dünyada söz sahibi olduğumuz bir konuma geleceğiz.

Türkiye açısından baktığımızda, bir diğer önemli yanı yer altı kaynaklarıdır. Özellikle Azerbaycan, Türkmenistan ve Kazakistan'ın yer altı zenginlikleri sayesinde dışa bağımlı olduğumuz kaynakları Türkî cumhuriyetlerden alıp hem daha uygun fiyata temin edebilir hem de ülke olarak izleyeceğimiz dış politika hamlelerine, özellikle petrol ve doğalgaz için ket vurulmamış oluruz. Aynı zamanda, alınan kaynakları kendi teknolojimizle birleştirdiğimizde hem bizler hem de diğer üye ülkeler için güzel bir fırsat elde etmemiz mümkün. Elde edebileceğimiz bu avantajla ekonomik olarak daha büyük bir rahatlık sağlayabilir ve bu sayede dünyada sözü daha çok geçen bir ülke olabiliriz.

Onlarca yıldır bizi oyalayan Avrupa Birliği, bizi kendinden görmeyerek aşağıladığını sanarken ve bize ufak umut parçaları verip istediği çoğu şeyi yaptırırken, Türk Devletleri Teşkilatı bizim için inanılmaz bir çıkış kapısı. Hem Avrupa Birliği umudu adı altında ülkeye verilen zararlar giderilebilir hem de daha hızlı bir politik ve ekonomik gelişim sağlanabilir.

Bir diğer avantaj, teşkilat üyesi ve gözlemci olan ülkelerin ve özerk bölgelerin büyük bir kısmının hem hayvancılık hem de tarım için elverişli olmasıdır. Bu durum, dışa bağımlı olduğumuz konularda kardeş ülkelerimizden ithalat yapmamızı sağlayacak ve devamında teşkilat üyesi ülkeler bizden ürün ihraç edecektir. Aslında özetle, ithalat-ihracat hamlelerinde bize bir nefes kapısı olabilir ve bu sayede gelişen ekonomimiz bizi daha da yükseltebilir.

Bir diğer konu ise askeri güç. Dünyanın en güçlü ordularından biri olan Türk ordusu, diğer Türk ordularıyla ortak eğitimlerde ve hamlelerde bulunup Turan Ordusu'na geçiş yapabilir. Bu ordunun gücü, kaynak imkânları, azmi, hırsı ve Mete Han'dan bu zamana gelen 2000 yıllık ordu geleneğiyle tüm dünyanın en büyük ve en güçlü ordusu konumuna gelebilir. Özellikle milliyetçi Türklerin ve Türk Devletleri Teşkilatı'nın ana hedeflerinden biri olan Turan, bu sayede gerçekleşebilir ve Asya kıtasının büyük bir bölümünde hâkimiyet, güçlü Türk milletinin olabilir.

Dipnot: Güney Azerbaycan'ın tekrar alınması hâlinde Turan'ın tüm sınırları kalkmış olacaktır.

-Fatıma Saatçılar

ARS I'URIS
IAU HUKUK KULÜBÜ

B. TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI'NIN HUKUKİ STATÜSÜ:

a. Türk Devletleri Teşkilatı'nın (TDT) Bir uluslararası örgüt olduğunun tespiti

Uluslararası hukuk kişilerinden (süjelerinden) olan egemen devletlerin kurmuş olduğu örgütler uluslararası hukukta iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, ''ulusüstü (süpranasyonel) örgütler'', ikincisi ise daha yaygın olan ''uluslararası örgütler'' şeklindedir. Ulusüstü (süpranasyonel) örgütlerde devletler birtakım egemenlik haklarını ulusüstü örgütlere devrederler.

Ulusüstü örgütlere verilebilecek en iyi örnek Avrupa Birliği'dir. Avrupa Birliği'nde üye devletler, birtakım egemenlik haklarını ulusüstü örgüte devrederler. Örneğin; Avrupa Birliği'nde ortak pazar, ortak sınır kontrolü, yüksek mahkeme ve düzenli halk seçimlerini içeren derin siyasi, ekonomik ve sosyal bütünleşme söz konusudur.''

Uluslararası örgüt ise, Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun (UHK) 2003 yılında yayınladığı bir raporda şu şekilde tanımlanmıştır:

Uluslararası örgüt, "Bir anayasaya ve ortak organlara sahip, bir antlaşmayla kurulmuş, üye devletlerinden ayrı bir kişiliği ve antlaşma yapma kabiliyeti bulunan, uluslararası hukukun bir konusu olan devletler birliğidir"

Doktrinde, bu tanımdan yola çıkılarak bir uluslararası örgütün beş temel unsuru olduğundan bahsedilmiştir. Bu unsurlar şu şekildedir: ''bir uluslararası antlaşma ile kurulma, uluslararası hukuki kişiliğinin bulunması, kurumsal bir yapıya sahip olma, işlevsel bir kuruluş olma ve işbirliği'' unsurlarıdır. Uluslararası örgüte üye olan egemen devletler, egemenlik haklarının tamamından ya da bir kısmından feragat etmezler. (Uluslararası Örgütler ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz: Mehmet Emin Çağıran, Uluslararası Örgütler)

Türk Devletleri Teşkilatı, 3 Ekim 2009 tarihinde imzalanan Türk Devletleri Teşkilatı'nın kurucu antlaşması olan Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin Kurulmasına Dair Nahçıvan Antlaşması ile kurulmuştur. İkinci olarak, UHK'nin tanımında üye devletlerin ayrı bir kişiliği ve antlaşma yapma kabiliyetinden bahsedilmektedir. Uluslararası hukukta egemen devletlerin tamamı uluslararası hukuk kişisidir. Türk Devletleri Teşkilatı'na üye olan veya gözlemci statüsünde bulunan devletlerin tamamı, uluslararası hukuk kişiliğidir ve antlaşma yapma kabiliyeti bulunur. Bir diğer şart ise ortak organlara sahip olma şartıdır. Nahçıvan Antlaşması, teşkilatın organlarını ortaya koymaktadır. (Madde 3) Nahçıvan Antlaşması'na göre teşkilat, ''Devlet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi, Kıdemli Memurlar Komitesi, Aksakallar Konseyi, Sekretarya'' olmak üzere beş farkı organdan oluşur. Türk Devletleri Teşkilatı, UHK'nin 2003 yılında yapmış olduğu ''uluslararası örgütler'' tanımına birebir uymaktadır. Dolayısıyla Türk Devletleri Teşkilatı'nın uluslararası örgüt olduğunu tahlil etmek mümkündür.

b. Türk Devletleri Teşkilatı'nın kurucu antlaşması olan Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin Kurulmasına Dair Nahçıvan Antlaşması'nın İncelenmesi

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin Kurulmasına Dair Nahçıvan Antlaşması (Yazının devamında Nahçıvan Antlaşması olarak anılacaktır) Türk Devletleri Teşkilatı örgütünün kurucu antlaşmasıdır. İşbu antlaşma, giriş kısmında Türk dili konuşan ülkeler arasında tarihi bağları, ortak dili, kültür ve gelenekleri temel alarak, kapsamlı iş birliğini genişletmeyi arzulamıştır. İşbu Antlaşmaya Şubat 2025 tarihi itibarıyla taraf olan devletler şunlardır: ''Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye''. Gözlemci devletler ise şunlardır: ''Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Macaristan, Türkmenistan.''

İşbu antlaşmanın 2.maddesinde ise Türk Devletleri Teşkilatı'nın amaç ve görevleri açıklanmıştır. Bu amaç ve görevler kısaca şöyledir:

1- Taraflar arasında karşılıklı güvenin, dostluk ve iyi komşuluğun güçlenmesi
2- Bölgede ve dünya genelinde barışın sağlanması, güvenlik ve emniyetin güçlenmesi
3-Dış politika meselelerinde ortak tutum belirlemeye çalışılması
4-Uluslararası terörizme ve insanlığa karşı işlenen suçlara karşı ortak mücadele edilmesi
5-Sağlıklı ticari ilişkiler yürütülmesi açısından elverici koşullar yaratılması ve malların, hizmetlerin, sermayenin dolaşımının gümrük politikaları ile basitleştirilmesi
6-Bilim, teknoloji, kültür alanlarında iş birliği
7-Türk halklarının sahip olduğu zengin kültür ve tarih mirasının yaşatılması ve etkileşiminin artırılması
8-Uluslararası hukuk tarafından tanınan normların ve insan haklarının güvence altına alınması

Görüldüğü üzere Türk Devletleri Teşkilatı'nın amaçları arasında, askeri bir iş birliğinden bahsedilmemiştir. Ayrıca antlaşma metninde antlaşmaya taraf devletler için ''ortak çıkarların söz konusu olduğu dış politika meselelerinde ortak tutum belirlenmeye çalışılması amaçlanmıştır'' ifadesi, eğer taraf devletlerin ortak çıkarları söz konusuysa dış politikada ortak hareket etmeye yönlendirmektedir. Bu hüküm, işbu antlaşmanın tarafı devletlere bir yükümlülük yüklememektedir. Türk Devletleri Teşkilatı'nın, yukarıda sıralanmış olsa da kısaca ''ekonomik, kültürel, ticari, sosyal iş birliklerinin geliştirilmesini, barışın korunması ve güçlenmesini, hukukun üstünlüğünü ve insan haklarının korunmasını'' amaçladığı söylenebilir. Nitekim devletlerin egemenlik haklarının bir kısmını devrettiği ulusüstü örgütlerde bile ortak dış politika ve müşterek bir ordunun başarılı bir şekilde tesis edildiği söylenemezken (Örneğin; Avrupa Birliği), devletlerin egemenlik haklarını devretmediği uluslararası örgütlerde ortak dış politika ve müşterek ordudan bahsedebilmek uluslararası örgütler hukuku ile bağdaşmayacaktır. Bir uluslararası örgüt olan Türk Devletleri Teşkilatı'nın kurucu antlaşması olan Nahçıvan Antlaşması'nda ortak dış politika ve müşterek bir orduya yönlendiren hükümlerin varlığını beklemek, pek de mümkün değildir.

C. Türk Devletleri Teşkilatı'nın Organları

Türk Devletleri Teşkilatı'nın organları ve yetkileri, Nahçıvan Antlaşması'nın 3.maddesi vd. sayılmıştır. İşbu hükümlere göre Türk Devletleri Teşkilatı'nın organları aşağıdaki gibidir:

1- Devlet Başkanları Konseyi
2- Dışişleri Bakanları Konseyi
3- Kıdemli Memurlar Komitesi
4- Aksakallar Konseyi
5- Sekretarya

1- Devlet Başkanları Konseyi: Tarafların Devlet Başkanları tarafından faaliyetini sürdüren konseydir. Bu konsey, yılda bir kez toplanır. Görevleri şunlardır:

- Güncel uluslararası sorunların çözümüne ilişkin olarak Taraflar arasındaki etkileşimin değerlendirilmesi,
- TDT kapsamında öncelikli iş birliği alanlarının belirlenmesi,
- TDT'nin faaliyetlerinin değerlendirilmesi.

2- Dışişleri Bakanları Konseyi: Tarafların Dışişleri Bakanları tarafından faaliyetlerini sürdüren konseydir. Bu konseyin görevleri şunlardır:

- TDT'nin gündemindeki faaliyetleriyle ilgili konuları değerlendirir,
- Devlet Başkanları Konseyi'nin toplantılarında ele alınacak güncel uluslararası meseleleri tespit eder,
- Sekretaryanın personel yapısını ve mali raporunu onaylar,

3- Kıdemli Memurlar Komitesi: Bu komitede tarafların en az bir temsilcisi yer alır. Komitenin görevleri şunlardır:
- Sekretaryanın faaliyetlerini koordine eder,
- Sekretarya tarafından hazırlanan taslak belgelerin Dışişleri Bakanları Konseyi'nin tasvibine sunumundan ve Devlet Başkanları Konseyi'nin onaylamasından önce değerlendirir ve onay verir.
4- Aksakallar Konseyi: Türk Devletleri Teşkilatı'nın danışma organı mahiyetindedir.
5- Sekretarya: Türk Devletleri Teşkilatı'nın amaç ve görevlerinin icrasına yardımcı olmak üzere kurulan yürütme organıdır. Görevleri kısaca şunlardır:
- Devlet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi ve Kıdemli Memurlar Komitesi'nin toplantıları ile Türk Devletleri Teşkilatı nezdinde gerçekleşecek diğer toplantıların düzenlenebilmesi amacıyla ihtiyaç duyulacak idari, örgütsel, protokoller ve teknik önlemlerin alınması,
- Türk Devletleri Teşkilatı ile ilgili genel bilgilerin yayınlanması
- Diğer organlar tarafından verilen görevlerin yerine getirilmesi.

D. Sonuç

Türk Devletleri Teşkilatı, Türk Cumhuriyetleri arasında, ekonomik, siyasi, sosyal, ticari ve kültürel iş birliklerini kurmak ve bu iş birliklerini güçlendirmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Özellikle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasının ardından, bağımsızlığını kazanan Türk Devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin her alanda ilişkilerinin güçlendirilmesi bölgesel ve küresel siyaset açısından büyük bir öneme sahiptir. Taraflar, bu yöndeki iradelerini ortaya koyarak birlik olmuş ve Nahçıvan Antlaşması'nı imzalayıp, yürürlüğe koyarak bu konularda ne kadar samimi olduklarını ortaya koymuşlardır. 2009 yılında kurulan Türk Devletleri Teşkilatı, günümüzde büyük bir gelişme katederek varlığını sürdürmektedir.

Mehmet Kışlık

ARS I'URIS
IAU HUKUK KULÜBÜ

PODCAST

Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe İSAYEV

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI

Dinlemek için okutun.

DOĞAL HUKUK VE POZİTİF HUKUK KAVRAMLARI

A. Doğal Hukuk Kavramı

Yürürlükteki hukuktan yani pozitif hukuktan farklı ve ondan üstün, olması gereken hukuktur. Burada olması gerekenin anlamı doğal hukukun ideal bir karakter taşıması, herhangi bir uyuşmazlığı pozitif hukuka göre daha adil olarak çözebileceği inancı ya da kabulüdür. Örneğin bir öğrencinin tek bir sınavda kopya girişiminden yakalanması sonucu o dönemdeki tüm sınavlarını geçersiz sayan bir yönetmelik maddesine göre yakalandığı sınavını '0' olarak değerlendiren bir düzenleme daha adil kabul edilirse doğal hukukun bu ikincisi olduğundan söz etmek mümkündür. Burada konunun özü: öngörülen daha adil düzenleme yasalaştırılsa daha bu yeni pozitif hukuk karşısında yine daha adil bir çözüm düşünülme olasılığı bulunduğundan doğal hukukun daima olması gereken olarak kalacağı ve ideal karakterini koruyacağıdır. Burada hukuk doğada, insan doğasında saklı ve verili bir şeydir. İnsan tasarımının ürünü değildir .Doğalhukuku diğer hukuk anlayışlarından ayıran temel farklardan biri pozitif hukuku insan iradesinin ve tasarımının ürünü olmayan doğal hukukun denetimine tabi kılarak tarihte pek çok kez görüldüğü gibi siyasi iktidarın hatta çoğunluğun keyfi isteklerinin hukuk adı altında dayatılmasının önüne geçme olanağı sunmasıdır.

B. Pozitif Hukuk Kavramı

Pozitivizm, kökü beşeri dünyanın gerçekliğine dayanan, meta-fizik ve meta-etik kuramların bilimin nesnel gerçekliği karşısında pek bir rasyonelliğinin bulunmadığını iddia eden, gerçekliğin daima beşeri tabiatın ürünü olması gerektiğini anlatan bir düşünce akımıdır. Bu düşünce akımı karşısında ahlak, adalet, iyilik, kötülük gibi soyut ve meta-fizik şeyler tamamıyla görecelidir ve bu nedenle bilimin konusunun dışında kalır. Hukuku bir "bilim" olarak kabul ettiğimiz vakit Hans Kelsen'in "Pure Theory of Law (Saf Hukuk Kuramı)" teorisinde ifade ettiği gibi pozitivist düşünce, hukukun bu tarz soyut ve akılla denetlenemeyen olgulardan uzak durmasını sağlar. Hans Kelsen'in ifadesindeki bu "saflaştırma" uğraşı sonucunda hukuk bilimi, objektif gerçeklik doğrultusunda rasyonel bilimin mutlak üstünlüğünden aldığı güçle daha sağlıklı bir şekilde işleyecektir. Pozitivist hukuk görüşüne göre bu sağlıklı ilerleme, "adalet" gibi son derece soyut bir kavramın benimsenmesiyle asla yürütülemez. Yürütülse de "sağlıklı" olmayacaktır.

Zira "adalet", görecelilik (relativism) tezinin bağlamında yer alır ve eğer bu konuda bir örnek verecek olursak daha önce bir toplum için "adil" olan bir norm, kültürel farklılıklardan beslenen başka bir toplum açısından "adil" olmayabilir. Burada salt bir görecelilik söz konusudur. Göreceliliğin olduğu yerde "hakikat" aranamaz. Hukukun asıl amacı da "salt hakikati (reality)" her ne pahasına olursa olsun uygulamaktır.

C. Madalyonun İki Yüzü

Hukuk felsefesi üzerine yapılan tartışmaların ana odağı bu iki akım olmuştur. Doğal hukukçular hukukun tanrısal ya da akli kaynaklara dayanan adalet ve ahlak değerlerinin her zaman var olduğu ve bu değerlere sıkı sıkıya bağlı olduğu şekilde tanımlarlar. Doğal hukuk bu değerlerle hayat bulduğu için pozitif hukuka göre uygulanmasında daha fazla problemlerle karşılaşılmıştır. Pozitif hukukçuların amacı ise adalet ve ahlak gibi subjektif kavramları hukuk tanımından uzaklaştırarak daha keskin, belirli objektif kurallar oluşturarak hukuku egemenin koyduğu yasalarla yürütmenin doğru olduğunu savunmuştur.

Doğal hukukçular farklı tarihsel dönemlerde farklı kavramlara tutunmuşlardır. İlk çağda adalet kavramını 'tabiata uygun olan şey' olarak tanımlamıştır. Ancak tabiat her zaman adil midir? Doğadan verilen en belirgin örneklerden biri olan yavru ceylan örneğini ele alalım. Yeni doğan yavru ceylan ayakta durmaya çalışmaktadır. Göl kenarındaki yetişkin timsah yavru ceylanı fark eder ve daha ilk adımlarını atmaya çalışan ceylanı avlar. Tabiat güçlünün yanındadır. Güçlünün güçsüze hükmedeceği, güçlünün her zaman haklı olacağı bir yapı ortaya çıkar. Kölelik bu düşünce yapısına göre doğaldır.

Ortaçağ'da ise adil olan 'Tanrısal emirlere uygun olan şeydir. 'Buradaki problem ise tek bir inanış tek bir din yoktur. O zaman hangi dinin adaleti uygulanacaktır. Bu nasıl objektif bir hukuk meydana getirebilir. Yeni çağda artık doğal hukuk düşüncesi daha modern bir motto edinmiştir. Adil insan aklına uygun olan şeydir. Hukuk artık tanrıdan değil akıldan kaynaklanır. Bu kez akıl tek bir akıl değil kollektif toplumsal bir aklı kastetmektedir. Ancak tek bir akıl ölçütü belirlemek oldukça zordur, çünkü bireyler kendi subjektif değerlerine göre akıl ürünü fikirler oluşturmaktadır. Tek bir akılda uzlaşmak zordur. Dolayısıyla ahlak ve adalet kavramı doğal hukukun temel kavramları olmakla birlikte tamamen objektif kabul edilemez.

Doğal hukukun, hukukun temel taşı olmasına rağmen, uygulama birliği açısından büyüyen Dünya ' da sorunlar yaşayacağı aşikardır. Adalet ve ahlak çok temel değerler olmasına karşın günümüz dünyasında tartışmaların daha az olduğu hukuki değerlendirmeler yapabilmek için objektif kriterlere ihtiyaç duyulmuştur. Büyüyen, gelişen ve kaçınılmaz olarak farklılaşan toplumlarda farklı adalet ve farklı ahlak kavramlarının şekillenmesine ve yorumlanmasına sebep olmuştur.

Diğer yandan egemenin düzenlediği yasalara dayanan pozitif hukuk görüşü de tarihte farklı sorunlu dönemlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Akla gelen ilk örnek 2.Dünya Savaşı sırası Almanya'sında mahkemeler egemenin düzenlediği pozitif hukuk kurallarına göre yargılamalar yapmış ve binlerce insanı bu kanunlara göre sabun kazanlarına, gaz odalarına göndermiştir.
Savaş sonrası Ekim 1945'te ABD, Birleşik Krallık, Fransa ve Sovyetler Birliği'nin açtığı davada, Nürnberg Mahkemeleri'nde Nazi subayları ve dönemin sorumluları sadece kanunları uyguladıklarını savunmuşlardır.

Pozitif hukukun uygulama açısından bir netlik, objektiflik getirdiği doğrudur. Ancak doğal hukuk açısından temel değerler olan adalet ve ahlak değerleri tamamen yok sayıldığında ve bazı tarihi olaylar ve dönemler sebebiyle egemen olan gücün ne derece şuursuzca hareket edip kurallar,kanunlar koyabileceği maalesef acı bir tecrübe olarak tarih sayfalarına kaydedilmiştir.

Pozitif hukuk ve doğal hukuk ilişkisini asıl anlatması gereken metafor bir meyve ağacı örneğidir. Ağaç kökleriyle toprağa sıkı sıkıya bağlıdır. İnsana ve insanlığa faydası dalların ucundaki yapraklar ve meyvelerdir. Ağaçlar meyveleri ve yaprakları olmadığında yine ağaçtır ancak insanlığa faydası daha sınırlıdır. Kökünden yeterince beslenmeyen bir ağaç kurumaya yok olmaya mahkumdur. Bizim ağacımızın kökü doğal hukuk, dalları ve meyveleri pozitif hukuk olmalıdır.Birbirleriyle beslenebildikleri, birbirlerini temel alıp destekledikleri sürece anlamlı faydalı ve daha uzun yaşayacak olan disiplinlerdir.

Ahmet Can Saygın

HUKUK TERMİNOLOJİSİNDEKİ KAVRAMLARIN ETİMOLOJİK KÖKENLERİ ÜZERİNE

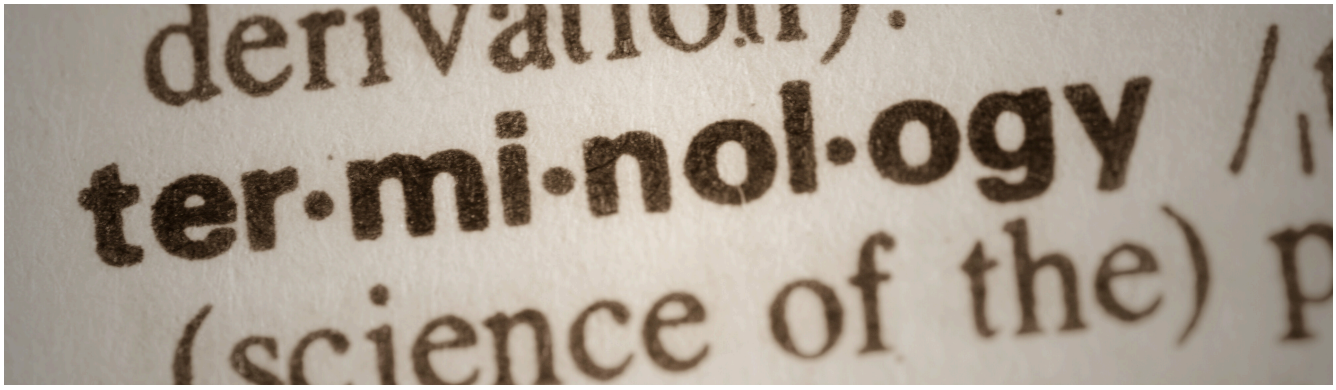

Dil, insanların iletişimde bulunabilmesinin en önemli ögesidir ve bu öge sayesinde sosyal hayat gelişmektedir. Dil, sosyal hayatı geliştirdiği gibi sosyal hayat da dili geliştirmektedir. İnsanların ve hatta ulus ölçeğinde büyük insan topluluklarının birbirleriyle olan etkileşimleri dilin gelişimini tarih boyunca sürdürmüştür. Bu çerçevede farklı durumlar için farklı kelime ve kavramlar üretilmiş, bunlar zaman içinde ve farklı sosyal gruplarda kullanıldıkça ortaya çıkarken kullanıldığı anlamından daha başka anlamlara bürünmüştür. Bu durum etimoloji bilimini de ortaya çıkarmıştır ve bu alanda faaliyet gösteren bilim insanları kelimelerin kökenlerini araştırarak somut bulguları ortaya koymak için çalışmaktadır.

Sosyal bir bilim dalı olan hukuk da hem dili etkileyen hem de dilden etkilenen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Hukuk kurallarını oluştururken kullanılan dil ile karar verici organların kararlarını açıklarken kullandıkları dil, hukukun üzerinde uygulandığı toplum açısından son derece önem arz etmektedir. Kullanılan kelime ve kavramların yeterince açık olması, dilbilgisi kurallarına riayet edilmesi, aynı durumlar için aynı kelimelerin kullanılması ve bunlardan herkesin aynı sonucu çıkarması hukuk güvenliği açısından önemli olduğu kadar hukuk sisteminin ve hukuk kültürünün gelişimi açısından da önemlidir. Gerçekten de hukuk dilinde bir yerde virgül kullanılması, ve-veya bağlacı ayrımının doğru olarak yapılıp yapılmaması oradan çıkarılacak sonuçlar için son derece önemli olmaktadır.

Hem bir bilim dalı olması hem de bir meslek dalı olmasının doğal sonuçlarından biri olarak hukuka özgü kelime ve kavramlar Türk hukuk öğretisinde de bolca mevcuttur. Bunlar elbette yalnız hukuk alanında kullanılmamaktadır ancak ya günlük yaşantıda pek az kullanılan kelimelerdir ya da hukuk literatüründe günlük dilde kullanıldığından daha farklı bir anlamı ifade etmek için kullanılmaktadır. Örneğin borcun muaccel hale gelmesi ifadesini günlük yaşantıda duymanız pek mümkün değilken hukukla ilgili metinlerde veya hukukçuların sohbetinde sıkça duyarsınız. Bu ifade genel anlamda borcun ödenebilir hale gelmesini ifade eden ve Türk hukuk literatüründe sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Yazımızda bunun gibi hukuk terminolojisine ait kavramların nereden ve nasıl doğdukları, aslında ne anlama geldikleri incelenmeye çalışılacaktır.

Hukuk kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde ‘toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü, tüze ve bu yasaları konu alanbilim’ olarak tanımlanmıştır. Dilimize Arapça’dan geçen hukuk kelimesi, Arapça hak حقkelimesinin çoğuludur ve haklar anlamına gelmektedir. Hukuk kelimesi Arapçada bizim Türkçe’de kullandığımız anlamıyla genel olarak kullanılmamakta, daha çok hak kelimesinin çoğulu olarak kullanılmaktadır. Bizim hukuk kelimesine verdiğimiz anlamın karşılığı Arapçada daha çok ‘kanun’ veya ‘teşri’kelimeleriyle sağlanmaktadır. Gerçekten de bizim anladığımız hukuk kelimesinin İngilizce karşılığı olan ‘law’ kelimesini Cambridge English-Arabic sözlüğü de‘kanun’ olarak Arapçaya çevirmektedir.

Hukuk kelimesinin günümüzdeki anlamıyla dilimizde kullanımı, her ne kadar öyle görünmese de, görece yenidir. Hak kelimesinin çoğulu anlamından günümüzdeki anlamına (İngilizce law) kavuşması 18-19. yüzyıllara rastlamaktadır. O zamanlardaki bazı resmi metinlerde ve daha çok milletlerarası hukuka ilişkin kitaplarda hukuk kelimesi günümüzdeki anlamıyla kullanılmıştır. Daha önceleri ise hukuk kelimesine karşılık olarak 'şeriat', 'kanun', 'fıkıh' gibi kelimeler kullanılmıştır. Bu kelimeler de tıpkı hukuk gibi Arapça kökenlere dayanmaktadır.Başlangıçta hukukun dille ve kültürle olan ilişkisinden bahsetmiştik. Dil ve kültür denince akla gelen atasözleri ve deyimlerde ise hukuk kelimesine rastlanmamaktadır. Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler sözlüğünde, içinde günümüzdeki anlamıyla kullanılan hukuk kelimesinin geçtiği bir deyiş yoktur. Yüzyıllardan beri söylenegelen deyişlerde hukuk kelimesinin kendisine yer bulamaması, kelimenin yeni bir kavram olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Hukukun önemli kelimelerinden biri de borçtur. Hakların kişilere sağladığı yetkilerin yanında çoğu zaman bir yükümlülük de yüklemesi kaçınılmazdır ve bu yükümlülük Türk hukuk öğretisinde borç kelimesiyle ifade edilir. Türk özel hukukundaki genel kanunlardan biri de hepimizin bildiği gibi 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'dur. Borç kelimesi Soğdca 'pwrç: ödünç alınan veya verilen şey' kelimesinden alıntıdır. İngilizce, Almanca ve Fransızca gibi dillerde ise Türkçedeki yükümlülük anlamında borç kelimesinin karşılığı olan 'obligation' kelimesinin kökeni Latincedeki 'obligatio' kelimesidir. Bu kelime bağlamak anlamında kullanılan 'ligare' fiilinden türemiştir. Roma Hukukunda borç, tarafların birbirine -hukuken- bağlanması olarak ifade edilmiştir.

Borcun yerine getirilmesi, ifa edilmesi de bu bağın çözümünü anlatan bir ifadeyle çözmek 'solvere'fiilinden türetilen 'solution' kelimesiyle karşılanmaktadır .Latince obligatio kelimesine karşılık aslında dilimizde akit kelimesi bulunmaktadır. Akit, Arapça ʿḳd kökünden gelen ʿaḳd عقد kelimesinden alıntıdır ve tıpkı ligere gibi bağlamak, bir araya getirmek anlamına gelmektedir. Ancak akit dilimizde borç (obligation) anlamında değil, sözleşme (contract) anlamında kullanılmaktadır.

Borç ile ilgili özel kavramlardan birisi olan müteselsil borçluluk kurumundaki müteselsil kelimesi de hukukumuzda sıklıkla kullanılmaktadır. Silsile, Arapça sl kökünden gelen silsila(t) سلسلة sözcüğünden alıntıdır ve zincir demektir. Müteselsil ise silsile halinde olan, zincirleme anlamına gelmektedir. Bir de teselsül kelimesi vardır ki bu da aynı kökten zincirlenme anlamına gelen bir kelimedir. Zaten müteselsil borçluluk ilişkisinde tarafların (özellikle borçlu tarafta bulunanların) zincirleme bir ilişkide bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu ilişkinin doğurduğu kavramlardan biri olan 'rücu (etmek)' da yine Arapça kökenli olup geri dönme anlamına gelmektedir; irtica, merci, müracaat kelimeleriyle aynı kökten türemiştir.

Hukukçuların pek çoğunun duyduğunda garipsediği, belki komik bulduğu ancak sıkça da kullanılan aşırı yararlanma anlamında kullanılan gabin kelimesinin kökenleri de Arapça'ya dayanmaktadır.Arapça ġbw kökünden türeyen ġabī غبي akılsız, anlayışsız, ahmak anlamına gelmektedir. Gabin ise genel olarak bu durumdan istifade etme, aldatma anlamında kullanılmaktadır.

Ancak tüm bu açıklamalar doğrultusunda gabin kelimesinin tam karşılığı olarak aşırı yararlanmanın kullanılması bence yerinde değildir . Aşırı yararlanma, yalnızca edimler arasındaki oransızlığı ifade etmek için kullanılabilir , düşüncesizlik/deneyimsizlik anlamlarını karşılamaz. Dolayısıyla eski Borçlar Kanununda aynı kurumu düzenleyen 21. maddenin kenar başlığı olan gabin kelimesinin yeni TBK'de de muhafaza edilmesi kavramsal olarak daha uygun olurdu. Elbette bu değişikliğin sebebi yeni kanun metinlerindeki Türkçeleştirme çabasıdır. Bu çaba olumlu ve takdire değer olmakla birlikte kelimelerin doğru ve ifade edilmek istenen şeyi tam karşılar biçimde çevirilmesi de önemlidir.

Hukukla alakalı, hukukta sıkça kullanılan birkaç kelimeyi bu şekilde ele aldıktan sonra konu üzerine genel bir şey söylemek gerekirse: Türk Hukuku, tarihi çok eskiye dayanan ve birçok olay veya olgudan etkilenmiş bir alandır. Orta Asya'da yaşamış Türk toplumlarından İslam dininin etkisi altında kalan Anadolu Türk toplumlarına kadar gelişen birçok kültür ile Cumhuriyet devrimiyle hukukta da yapılan Batı etkisindeki modern yeniliklerle birlikte Batı kültürünü de günümüzde Türk Hukukunda bulmak mümkündür. Belki de Türk Hukuku dünya üzerindeki hukuk sistemleri içinde en fazla farklı kaynaktan etkilenen hukuk sistemidir. Bu kültürel çeşitlilik elbette hukuk terminolojisine de yansımıştır. Ancak ne yazık ki bu çeşitliliğin tarihsel kökenleriyle ilgili Türk Hukukunda pek az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu yazıyı hazırlarken daha çok etimolojik sözlüklerden yararlanılmıştır. Bu denli zengin bir kültürel birikime sahip Türk Hukukunda bu konuyla ilgili kapsamlı çalışmalar yapılmasını görmek en büyük temennilerimdendir.

Furkan Bingül

"Kanunların açık ve anlaşılır olması, özgürlüğün temelidir. Belirsiz ifadelerden doğan hukuk, düzen değil kargaşa üretir. Toplumun güvenliği için hukuk dili kesinlik taşımalıdır."

AHLAK VE YASAMA İLKELERİ/ KİTAP İNCELEMESİ

Hele bir yasada...” Bir yazıya başlamak için son derece muğlak bir ifade olsa da yasama üzerine konuşmaya başlamak her cümlenin başında gizli bir “Hele bir yasada...” cümlesi kullanmayı gerektiren amirane bir tutumdur. Ancak fikirlerin gerekçelendirilmiş olması bunun da bir sistematik içinde sunulması, bu tutumu hafifletebilecek bir etkendir nitekim Ahlak ve Yasama İlkeleri kitabında durum böyledir. Bunun yanında bu söz öbeğinin Jeremy Bentham'ın kitabı bitiriş cümlesi olduğunu da belirtelim. “Her bir yasa içinde ne çok şey varmış.” demek için bu ifadeyi kullanmıştır.

Kitap incelemesi niteliği taşıyan bu yazıda Jeremy Bentham’ın görüşleri tartışılmayacak, düşünürün fikirlerini bütüncül olarak ortaya koyma iddiasından da tümüyle uzağız. Belki bilgisizlik yüzünden önyargıyla yaklaştığımız Bentham'ın ilgili eserinden dayanakla algılarımızı yenilemek ve bugün hukukçular olarak dikkatle ele alınması gereken kavramsallaştırmaları anlamak için kendi düzenimize bir perspektif sunacağız. Bu amaçla kitabını tanı(t)mayı bir pusula edineceğiz.

“Ahlak ve Yasama İlkeleri” Bentham açısından düzeltilmeye muhtaç, özellikle medeni hukuk ve ceza hukuku ayrımlarını ortaya tümüyle koyamadığı için tamamlanmamış bir kitaptır. Dolayısıyla görüşleri ile ilgili eleştirilerinde de açık ve tutarlıdır. Bunun yanında kendisini “faydacılık” ilkesinin öncülerinden biri olarak tanımaktayız, ilk duyuşta insanlara salt çıkarcılık gibi tınlayan bu ifade kimimizde kötü niyetli bir çağrışım yapmakta kimimizde ise sinsi bir gereklilik hissiyatı uyandırmaktadır. Oysa aklın gerektirdiği en basit işlem faydalı olanı zararlı olandan ayırmak ve bizim için yararlı olan şeyleri ortaya koymaktır. Ayrıca Bentham'ın bu önermesi yalnızca etik üzerine değildir, yasa koyuculuk ve hukuk üzerine bir değerlendirmedir. Ortaya koyduğu kriterlerle bir kişinin; kastı, niyeti, bilinçlilik düzeyi, saikleri, mizacı, fiillerinin sonuçları “ahlaklı olanın fayda ilkesine uygun olan” olduğu fikriyle saptanabilmektedir. “Ne kadar budala ve kötü niyetli olursa olsun, nefes alan hiç kimse yoktur ki hemen hemen bütün ömrü boyunca bu ilkeye boyun eğmemiş olsun. İnsan, doğası gereği hayatında karşılaştığı neredeyse her durumda, kendi davranışlarını düzenlerken ya da buna hazırlanırken ve başkalarının davranışları karşısında gayriihtiyari bu ilkeyle karşı karşıya kalır.”

Faydalılığın ölçütü nedir? “Doğa, insanoğlunu iki muktedir hükümdarın emrine vermiştir: Istırap ve haz. Ne yapmamız gerektiğini de ne yapacağımızı da belirleyen bunlardır. Bir yanda iyilik ve kötülük ölçüleri, diğer yanda ise sebep ve sonuç zinciri onların tahtına bağlanmıştır. Yapacağımız her işi, ağızımızdan çıkan her sözü, aklımızdan geçen her şeyi bu ikisi belirler: Bu bağımlılıktan kurtulmak için sarf ettiğimiz bütün gayretler bunu kanıtlayıp doğrulamaktadır. Söze gelince, insan onların tahakkümünden kurtulduğunu sanabilir, ancak hakikatte daima onlara mahkumdur. Fayda ilkesi bu bağımlılığın farkındadır ve saadeti mantık ve hukukun ellerinde yükseltmek için onları sistemin esası olarak kabul eder. Bunu sorgulamaya kalkışan sistemler akılcı değil duygusaldır ve mantıki tutarlılık değil keyfilik, aydınlık değil karanlıklar içinde bocalar. ”Bu doğayı temel alarak topluma ilişkin faydayı nasıl ortaya koyabiliriz? “Toplumun çıkarı kavramı ahlak terminolojisindeki en genel ifadelerden biridir, bu nedenle de çoğu zaman anlam kaybına uğrar. Bu kavramın bir anlamı varsa o da şudur: Toplum, üyeleri mesabesindeki bireylerin oluşturduğu fiktif bir yapıdır. Peki, o halde toplumun çıkarı nedir? Onu meydana getiren üyelerinin çıkarlarının toplamıdır.”

Faydalılık ilkesi hakkında görüşlerini kitabın kendisinde çok daha detaylı ve antitezlerle de ortaya koymuştur. Şimdilik önyargıları sağaltmak ve fikirlerini irdelemek için yazarın bu cümlelerini duymak yeterli olur. Ayrıca aktardığımız son ifadeyle akıllara Bentham'ın hukuku matematiğe, ahlakı hesaplamaya yaklaştıran görüşleri mutlaka gelmiştir. Kendisi bu eleştirilerden kaçınmamış, olması gerekenin bu hesaplama tavrı olduğunu da öne sürmüştür. Kitabı içerisinde çeşitli aşamalı ayrımlar yaparak da bu yaklaşımını temellendirmeye çalışmıştır. Bunların şematik bir formunu sunarak hesaplamaya yaklaşma tutumunu biraz da olsa somutlaştırabiliriz.

“Kanun koyucu sıfatıyla herhangi bir fiilin sonuçlarını değerlendiren kişi, bunlar arasında ancak acı veya haz ihtiva edenlerin ya da acı ve hazzın doğuşunu etkileyenlerin maddi (ya da önemli) olduğunu söyleyebilir. Yine dikkat edilmelidir ki bir eylemin sonuçları içinde sadece salt niyet bakımından ortaya çıkanlar değil bu sonuçlarla niyet arasındaki ilişkiye bağlı olanlar da hesaba katılmalıdır.

Niyet iki şeye bağlıdır:
1. Fiilin kendisi bakımından irade veya niyetin durumu.
2. Fiile eşlik eden ya da öyle görünen sonuçlar bakımından anlayış ya da kavrayış melekeleri.

Cezalandırma amacıyla değerlendirilen her durumda dikkate alınacak dört nokta vardır: 1.Gerçekleştirilen fiilin kendisi.
2. Gerçekleşmeyle ilgili sonuçlar.
3. Eşlik edebilecek niyet durumu.
4. Eşlik edebilecek bilinçlilik, bilinçsizlik ya da bozuk bilinç.

Fiilin genel eğilimi iki hususa daha bağlıdır ve diğerlerinde olduğu gibi bunda da karşılık olarak ceza söz konusudur. Bunlar:
1. Fiili doğuran müşahhas saik ya da saikler.
2. Onun işaret ettiği genel özellikler.

Fiiller muhtelif bakımlardan muhtelif şekillerde ayırt edilebilir. Öncelikle pozitif ve negatif olarak birbirlerinden ayrılabilirler. Pozitif derken hareket, cehd ve gayret içeren; negatif derken dinginlik ve hareketsizlik yani kişinin belli bir durumda bir hareket ya da bir gayret göstermemesi kastedilmektedir. Negatif fiiller mutlak veya nispi olabilirler. Bir eylem harici ya da dahili olarak da sınıflandırılabilir. Harici olanlar bedensel ve cismani fiiller, dahili olanlar ise zihinsel yani aklın eylemleridir. Geçişli-geçişsiz, tamamlanmış-seyrinin son aşamasında, muvakkat-sürekli, sürekli-mükerrer, tekrarlı fiille alışkanlık- tekrarlı fiille huy, bölünebilir-bölünemez, basit-karmaşık olmak da fiilleri birbirinden ayırır.

Fiillere etki eden koşullar: Bir fiilin sonuçları, zuhur eden vakalardır. Koşullarla vakalar arasında illiyet bakımından şu dört tür ilişki söz konusu olabilir:
1. İlliyet bağı veya hasıl olma yoluyla.
2. Türeme yoluyla.
3. İkincil şartlar yoluyla.
4. Ortak etkiler yoluyla.”

Ceza hukuku eğitimi alan tüm hukukçular için çok tanıdık kavramların geçtiğini fark etmiş olmalısınız. Bunun yanında yasanın fiillerle; nitelikli hal, hukuka uygunluk, ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan sebepler, içtima, koşullu salıverilme gibi bir ilişki kurma biçiminin var olduğunu da aklınıza getirmiş olmalı. Bu durumda aslında filleri değerlendirir ve cezalandırırken onları cezalandırmanın hangi aşamasında dikkate almamız gerektiğini ya da nasıl dikkate almamız gerektiğini düşündürtmesi açısından çok temel başlangıç sınıflandırmalarını aktardığımızı dikkatinize sunmak isterim. Ceza hukuku felsefesi açısından ihmali davranış, sıklıkla medeni hukukta karşılaştığımız “iyiniyet” “kötü niyet”; cezada indirim nedenlerinden kavrayış melekelerini kriter alan yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik... gibi düzenlemelerin esasını fiilin kendisinde arayan düşünce sistematiğine de Bentham'da rastlamış bulunuyoruz. Aslında ceza kanunu diye bildiğimiz düzenlemelerin gözden geçirilebilen temel ilkelerle ortaklaşa şekillendiğini görmek çok kolay, dolayısıyla bunlar üzerine düşünebilme ışığı yakabilmiş olmayı ümit ediyoruz.

Kitaptaki küçük başlıkları aktarıp nasıl hesaplama yapar bir sistematik inşa etmeye çalıştığını örneklemek açısından ortaya koymuştuk. Haz ve ıstırapların fiillerin nedenleri ve sonuçları dikkatlice ele alınarak, fiillerin gerçekleşmesi sırasındaki kast, niyet, bilinç, saik ve mizaç göz önünde bulundurularak hesaplanması öngörülmüştür. Bunların hangi ıstıraba neden olduğu hangi hazzı elde etmek için yapıldığı ya da hangi ıstıraptan kaçınmak için olduğu ve hangi hazzı ortadan kaldırdığı ele alınmalıdır. Bu noktada bu kavramları Bentham'ın perspektifiyle aktarmak ve aralarındaki farklara dikkat çekmek yerinde olacaktır.

“Kasıt veya irade, fiilin kendisi veya sonuçlarıyla ilgilidir. Hem fiilin hem sonuçlarının kastî olduğu durumda eylemin bütünü kasıtlıdır. İyi niyet ve kötü niyet gelişigüzel kullanılan üstü kapalı bir anlatıma sebep olsa da bir fiile niyet etmenin etkileri ve sonuçları aynı şeydir. Niyet ve kastın sebeplerine “saikler” denir. Bir kişi bir eyleme niyet eder ve bu niyetiyle eylem oluşur fakat koşullara gelince, kişi onlara niyet edemez, onları üretmez. Onlar fiilin koşullarıdır. Sonuçlarıyla birlikte fiiller, iradenin olduğu kadar idrakin de nesneleridir. Koşullar ise yalnızca idrakin nesneleridir. Bu konuda yapılabilecek yegane şey onları bilmek ya da bilmemek, diğer bir ifadeyle onların bilincinde olmak ya da olmamaktır. İnsanın bir fiilinin sonuçlarından kaynaklanan niyetinin iyiliği ya da kötülüğü konuları "Bilinçlilik" başlığına, saikten kaynaklanan niyetle ilgili konular ise "Saikler" başlığına girer.”
“Saik kelimesi ile bu anlamda, duygu sahibi bir varlığın herhangi bir vesileyle iradesini etkileyerek onu eyleme geçirecek veya gönüllü olarak bir eylemden alıkoyacak bir vasıta
olduğu varsayılan herhangi bir şey anlaşılmalıdır.”

Çoğu zaman bilgisizce kullandığımız bu kavramlar birbirlerinden oldukça farklıdır. Dolayısıyla -bir fiilin gerçekleşmesinde- bir hazza ulaşmada ya da ıstıraptan kaçınmada, sonucunda ne denli haz veya ıstıraba tekabül ettiğini anlamak için onun hangi saikler ve eğilim (mizaç) içerisinde hangi niyetle, hangi bilinç düzeyi içerisinde ne kadar bilinçli olunarak, iradi olarak yapılıp yapılmadığı, ne derece kasti yapıldığı ele alınmalıdır.

Bu noktada mevcut düzenlemelerimizin birey açısından yaptığı değerlendirmelerde saike ayrıntılı olarak yer vermediği ve pratik düzlemde suç kaydı olan kişilerin sıklıkla toplumumuza tekrar karıştığı dikkate alındığında bilinçlilik, mizaç ya da tekrarlı fiille alışkanlık veya tekrarlı fiille huy edinmek gibi değerlendirme kriterlerini özüne sindirmediği yönünde iyimser yorumlarda bulunabiliriz. Ayrıca gerekli cezalandırmanın doğmadığı her durum suç işleme motivasyonu bulunan kişilerin saiklerini güçlendirmekte ve toplumsal ıstırabı arttırmaktadır. Toplumsal sorunların pek çoğu ve cezalandırmanın öznesi bu düşünme biçimi ve aşamalarıyla ele alınabilir.

Bentham'ın hesaplamak için saptadığı haz ve ıstıraplar, bunları hesaplarken ele aldığı kriterleri de aktaralım. Bu haz/ıstırapların hesaplanmasında: Yoğunluğu, süresi, kesinliği ya da belirsizliği, yakınlığı ya da uzaklığı, çoğalma kabiliyeti ya da ardından gelme ihtimali, saflığı ya da ardından ister haz olsun ister ıstırap karşıt türden hisler gelmeme ihtimali; kapsamı yani kapsadığı kişi veya başka bir ifadeyle etkilenen kişi sayısı, ortaya çıkan ayırt edilebilir her hazzın/ıstırabın ilk andaki değeri, bundan sonra ortaya çıkan haz veya ıstırapların her birinin değeri dikkate alınmalıdır. “Bütün hazların değerlerini toplayıp bir yana, ıstıraplarınkini de diğer yana koyun. Sonuç haz lehine ise bu bize söz konusu münferit şahsın çıkarları bakımından fiilin nihai toplam olarak iyiliğe; ıstırap tarafında ise kötülüğe eğilimli olduğunu gösterir.”

“İnsan tabiatının yatkın olduğu birkaç basit etken de şöyle sıralanabilir: Duyguların hazları/ıstırapları, zenginlik ve refah hazları/ıstırapları, beceri hazları/ıstırapları, dostluk hazları/ıstırapları, iyi bir nam sahibi olma hazları/ıstırapları, güç ve iktidar hazları/ıstırapları, takva hazları/ıstırapları, hayırseverlik hazları/ıstırapları, suiniyet hazları/ıstırapları, hafızanın hazları/ıstırapları, hayal gücü hazları/ıstırapları,umut ve beklenti hazları/ıstırapları, birlikteliğe bağlı hazlar/ıstıraplar, sıkıntıdan kurtulma ve rahatlama hazları.”

Son tahlilde Ahlak ve Yasama İlkeleri kitabı eksiklikleri ve Bentham'ın görüşlerinin fazla matematikçi bulunması, faydayı esas alma biçiminin sorgulanmaya açık olması nedeniyle eleştirilse de ele aldığı görüşü ayrıntılı ortaya koyması ve kavramların farklarına işaret ettikleri açısından temel bir eserdir. Ayrıca Bentham "İnsanlar hesap yaparlar. Bazıları daha doğru bazıları daha yanlış yapar, ama her insan hesap yapar. Bir delinin bile hesap yapmadığını söyleyemem. İnsanın tutkusu da mizacın sıcaklığına ya da soğukluğuna, zihnin sağlamlığına ya da kırılganlığına, insanı etkileyen saiklerin mahiyetine göre az ya da çok hesap yapar." demektedir. İnsan tabiatına dair aktardığı bakış açısı cinsiyetçi olması ve batı kültürü üstünlükçü olması haricinde dikkate değer ve önemlidir. Bu felsefi çıkarımlar bugün de çözümlerini bulamadığımız şeyleri ele almak açısından bir bakış açısı öne sürmekte ya da bir şey üzerine düşünebilme sistematiğine sahip olma şeklini göstermesiyle dikkate değerdir.

Rabia Türk

DOSTOYEVSKİ'NİN SUÇ VE CEZA ESERİNİN HUKUKİ VE TOPLUMSAL BOYUTLARI

Dostoyevski'nin hayatı ve eserlerine etkileri:

Dostoyevski, Rus edebiyatının en önemli yazarlarından biri olarak, hayatındaki acılar ve travmalarla şekillenen eserleriyle insan ruhunun derinliklerine iner. 1821'de Moskova'da doğan Dostoyevski, genç yaşta ailesini kaybetmiş ve eğitim hayatındaki zorluklarla yüzleşmiştir. 1849'da siyasi suçlardan dolayı Sibirya'ya sürgün edilmiştir. Cezaevindeki yılları, onun psikolojik derinlikleri ve insan doğasına dair soruları eserlerine yansıtmıştır. Dostoyevski'nin eserlerinde, karakterler ahlaki çıkmazlarla, içsel çatışmalarla ve varoluşsal sorularla yüzleşir. Dostoyevski'nin eserleri, onun bireysel yaşamından izler taşıyan, insan ruhunun karmaşıklığını en ayrıntılı şekilde ortaya koyan metinlerdir. Yazar, karakterlerini sıkça ahlaki çıkmazlarla, içsel çatışmalarla ve varoluşsal sorularla boğuşan bireyler olarak tasvir etmiştir. Eserlerinin çoğunda karakterler, insanın özgürlüğünü ve anlam arayışını sorgular; bazen Tanrı'yı, bazen de kendi içsel değerlerini sorgulayan bir varoluş mücadelesi verirler.

Ancak Dostoyevski'nin eserleri, sadece bireysel ve toplumsal meseleleri değil, aynı zamanda insanın evrensel varoluş sorunlarını da işler. Yazar, dini inanç, ahlaki sorumluluk, özgür irade, suç ve ceza gibi temaları eserlerinde sürekli sorgular. Aynı zamanda, eserlerinde Tanrı ve ahiret kavramlarına dair yoğun bir sorgulama bulunur. Dostoyevski, insanın kurtuluşu ve ruhsal huzura ulaşabilmesi için Tanrı'ya olan inancın ve sevginin gerekli olduğunu savunmuş; ancak bunu yalnızca dogmatik bir inançla değil, kişisel bir keşif süreciyle yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Rodion Raskolnikov'un içsel yolculuğu: 'Suç ve Ceza' üzerine bir inceleme:

Kitap Raskolnikov'un hayatını anlatarak başlar hukuk fakültesinde okuyan ve tek başına yaşayan bir insandır. Ancak yaşadığı maddi sıkıntılardan dolayı hukuk eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır.

Annesi ve kız kardeşi ile de mektuplaşarak iletişim kurmaktadır ve onların da maddi sıkıntılar yaşadığını fark eden Raskolnikov kız kardeşinin sevmediği bir adamla sadece maddi durumunun iyi olmasından dolayı evleneceğini öğrendiğinde planını uygulamaya karar verir çünkü artık çıkmaz bir yola girmiştir. Apartmanında oturan tefeci kadını öldürerek onun değerli eşyalarını ve parasını çalacaktır böylece tüm ekonomik buhranları son bulacaktır akabinde eğitimine kaldığı yerden devam edebilecektir. Raskolnikov bu planını güncelerce kafasında tasarlar ve bu cinayetin mantıklı hatta toplum için gerekli bile olduğuna inandırır. Tefeci kadın kötü bir insandır ve kimse tarafından sevilmemektedir ve böyle bir insanın ölmesinin kimseye bir zararı olmayacaktır. Hatta fayda sağlayacaktır bu yüzden vicdan azabı da çekmeyeceğini düşünür. Bir gün tefeci kadının kapısını çalar ve onu baltası ile öldürür ancak tanık olduğu için tefeci kadının kız kardeşini de öldürmek zorunda kalır. Ancak Raskolnikov'un bu suçu işlemesindeki tüm etmenler bu kadar mıydı? Yazmış olduğu makalesinde insanları ikiye ayırır sıradan insanlar ve üstün insanlar. Sıradan insanlar, toplumsal normlara uyan, büyük hedefler veya idealler peşinde olmayan, hayatlarını günlük rutinlerle sürdüren kişilerdir. Onlar, güvenli ve istikrarlı bir yaşam sürmeye çalışırken, dünyayı değiştirme ya da devrim yapma gibi fikirlerden uzak dururlar çünkü büyük bir değişim yaratma potansiyeline sahip değillerdir. Üstün insanlar ise doğuştan deha seviyesinde bir zekâya ve misyona sahip olabilirler. Daha büyük amaçlar uğruna toplum kurallarını çiğnemeleri, hatta suç işlemeleri kabul edilebilir.

Yani, sıradan insanların uyduğu toplumsal yasalar , bu üstün insanlara uygulanmaz. Hatta olağan üstü insanların yüce amaç için suç işlemeye hakkı olduğunu düşünür ve insanlığın daha da ilerleyebilmesi için bu suçun icrasının sorumluluk olması gerektiğini savunur.

Olağanüstü insanların tabiatı kuralları yıkmaya ve kendi kurallarını koymaya programlıdır ve insan tabiatı yüzünden suçlanabilir mi der. Aslında tefeci kadını öldürmesinin sebebi ne elde edeceği para ne de ailesini yardım etmektir asıl amacı kendisine, sıradan insan olmadığını kanıtlamaktır. Ancak tefeci kadını öldürdükten sonra işler planladığı gibi gitmemiştir. Raskolnikov, üstün insan olma hayalini kurarken, aslında kendisinin bu idealden uzak olduğunu, düşüncelerinin ve eylemlerinin çelişkileriyle acı bir biçimde kanıtlamıştır; kendi içsel çöküşü, teorisinin ne denli boş ve geçersiz olduğunu pratikte çürütmüştür.

Adalet Arayışı: Ceza ve Kefaret:

Raskolnikov'un cinayeti, onun içsel dünyasında derin bir dönüşümü başlatır. Cinayetten sonra, kendisine yüklediği tüm motivasyonların (ne ahlaki ne de maddi) aslında boş ve geçersiz olduğunu acı bir şekilde fark ederiz. Bu eylemi gerçekleştirme arzusunun onu acıdan kurtarmak bir yana, daha da derin bir ıstıraba sürüklediği açıktır. Ama asıl yıkıcı gerçek, onun makalesinde savunduğu "olağanüstü insan" fikrinin çöküşüdür. Raskolnikov, bu cinayeti işleyen bir olağanüstü insan olacağını düşünmüştür, ama vicdan azabı onu adım adım sarhoş eder. Cinayet, sadece beklediği gibi değil, aksine bir felakete yol açar: Hedeflediği paralar ve eşyalar bile elinden kayar. "Kötü bir insanı" öldürmekle insanlığa fayda sağladığını savunan Raskolnikov, gerçekte sadece acı ve hastalıkla ödüllendirilir; birkaç gün boyunca yatağından kalkamayacak kadar zayıf düşer. Oysaki onun içinde olağanüstü bir insan olmak yoktur. Cinayet, onu yalnızca bir çukura daha derin bir şekilde gömmüş, sıradan bir insan olduğunu yüzüne vurmuştur.

Sonia, kötü bir yola düşmüş, fakir bir sarhoşun kızı olmasına rağmen Raskolnikov'un içindeki karanlığa ışık olabilecek bir sevgiyle yaklaşır. Raskolnikov, yıllardır içinde biriken suçluluk duygusunu, nihayet Sonia'ya itiraf eder. Sonia, büyük bir acı duysa da ona karşı olan sevgisinden asla vazgeçmez; aksine, tüm merhametiyle Raskolnikov'a yaklaşır. Fakat Raskolnikov, cinayetle kendi ruhunu ölüme mahkûm etmiştir; Sonia ise, ona ruhunu geri kazandırmanın tek yolunun vicdanıyla yüzleşmek olduğuna inanır.

Sonia, gözleriyle Raskolnikov'un karanlık içinde kaybolmuş ruhuna doğru bakarken ona şöyle der: "Git, bir dörtyol ağzına, insanlara selam ver. Yere kapan, toprağı öp, çünkü ona karşı da suç işledin. Ve tüm dünyaya, 'Ben bir katilim' diye bağır. Ancak o zaman Tanrı sana hayatını geri verecektir." Bu sözler, Raskolnikov'un içinde bir sarsıntı yaratır; onun yalnızca dışsal bir teslimiyet değil, derin bir içsel arınmaya ihtiyacı olduğunu fark eder. Sonia'nın söylediklerini, bir sonun başlangıcı olarak kabul eder ve sözleri yerine getirmek için sokağa çıkar.

Sokağın ortasında, günahını itiraf eder ve suçunun yükünü tüm dünyaya haykırır. Ardından, teslimiyetini simgeleyen karakola doğru yönelir. Hapishaneye doğru ilerlerken, içinde çelişkili duygular barındırır: Kendine duyduğu öfke, suçluluk, yenilmişlik ve hayal kırıklığı; ancak tüm bunların ötesinde, ilk kez derin bir huzur duygusu da hisseder. Çünkü artık suçunun azabını çekmek zorunda olmayacaktır. Yıllardır kaçtığı, inkâr ettiği gerçeklerle nihayet yüzleşmiştir. İçindeki tabiatı, etmiştir. Bu, yalnızca bir teslimiyet anı değil, bir içsel dirilişin başlangıcıdır. Raskolnikov, Sonia'nın sevgisiyle, içinde kaybolduğu karanlık dünyadan çıkmanın yolunu bulmuş, nihayet huzuru bulmaya başlamıştır.

Suç, Ceza ve İçsel Arınma: 19. Yüzyıl Rusya'sının Ahlak ve Adalet Yapısı:

Suç ve Ceza, 19. yüzyıl Rusya'sının hukuk, adalet, toplum ve ahlak anlayışlarına büyük bir etki yapmış bir başyapıttır. Dostoyevski'nin derin psikolojik çözümlemeleri ve felsefi sorgulamaları, yalnızca bireyin içsel dünyasını değil, aynı zamanda toplumun adalet ve ahlak anlayışını da sorgular. Eser, dönemin hukuk sistemini ve ahlaki normlarını eleştirirken, bireysel suçluluk ve toplumsal sorumluluğun karmaşık ilişkisini gözler önüne serer.

O dönemde Rusya'da, özellikle de Tsar yönetiminin sert hukuki düzeni altında, toplumsal sınıflar arasındaki uçurumlar derindi. Adalet, çoğu zaman egemen sınıfların çıkarları doğrultusunda şekillenirken, halkın büyük çoğunluğu zorlu yaşam koşulları ve adaletsizlikle karşı karşıya kalıyordu. Bu bağlamda Suç ve Ceza, dönemin hukuk sistemine karşı bir eleştiri niteliği taşır. Raskolnikov'un işlediği suç, sadece bireysel bir mesele değil, aynı zamanda toplumun adalet anlayışını sorgulayan bir kırılma noktasına dönüşür. Eser, suçun, cezanın ve suçlunun toplumdaki yeri üzerine derinlemesine bir tartışma açar. Dostoyevski, Raskolnikov'unsuçunu işlerken, onun yalnızca yasaları değil, aynı zamanda toplumun ahlaki normlarını da ihlal ettiğini ortaya koyar.

Kitap, hukuk sisteminin yalnızca somut suçları cezalandırmakla yetinmediği, bireyin içsel suçluluğunu ve vicdanını da hesaba katması gerektiğini savunur. Raskolnikov'un suçlulukla yüzleşmesi, sadece yasal bir sorumluluk değil, aynı zamanda moral ve ahlaki bir kefaret arayışıdır. Dostoyevski, adaletin sadece dışsal cezalarla değil, içsel bir arınma süreciyle de sağlanması gerektiğini savunur. Bu bakımdan, eser ahlaki sorumluluğun, yalnızca hukuki normların değil, Tanrı'nın ve insanın vicdanının da bir parçası olduğunu vurgular.

Eserin estetik gücü, toplumsal yapının çürümüşlüğünü ve bireysel vicdanın karmaşıklığını gözler önüne seren bir derinlikle biçimlenmiştir. Raskolnikov'un cinayet işleyerek kendini "üstün insan" olarak konumlandırma çabası, aslında onun kendi içindeki çelişkilerin, boşlukların ve vicdan azabının bir yansımasıdır. Dostoyevski, bu içsel çatışmayı ustaca bir dil ve anlatımla işleyerek, dönemin hukuk ve adalet anlayışını bireysel bir travma üzerinden sorgular. Kitap, hukuk ve adaletin yalnızca dışsal ölçütlerle değil, bireyin içsel hesaplaşmalarıyla da bağlantılı olduğunun altını çizer.

Toplumun, ceza ve adalet anlayışının ne denli dar ve dışlayıcı olabileceğini, insanın yalnızca suçluluğu ile değil, vicdanı ve insan olma haliyle de şekillendiğini gösteren Suç ve Ceza, bir anlamda dönemin toplumunu, hukuk sistemini ve ahlak anlayışını sarsan bir başkaldırı olarak da okunabilir. Eserin felsefi derinliği, toplumsal adaletin yalnızca bir yargılama ve ceza sistemine indirgenemeyeceğini, bunun yanında insanın ruhsal arayışı ve içsel arınma sürecinin de bu adaletin önemli bir parçası olduğunu ortaya koyar.

"Adaletin gerçek anlamı, bir insanın vicdanı ile yüzleştiği, toplumun değil, ruhunun yargıladığı anlarda bulunur."

Sude Savur

EVLİLİK NEDENİYLE KADINA VERİLEN İŞ SÖZLEŞMESİNİ FESİH HAKKININ ANAYASAMIZIN 10.MADDESİNE AYKIRILIĞI

Giriş

Bu yazımda Anayasanın eşitlik ilkesi kapsamında değerlendirildiğinde tartışmalı sayılabilecek bir düzenleme olan 1475 sayılı kanunun 14/5. Maddesi üzerinde duracağım. İlgili maddenin anayasamızın eşitlik ile ilgili düzenlemesi yanında ülkemizin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara aykırılığı üzerinde de durulacaktır. Kadınlara sağlana bu ayrıcalığın aslında onların lehine değil aleyhine sonuçlar doğurabileceğini kanaatimce açıklamaya çalışacağım.

Anayasa Madde 10 ve Açıklanması

Anayasamızın "Kanun Önünde Eşitlik" başlıklı ilgili maddesindeki düzenleme amacı toplum nezdinde birlikte yaşayan ve hayatlarını sürdüren farklı gruptan insanların bir arada yaşamasını kolaylaştırmaktır. Maddenin başlığı Kanun Önünde Eşitlik olsa da genel esaslar kısmında düzenlenmesi ve toplumsal hayatın dinamiklerini düzenleme bakımından önem arz etmesi sebebiyle düzenlendiği her alanda vuku bulmaktadır. Konumuzu yakından ilgilendiren ilgili maddenin "cinsiyet eşitliği" ile ilgili mevcut hukuk düzenimizde tartışmaya yol açabilecek düzenlemeler bulunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği; fırsatları kullanma, kaynakların ayrılması ve kullanımında, hizmetleri elde etmede bireyin cinsiyeti nedeniyle ayrımcılık yapılmamasıdır. Pozitif ayrımcılık ise temelde hak yetisi olarak aşağıda olanı yukarıya çekmek için, eşitler arasında aşağıda olan tarafa yeni haklar tahsis etmektir. Bir başka deyişle pozitif ayrımcılık, bir tarafın haklar bakımından aşağıda olduğunu kabul etmektir. Bu nedenle yeni haklar tanınan tarafın en başından eşit olmadığını savunmak sorunu çözmekten ziyade daha karmaşık duruma getirmektedir. Ayrıca pozitif ayrımcılık Anayasamızın 10. Maddesinden hareketle tümden uygulanamaz hale gelmiştir çünkü maddenin başlığından da anlaşılacağı üzere "Herkes kanun önünde eşittir."

Türkiye'nin de taraf olduğu CEDAW antlaşması bu görüşü destekler niteliktedir. Birleşmiş Milletler (BM) düzeyindeki 9 temel insan hakları sözleşmesinden biri olan Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW), bu sözleşmeler arasında özellikle kadınların insan haklarını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini odağına alan tek sözleşmedir.

Uluslararası kadın hakları yasası olarak da kabul edilen CEDAW, sözleşmeye taraf olan ülkelerde kadın haklarının güvence altına alınmasını ve geliştirilmesini hedefleyen en yararlı araçlardan biridir. Gerçek eşitliği hedefleyen CEDAW, sözleşmeyi imzalayan devletlerin kadınlara yönelik ayrımcılığın tüm biçimlerini önlemek, kadınların toplumsal durumlarını iyileştirmek, toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve toplumsal cinsiyete dayalı basmakalıp yargıları değiştirmek üzere taahhütlerde bulunmasını sağlar.

Burada en çok üzerinde durulması gereken durum konumuzla da alakalı olması sebebiyle cinsiyete dayalı basmakalıp yargıların değiştirilmesi hususudur.Basmakalıp yargıdan anlaşılması gereken belirli bir grup, cinsiyet, millet, meslek veya toplumsal kesim hakkında önceden oluşturulmuş, genellikle gerçeklere dayanmayan, genelleştirilmiş düşünce ve inançlardır. Bu yargılar bireyleri tek tipleştirir ve onları kalıplaşmış özelliklere indirger. CEDAW sözleşmesinin temel amacı da bu basmakalıp yargıların toplumsal eşitliğin sağlanması yönünde değişime uğramasını sağlamaktır.

Anayasamızın ilgili maddesiyle doğrudan bağlantılı olan bu sözleşmenin temel amacı kadınlara pozitif ayrımcılık verilmesini sağlamak değil, aksine eşitlik ortamının sağlanması ve bu ortamın sürdürülebilir kılınmasıdır. Bu durumun aksine yapılan düzenlemeler anayasaya ve ülkemizin taraf olduğu ilgili uluslararası anlaşmalara aykırı kabul edilmelidir.

Evlilik Nedeniyle Kadına Verilen İş sözleşmesini Fesih Hakkı

1475 sayılı kanunun 14/5 maddesinde düzenlenen “Kadın işçinin evlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde kendi isteği ile iş sözleşmesini sona erdirmesi halinde, işverence kadın işçiye kıdem tazminatı ödenir.” Hükmüyle birlikte yukarıda değindiğimiz hususlara açık aykırılık oluşturacak şekilde pozitif ayrımcılığa yol açabilecek ve eşitlik ilkesine aykırı yorumlanabilecek şekilde bir hüküm yer almaktadır.

Bu hükümle birlikte kadınlar belli kalıplara sokularak ulaşılmak istenen mutlak eşitlik ortamındanuzaklaşılmasına yol açmaktadır. İlgili maddedeki hakkın sadece kadın işçilere tanınmasıyla birlikte kadınların iş hayatından uzaklaştırılması, toplumsal hayatta kendisine biçilmiş olarak görülen görevleri yapması için iş hayatına son vermesi konusunda teşvik edilmesi şeklinde yorumlanabilir. Uluslararası sözleşmeler ve Anayasamızla birlikte oluşturulmaya çalışılan eşitlik ortamıyla bağdaşmayan bir düzenleme ilgili kanun maddesiyle uygulamada yer almaya devam etmektedir.

Bu hükmün Anayasaya aykırılığı konusunda Anayasa Mahkemesine başvurulmuş ancak anayasa mahkemesi isabetsiz olarak bu hükmün anayasaya aykırı olmadığına oyçokluğuyla hükmetmiştir. İlgili karara göre:

Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmemektedir. Durum ve konumlarındaki özellikler kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerekli kılabilir. Kadının toplum ve aile yaşamında üstlendiği sorumluluk, görev ve paylaşım gibi toplumsal gerçekler kadın çalışanlar yararına değişik kural ve uygulamaları gerekli kılabileceğinden, kadın çalışanların durum ve konumlarındaki özellikleri gözetilerek getirilmiş bulunan kural Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmamaktadır.

Kararda gerekçe olarak gösterilen “kadının toplum ve aile yaşamında üstlendiği sorumluluk, görev ve paylaşım gibi toplumsal gerçekler” ifadesiyle aslında Anayasa madde 10 ve CEDAW sözleşmesi ile sağlanmaya çalışılan eşitlik ortamının ve yıkılmaya çalışılan toplumsal normların bizzat ortaya konduğu açıktır. Bu gerekçeyle kadın direkt olarak kalıplara sokulmakta ve iş sözleşmesini feshi özendirilmektedir. Bu karara Anayasa Mahkemesi üyeleri tarafından dile getirilen karşıt görüş:

Evlenme nedeniyle isteğe bağlı olarak iş akdinin sona erdirilmesinde, kadına kıdem tazminatı ödenerek bu durumun, özendirici hale getirilmesinin, kadının iş yaşamından uzaklaştırılmasına da neden olabileceği gözetildiğinde, geleneksel yaklaşımlarla kadının korunması amaçlanırken, aslında kadınla erkek arasında bu konudaki yasal düzenlemelere karşın uygulamada varlığını sürdüren ve Anayasa'nın 10. maddesine eklenen fıkra ile giderilmeye çalışılan eşitsizliğin daha da derinleşmesine yol açılması olasılığı, varsayımdan öte üzerinde durulması gereken Anayasal bir sorun oluşturmaktadır. Çağımızda kadın, geleneksel yaklaşımlarla değil, toplumun eşit haklara sahip bireyi olarak erkeklerle aynı hukuksal konuma getirilebilmesi amacıyla Anayasal korumadan yararlandırılmalıdır. Bu tür korumaya gereksinim duyulmadığı durumlarda ise erkeklerin kadınların yararlandığı olanaklardan yoksun bırakılmaları onlar yönünden açık bir eşitsizlik yaratacağından Anayasa'nın 10. maddesine aykırılık oluşturur. Şeklinde ifade edilmiştir.

Burada yer alan “geleneksel yaklaşımlarla kadının korunması” ifadesiyle değinmek istenen durum aslında geleneksel normların kadını koruduğu ancak kadının pozitif ayrımcılığa sahip olması gerektiğidir. Pozitif ayrımcılık yukarıda da değindiğimiz gibi bir tarafın haklar yönünden aşağıda olduğunu kabul etmektir ve ilgili hukuk normlarının önüne geçmek istediği durum da tam olarak budur.

Kanımızca, çıkarıldığı dönemde 743 sayılı mülga Medeni Kanunun evli kadının kocasından çalışma izni alması gerektiğini düzenleyen ve daha sonra Anayasa Mahkemesince iptal edilen 159. Maddesi ile uyum içinde olan bu düzenlemenin artık anlamı kalmamıştır.

Hukuk kuralları toplumu değil, toplum hukuk kurallarını düzenler. Hocamızın da belirttiği üzere önceki Medeni Kanunumuzda yer alan ve uzun yıllar mevzuatımızda yer almış bulunan evli kadının kocasından çalışma izni alması toplumumuzun aksi yöne doğru ilerlemesi sonucu karşılığı olmayan bir hukuk normu haline gelmiş ve Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bu iki norm hukuk düzenimizde birlikte yer aldığında karşılığı olabilecek iken “cinsiyet eşitliği” kavramının toplumdaki karşılığının değişmesiyle birlikte uygulamadan kaldırılması gereken normlar haline gelmiştir. Evli kadının kocasından çalışma izni alması kurumu kaldırılmış ancak evlilik nedeniyle kadının 1 yıl içinde iş sözleşmesini feshetme hakkı halen uygulamada yer almaya devam etmektedir.

Sonuç olarak evlilik nedeniyle kadına verilen iş sözleşmesini fesih hakkı eşitlik kavramıyla bağdaşmayan bir kurum olarak hukuk sistemimizde yer almaya devam etmektedir. Bu duruma çözüm olarak bu hakkın eşlerden her ikisine birden verilmesi kanımca daha isabetli olacaktır. Çünkü bu kuralla birlikte sağlanmak istenen yarar erkeğin iş sözleşmesini evlilik birliğinin kurulmasından itibaren 1 yıl içinde fesih hakkınıkullanılmasıyla da sağlanabilir. Hem eşitlik konusundaki çekinceyi ortadan kaldırmak hem de genel olarak işçiyi koruyan İş Hukukumuzun ulaşmak istediği yarar sağlanmış olacaktır.

Eren Gideroğlu

YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİNİN VERMİŞ OLDUĞU BİR KARAR ÜZERİNE İNCELEME (NİŞANLANMANIN GEÇERLİLİĞİNİN BELİRLİ BİR ŞEKLE BAĞLI OLMASI)

Nişanlanmada ne kurucu ne de geçerlilik şartı olarak bir şekil aranmamıştır. Nişanın bozulması halinde tazminat davası açılabilir ve verilmiş hediyeler geri istenebilir. Nişanlılık, nişanın bozulması halinde istenen maddi ve manevi tazminat davaları, hediyelerin geri verilmesine ilişkin davalar Aile Mahkemesi'nin görev alanına girer. İncelemeye konu kararda Yargıtay nişanın hukuken geçerli olması için belli bir ritüel içinde yapılmış olması, nişanın duyurulması ve aile bireylerinin şahitliği çerçevesinde yapılması gerektiğini; bu çerçevede yapılmamış nişanın hukuken geçerli olmadığını, uyuşmazlıktan doğacak tazminat talebinin nişana dayalı olarak değil haksız fiilden kaynaklanmış olduğunu belirtmektedir.

Çalışmada bu kararın hukuken doğruluk payının varlığının mümkün olup olamayacağının üzerinde durulacaktır.

1. Karara Konu Olay

Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 05.03.2018 tarihli ve E. 2016/12231, K. 2018/2059 sayılı kararına konu olayda, davacı davalı ile 2005 yılında tanıştıklarını, zamanla duygusal anlamda yakınlaştıklarını , ortak iradeleri ile evlilik kararı aldıklarını, annesi ve babası olmadığından geleneksel nişan merasiminin yapılmadığını ancak davalıyı ablası ve eniştesi ile tanıştırdığını, uzunca süren evlilik planlarının ardından nikah günü aldığını, nikah şekeri, davetiye yaptırdığını ve çevresine dağıttığını, çeyiz eşyalarını davalının ...'deki evine yerleştirdiğini, ancak davalının nikaha gelmediğini ve kişilik haklarına ihlal edildiğini ileri sürerek nişan ve birliktelik için harcadığı çeyizin ...'e taşınması, yol giderleri, davalıdan kalan eşya bedelleri gibi maddi değerler için şimdilik 1.000 TL maddi tazminat ve 50.000 TL manevi tazminatın davalıdan tahsiline, eşyaların kullanılmamış olması kaydıyla aynen iadesine, aynen iadesi mümkün değilse bedelinin iadesine karar verilmesini istemiştir. Davalı, davacı ile aralarında nişan olmadığını, davacının ...'e getirdiği eşyaların bedelini kendisinin ödediğini ileri sürerek, davanın reddini talep etmiştir.

2. Yargıtayın Meseleye Yaklaşımı

Aile Mahkemesi eşya davasının kabulüne, eşyaların aynen, aynen mümkün olmazsa bedelinin iadesine, manevi tazminat talebinin kısmen kabulüne,

15.000TL tazminatın davalıdan alınarak davacıya verilmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar vermiştir. Yargıtayca dosya kapsamından tarafların nişanlanmadıkları anlaşılmaktadır, taraflar arasındaki ilişkinin aile hukuku prensiplerine göre değil, borçlar hukuku kurallarına, özellikle de haksız eyleme ilişkin hükümlere göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede dosyaya görevsizlik kararı verilmesi ve dosyanın Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesi gerektiğini belirtmektedir.

3. Kararın Değerlendirilmesi

Türk Medeni Kanunu'na göre nişanlanma, evlenme vaadiyle olur (TMK 118/1). Evlenme vaadini içeren irade açıklaması, sözle veya yazıyla, açık olarak yapılmış olabileceği gibi, bu arzuyu açıklayan bir davranışla da yapılmış olabilir. Nişanlanmanın belirli bir şekil şartı yoktur. Fakat birçok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de,nişan merasimi yapmak bir adet haline gelmiş olsa da, doktrinde belirtildiği üzere merasim ne nişanlanmanın varlığı ne de geçerliliği için bir şarttır. Buna karşılık, bir nişanlanmanın varlığının kesin ispat edilemediği hallerde, nişan merasiminin yapılmış olup olmaması, nişanlanmanın varlığı ya da yokluğunu kabule bir delil teşkil edecektir. Karara konu olan olayda davacı, davalı ile duygusal anlamda yakınlaştığını, ortak iradeleri ile evlilik kararı aldıklarını, nikah günü aldıklarını ve çeyiz eşyalarını ortak evlerine yerleştirdiğini belirtmektedir. Bu durumların gerçekleşmesi evlenme vaadinin mevcut olduğunun göstergesidir. Lakin Yargıtayın verdiği karardaki ''Nişanın hukuken geçerli olması için belli bir ritüel içinde yapılmış olması gerekmektedir'' şeklindeki söylemi doktrinde belirtilen ile ters düşmektedir. Bu karar kanunda nişanlanmayı şekle bağlayan bir hüküm bulunmadığı için Türk özel hukukundaki ana kural olan şekil serbestisi kuralına aykırıdır. Şekil serbestisi kanunda ''Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir.'' şeklinde tanımlanmıştır. Yargıtayın tesis ettiği bu hüküm gerek şekil serbestisine aykırılığından gerekse nişanlanmada geçerlilik kuralı varmışçasına hükmedilmesinden dolayı kanuna aykırıdır. Nişanlılardan birinin, haklı bir sebep olmaksızın ya da kendinden kaynaklanan bir sebeple nişanlılığa son vermesi, nişanın haksız bozulmasıdır. Bu durumda, haksız olarak nişanı bozan taraf diğer nişanlıya tazminat ödemek zorunda kalır. Manevi tazminatta davada zarar gören nişanlının kişisel hakları ihlal edildiği için çektiği acı ve ıstırabı malvarlığında bir artış sağlamak suretiyle gidermek amaçlanır. Kanun manevi zararın tazminini uygun kelimesiyle sınırlamış ve hâkime özel bir takdir yetkisi vermiştir. Nişanlanmanın bozulmasından kaynaklanan tazminat talepleri bir yıllık zamanaşımı süresine tabidir (TMK m.123). Karara konu olayda mahkeme hediyelerin geri verilmesi yönünde ve davacının davalıdan talep ettiği 50.000 TL manevi tazminat yerine uygun gördüğü 15.000 TL tazminatın davalıdan alınıp davacıya verilmesi yönünde karar vermiştir. Yargıtay tarafların nişanlanmadıkları görüşündedir. Dolayısıyla tarafların arasındaki ilişkinin aile hukuku prensiplerine göre değil, borçlar hukuku kurallarına, özellikle de haksız eyleme ilişkin hükümlere göre değerlendirilmesi gerektiğinin üzerinde durmuştur. Yargıtayın bu kararındaki tutumu oldukça yanlış ve yersizdir. Nişanlanmanın belirli bir şekle bağlı yapılması gerektiği düşüncesi şekil serbestisi kuralına karşı gelmekle birlikte bu tür bir yaklaşım hukuki belirsizliklere ve ortaya çıkabilecek çok farklı sorunlara da vesile olabilir.

4. Sonuç

Bu inceleme kapsamında Yargıtayın vermiş olduğu kararda aslında nişanlanmanın bir şekil şartı olmamasına rağmen sanki varmışçasına hareket ederek karar vermesinin hukuk düzenine aykırı olduğundan bahsedilmiştir. Karara konu olayda Yargıtay taraflar arasında geçerli bir nişanlanma olmasına rağmen uyuşmazlığı Aile Hukuku kurallarına göre değil, borçlar hukuku kurallarına göre değerlendirmesi mevcut hukuki düzene aykırı bir yöntem teşkil etmiştir.

Semih Yüksel

EVLAT EDİNME, EVLAT EDİNMEDE EVLAT EDİNEN VE EVLAT EDİNİLEN ARASINDAKİ YAŞ FARKI

Bu çalışmanın konusu ‘’evlat edinme, evlat edinmede evlat edinen ve evlatlık arasındaki yaş farkı “dır. Bu konu TMK 305 – 320, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Evlat Edinme Yönetmeliği ve birtakım uluslararası sözleşmelerde düzenlenmiştir.

Bu çalışmamızda ‘’Evlat edinme “konusu ele alınmış olup, bu konu hakkında özet bilgilere yer verilmiş olup ‘’evlat edinmede gerekli şartlar “konusu da işlenmiştir. Ayrıca kısa bir şekilde medeni kanunumuzda yeni düzenlenen’’ Evlat edinmede yaş farkı “konusuna değinilmiştir.

Evlat Edinme İlişkisi için Şartlar

1. Küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin şartlar :

a. Evlatlık tarafından şartlar:

A. Evlatlık evlat edinen tarafından en az 1 yıl bakılmış ve eğitilmiş olmalıdır. (TMK 305/1)

B . Evlat edinme, evlat edinen küçüğün yararına olmalıdır. (TMK 305/2) Buna hakim karar verir.

C . Evlat edinen, diğer çocuklarının yararlarını zedelememelidir.

b. Erginlerin ve kısıtlıların evlat edinmesine yönelik şartlar:

Evlat edinenin ergin veya kısıtlı olmasında aşağıdaki şartlar aranır;

A. Evlat edinenin alt soyunun açık muvafakatininbulunması gerekir.

B. Evlat edinenin evli olması durumunda eşinin rızası gerekir. (TMK 313/2)

Evlat Edinen ve Evlatlık Arasındaki Yaş Farkı

Anayasa Mahkemesi’nin 25.07.2023 tarihli 2020/10490 no’lu bireysel başvuru kararında, evlatedinmede evlat edinen ve evlat edinilen arasındaki yaş farkı ele alınmıştır. Bu yaş farkı meselesi TMK 308/1 kesin bir hüküm şeklinde toplanmıştır.

Evlat edinmede evlat edinen ve evlatlık arasında en az 18 yaş farkı bulunmalıdır. Bu yaş farkı hükmünün amacı, kan bağıyla oluşturulan soy bağındaki ana baba ve çocuk ilişkisine benzeyen bir aile yapısı kurulmasının istenmesidir.

Asgari yaş farkı olan Türk Medeni Kanunumuzda, evlat edinme işlemi için herhangi bir azami yaş sınırlaması ön görülmemiştir.

Sevim Kurt

Evlat edinme nedir?

Evlat edinme; ana yönünden doğum, baba yönünden tanıma, babalık davası, babanın evlenmesi gibi kan bağıyla soy bağının kurulmasını sağlayan yollardan farklı olarak mahkeme kararıyla soy bağının kurulmasıdır. (TMK 282 / 3)

Evlat edinme kurumunun temel 2 nedeni vardır:

1- Çocuk sahibi olamayan insanların ebeveynlikduygusunu tatması, soylarını devam ettirebilmeleri ve mirasçı bırakabilmeleridir.

2- Fiziksel, psikolojik veya cinsel istismara maruz kalan; eğitimi, sağlığı veya güvenliği ciddi şekilde ihmal edilen; temel ihtiyaçları karşılanmayan veya maddi zorluklardan dolayı karşılanamayan; suça sürüklenen veya suç ortamında büyütülen; fuhşa, madde bağımlılığına, şiddete maruz kalan; hayatı riski olan bir yerde (örneğin , ebeveynler organize suç içinde yer alıyorsa) yaşayan çocukların bu sebeplerin herhangi birinden dolayı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından devlet koruması altına alınan veya evlilik dışı olan çocukların aile ilişkisi içerisinde bulunmalarının ve eğitim, barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmıştır.

4721 sayılı Medeni Kanunumuz, evlat edinme ilişkisinde yürürlükten kaldırılan Medeni Kanun gibi bu ilişkiyi “AileHukuku Sözleşmesi “olarak değil, “ Yetiştirme ve BakımEvlat Edinmesi “ olarak adlandırır ve evlatlığın yararını göz önünde bulundurur .

TAŞINIR SATIŞI

Taşınır satışı dediğimiz şey aslında amiyane tabirle herhangi bir işleme gerek duyulmadan yapılan basit, herhangi bir şekli işlem olmadan "yani parayı al malı ver" şeklinde yapılan dümdüz alım satım işlemidir. Yalnız bu işlemden kaynaklı ortaya çıkan ayıp ve zapt gibi durumlar meydana gelebilmekte veya taraflar üzerlerine düşen borcu gereğince ifa etmemektedirler. Yazımda hukuki olarak incelemenin yanı sıra hukukçu ya da hukuk fakültesi öğrencisi olmayan okuyucuların daanlayabileceği türde taşınır satışını ve aslında birçok insanın faydalanabileceği hukuki haklarını ele alacağım. Örneklerle de pekiştirme yaparak yazıyı okuyan kişilerin bunu kafalarında oturtabilmelerini sağlayacağım. Sonuçta hem bu alanla ilgilenen hukukçuların ya da hukuk fakültesi öğrencilerinin, hem de bu alan ile ilgili daha öncesinde herhangi bir araştırması bulunmayan her okuyucunun işine yarayabilecek pratik bilgileri sağlayacak bir yazı olacağına inanıyorum.

Genel olarak taşınır satışı:

Taşınır satışı para ile satın alacağınız ev, arsa, dükkân gibi taşınamayan eşyaların dışında olan yani elinizle tutup götürebileceğiniz taşıyabileceğiniz her eşyayı kapsar. Pazardan aldığınız meyve sebze kuyumcudan aldığınız altın takılar hatta ve hatta araba, tiny house bile taşınır denilebilir.İşte bu taşınır eşyaları satın alırken insanlar karşılığında para veriyorlarsa (kesinlikle para olmalı) bu taşınır satışıdır.Aşağıda yazdığım haklardan yararlanabilmek için bakmanız gereken iki durum budur. Eşya taşınır eşya mı ve karşılığında bir para var mı eğer bunlar varsa ortada bir taşınır satışınız vardır demektir. Satış işlemi uzaktan da yapılabilir illa para verilir verilmez malın alınmasına gerek yoktur.

Örnek vermek gerekirse Ayşe kuyumcuya gidip kuyumcu Berkay'dan bilezik almış olsun Berkay'a da bileziğin parasını vermiş olsun. Bu bir taşınır satışıdır. Başka bir örnekte deAyşe dersleri için alacağı Dr. Kemale Leyla Bingöl Borçlar Hukuku Özel Hükümler Pratik Çalışmaları kitabını Berkay'ın Beşyol'daki dükkanından almak için Sefaköy'de anlaşma yapar. Ayşe daha kitabı eline almamış olsa bile bu anlaşmayapıldığı anda kurulmuştur ve Ayşe artık kitabın sahibi olmuştur.

Taşınır satışında taraflardan biri belirlenen edimi karşı tarafın mülkiyetine geçirme diğer taraf ise belirlenen bedeli (ki bu bedel paradır) karşı tarafa ödemekle yükümlüdür. (TBK 207)

Ters olarak bir okuma yapacak olursak TMK 704'egiderek sayılan taşınmaz mülkiyetinin konusu olan şeyler taşınır eşya sayılmazlar. TMK 704'e giren taşınmazlar TMK 998'de öngördüğü üzere sicile tescil edilir. Sonuç olarak TMK 704'ün dışında kalan eşyalar taşınırdırlar.

Burada bedel kesinlikle paradır çünkü bedel para değil de farklı bir edim olursa bu mal değişim sözleşmesi ya da aynı edimlerin değişimi şeklinde olursa da takas dediğimiz durum meydana gelir. Yani A kişisi B den bir taşınır eşya alırsa (örneğin saat) karşılığında edim olarak ona para vermeli ki bu taşınır satışı olsun. A para yerine başka bir eşyasını verirse (örneğin kitabını) bu bir mal değişim sözleşmesi olur.

Yine örneğin B A ya bir para borcu içerisinde olsun ve daha sonra A da B ye bir başka para borcu içerisinde olursa edimler aynı türden olacağı için bu takas edilebilecektir. Yani taşınır satışları kesinlikle taşınır eşya ve para ile olmak zorundadır. Taşınır Satışının herhangi bir şekli yoktur. Fakat taraflar isterse bir şekil de kararlaştırabilirler.

Satıcının Temerrüdü:
Temerrüt sizin satın aldığınız malın sizin anlaştığınız zamanda ve nitelikte size verilmemesi ile oluşur. Bu durumda bazı haklarınız vardır. Bunlar bu mal size anlaştığınız şekilde verilmediğinden dolayı sizin doğmuş olan zararınızı isteme, yaptığınız anlaşma hiç olmamış gibi iptal etme ve sözleşme yarım kaldığı için bir zararınız varsa isteyebilme haklarınız vardır. Burada karşı taraf size paranızı geri verir ve siz de aldığınız malı iade edersiniz. Ayrıca aynı türde başka bir mal aldıysanız yeni aldığınız mal ile arasındaki farkı isteyebilme hakkınız vardır.

Örnek vermek gerekirse Ayşe spot eşya satan Berkay'dan bir buzdolabı satın aldığını ve bunun hemen yarın getirilmesi şeklinde anlaştığını ve parasını ödediğini varsayalım. Berkay bir sonraki gün buzdolabını getirmez ise temerrüde düşer demektir. Siz de yukarıda söylediğim haklarınızı kullanabilirsiniz. Yani Berkay'a bildirim yapıp uğradığınız zarar var ise zararı isteme (mesela yemekleriniz bozulduysa) yaptığınız anlaşma hiç olmamış gibi sözleşmenizi iptal etme (Berkay'a bildirimde bulunup malı verip parayı geri alabilirsiniz) ve sözleşmeniz yarım kaldığı için bir zararınız var ise (Buzdolabını siz de aslında başkasına satacak olduğunuzda o kişiye karşı temerrüde düşeceğinizden) Berkay'dan isteyebilirsiniz. Ayrıca belirttiğim üzere Ayşebaşka bir buzdolabı alıp bunun aşan miktar farkını Berkay'dan isteyebilir. Dikkatli olunması gereken nokta yeni alınacak buzdolabı Berkay'dan alacağınız buzdolabından üç aşağı beş yukarı aynı fiyatta olmalıdır yoksa bu hakkınızı kullanamayabilirsiniz.

Ayrıca örneğimizin dışında ekstra bir bilgi olarak 1 yıl ve üzeri şeklinde yaptığınız abonelik sözleşmelerini herhangi bir gerekçe göstermeden iptal ettirebilirsiniz.

Bu iptalden kaynaklı olarak herhangi bir ek ücret ve cezayı size yansıtmaları mümkün değildir. Üstelik 1 yıldan az yaptığınız abonelik sözleşmelerinde karşı taraf sözleşmenizde herhangi bir değişiklik yaptığı zaman da bu iptal etme hakkından istediğiniz gibi yararlanabilirsiniz.

Burada temerrüt denilirken borcun hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden bahsetmektedir. Yoksa ayıplı ya da zapt altındaki bir mal kastediliyor değildir. Satıcının temerrüdü hâlinde, borçlunun temerrüdüne ilişkin genel hükümler uygulanır.

Alıcı, satılanın devredilmesini isteme niyetinde ise, belirlenen sürenin bitiminde bunu satıcıya hemen bildirmek zorundadır. (TBK 212) Burada gidilmesi gereken maddeler kesin olarak TBK 112-126 arasındaki maddelerdir. Özellikle sözleşmenin zamanı belirlenmişse ve bu zamana uyularak bir tevdi gerçekleşmemiş ise TBK 117/2 ye gidilir zaman belirlenmemiş ise TBK 123'e göre süre verilmesi de gerekebilir. Ardından alıcı taraf TBK 125'teki seçimlik haklarını gerektiği şekliyle kullanabilir.

Satıcı borcunu ifa etmezse alıcı, satış bedeli ile kendisine devredilmeyen satılanın yerine, bir başkasını satın almak için dürüstlük kurallarına uygun olarak ödediği bedel arasındaki farka göre hesaplanacak zararın giderilmesini isteyebilir(TBK213/2). Bu maddeye göre kişi dürüstlük kurallarına uyarak ikame alım yapabilir ve farkı da isteyebilir. Yalnız alıcı ya TBK 125'teki haklarını ya da bu hakkını kullanması gerekiyor.

Ayıptan Sorumluluk:

Ayıp bir malın olması gereken özelliklerinin olmaması ya da malda kötü özelliklerin bulunması şeklinde tanımlanabilir.Ayıbın çeşitleri vardır. Önemsiz ayıplar kolay bir şekilde tamir edilebilen ayıplardır. Orta derecede önemli olanlar telafisi için bir miktar para gerektiren ve kullanım fonksiyonunu yine bir miktar kısıtlayabilen ayıplardır. Önemli ayıplar ise eşyanın kullanım fonksiyonunu artık neredeyse tamamen bitiren ve tamiri için malın tüm tutarına yakın masraf çıkaran ayıplardır.Bu ayıplar ilk bakışta görülmesi ve sonradan ortaya çıkması şeklinde meydana gelebilir. Maldaki ayıplar için bazı haklar ve bu hakların kullanımı için aranan bazı şartlar vardır. Bunları örnek üzerinden açıklamak anlaşılması açısından daha kolay olacaktır.

Ayşe ev eşyaları satan Berkay'dan bir dizüstü bilgisayar almış olsun. Ayşe eşyayı alırken ilk bakışta bir kusurunun ayıbının olup olmadığını kontrol etmek zorundadır. Örneğin ekranında çizik klavyesinde eksik tuş vb. bir eksikliğin bir ayıbın var olup olmadığını kontrol etme yükümlülüğüne sahiptir. Baktığında bir ayıba rastlar ve Ayşe bu eşyayı satın alırsa artık bu eşyayı bu şekilde kabul etmiş sayılır ve daha sonra herhangi bir itirazda bulunamaz. Tabi bu ayıp bir bakış ve kontrolde anlaşılabilecek bir ayıp olması gerekir. Ayşe eve getirdiği bilgisayarının alt kısmının çizik olduğunu ve şarjı olmadığını fark etmiş ardından şarja takmak istediğinde şarj kablosunun sokete girmediğini fark etmiştir. Burada çizik önemsiz ayıp, şarj soketinin bozuk olması orta derce bir ayıptır. Ayşe bu ayıbı öğrendiğinden itibaren Berkay'a bildirmeli ve birazdan söyleyeceğim haklarını kullanmalıdır. Bunun dışında Ayşe bilgisayarının Berkay'ın belirttiği özelliklerde olmadığını bilgisayarın içindeki ekran kartının özelliklerinin neredeyse hiçbir program açamayacak kadar düşük olduğunu fark ederse bu ayıp da önemli ayıptır ve ilk bakışta gözükmediğinden dolayı sonradan ortaya çıkan ayıptır.

Ayşe Berkay'a bildirimde bulunarak (bildirim fırsat bulunulan ilk anda olmalı çok beklenmemelidir) sözleşmeyi iptal etme, (malı geri verip parasını alabilir) bu ayıplar için karşı taraftan indirim isteme, ücretsiz onarılmasını isteme, imkân varsa satılanın ayıpsız bir benzeri ile değiştirilmesini isteme ve gerekirse tazminat isteme haklarına sahiptir. Eğer bildirim yapılmaz ise bu haklar kesinlikle kullanılamaz ve kabul edilmiş sayılır. Fakat istisna olarak satıcının ağır bir kusuru söz konusu ise herhangi bir bildirim süresine uyulmadığı ileri sürülemez. Yani Berkay çizik ve soketin durumu için bir bildirim gelmediğini öne sürebilirken ekran kartı probleminde bildirim gelmediğini kesinlikle öne süremez. Ayrıca bu bilgisayar herhangi bir beklenmedik halden (Mesela bir deprem oldu ve Ayşe'nin evi yıkıldı içerisindeki dizüstü bilgisayar da artık kullanılmaz halde) dolayı yok olursa da sözleşmeyi iptal etme hakkını Ayşe yine de kullanabilir.

Ek ve bana göre önemli olan bir bilgi daha vermek isterim. Satıcılar genelde mallarının 2 yıl garantili olduğunu onları öne çıkaran bir durummuş gibi alıcıya yansıtmaktadırlar fakat bu durum külliyen yalandır. Kanunlarımıza göre bir ayıptan korunma süreniz zaten en az 2 yıldır 2 yıl içinde ortaya çıkan ayıplardan satıcı her halükârda sorumludur. Belirtmek lazım ki bu durum 2. El mallarda 1 sene olarak düzenlenmiştir.

Bana göre zaten standart bir hukukçu bu kadar açık yazılan borçlar kanununu okuduğunda genel olarak olan biteni ve yapması gerekeni anlayabilir. Ben buraya bir hukukçu için bence gözden kaçmaması gereken maddeleri yazacağım gerisi dediğim gibi zaten anlaşılabilir.

TBK 219/2'ye göre satıcı bu ayıpların varlığını bilmese bile onlardan sorumludur. Fakat önemsiz derecede olan ayıplardan satıcı sorumlu değildir. TBK 221'e göre satıcı satılanı ayıplı olarak devretmekte ağır kusurlu ise, ayıptan sorumluluğunu kaldıran veya sınırlayan her anlaşma kesin olarak hükümsüzdür. Satıcının ağır kusuru varsa süresinde bildirim olmasa bile sorumludur (TBK225) . TBK 226/3'e göre s atılanın kısa zamanda bozulma tehlikesi varsa, alıcı onu bulunduğu yerdeki mahkeme aracılığıyla sattırmaya yetkili, hatta satıcının yararı gerektiriyorsa sattırmakla yükümlüdür.

Alıcı, durumu satıcıya en kısa zamanda bildirmezse, bundan doğan zarardan sorumlu olur.

Alıcının seçimlik hakları TBK 227'de yazılmıştır. Önemli olan kısım satıcının malın ayıpsız benzerini vererek seçimlik hakların kullanılmasını önleyebilmesi ve hakkaniyet gereği hâkimin satış bedelinden indirim yapabiliyor olmasıdır. Eksiklik malın fiyatına yakın olma halinde de kişi ya dönme ya da ayıpsız benzerini isteme hakkına sahiptir.

TBK 228 de ayıplı satın alınanın taşınırın mücbir bir sebepten yok olması ve ağır bir hasara girmesi de dönme hakkını herhangi bir şekilde etkilemez.

Bana göre atlanmaması gereken noktalardan bir tanesi de TBK 231'deki zamanaşımıdır. Kanun koyucu burada alıcıya 2 yıl kesin bir şeklide garanti vermiştir. Bu garanti 2. El mallar için 1 yıldır. Ağır kusurlu mallarda ise herhangi bir zamanaşımı yoktur.

Zapttan Sorumluluk:

Zapt eşyanın üzerinde başkasının herhangi bir hakkının olması ve eşyanın kullanımının kısıtlanması yüzünden oluşan bir durumdur. Bu durumda haklarınızı kullanabilmeniz için yapmanız gereken bazı işlemler vardır. Ama yine zaptta olduğu gibi aldığınız eşyanın zapt altında bir eşya olduğunun farkındaysanız satın aldığınız kişiyle ilgili bir hukuki yaptırımda bulunacak şekilde hareket edemezsiniz bu durumda sorumlu haliyle biraz da siz olmuş oluyorsunuz. Zapt altındaki ürünü direkt sahibine vererek bazı haklarınızı kullanabilirsiniz. Bunlar öncelikle sözleşmenizi iptal etmek ve eşyayı satın aldığınız kişiden paranızı istemek ve yine elinizden çıktığı için doğrudan bir zarara uğradıysanız bunu istemek gibi haklardır. Bazı durumlarda satıcılar masum olabilir ve bilgileri dahilinde olmadan zapt altındaki malı size satmış olabilirler. Bu durumda kendilerine herhangi bir sorumluluk yüklenmez. Fakat satıcı mesela bir hırsızdan malı satın almışsa ve size satmışsa burada kendisi de sorumlu olacaktır. Böyle durumlarda size karşı dava açılırsa satın aldığınız kişiye gidip mahkemeye sizinle katılmasını veya davayı kendisinin devam ettirmesi gerektiğini ileri sürebilirsiniz. Şimdi bu kadar bilgi yüklemesinden sonra biraz da örnek üzerinden anlatalım ki kafanıza otursun.

Satış danışmanı olarak kurumsal bir firmada çalışan Ayşe iş çıkışı evine doğru yürürken bir hırdavat dükkanının vitrininde duran altın saat dikkatini çeker. Berkay'ın hırdavat dükkanına giren Ayşe vitrindeki saatin fiyatını sorar. Berkay altın saatin üç bin beş yüz lira olduğunu ve üzerindeki numaraların gerçek yakuttan olduğunu ballandıra ballandıra müşterisi Ayşe'ye anlatır ve ona denettirir. Saati çok beğenen Ayşe saatine uygun renkte Pierre Cardin yan çanta ve 6 yaşındaki küçük kardeşi için de beğendiği bir yarış arabasını da alır. Çantaya ve arabaya iki bin lira saate de pazarlık yaparak üç bin lira vererek hırdavatçı dükkanından evine doğru yol alır. Yaklaşık 1 yıl sonra satış danışmanlığı yaptığı mağazaya gelen zengin ve alımlı Ceren saatin ve çantanın kendine ait olduğunu saatin arka kapak kısmında adını, soy adını, doğum tarihi ve yerinin yazdığını çantanın ise gizli bölümünde kendi fotoğraflarının olduğunu söyler. Ayşe Ceren'in söylediklerini kontrol eder ve kendisini haklı bulur. Eşyaları derhal Ceren'e teslim eder. Ceren çantasıyla birlikte çocuğunun oyuncak arabasının da çanta ile çalındığını söyler. Ayşe mahsun ve gözü yaşlı bir şekilde kardeşinin üzüleceğini kabullenerek onu da getireceğini Ceren'e bildirir ve Ceren'e iş çıkışında gelmesini söyler. Sabah 8 akşam 6 çalışan Ayşeyorgun argın işten çıkar ve kapıya gelen mağrur ve adeta onu bir hırsız edası gözlerle süzen Ceren ile evlerine doğru yürürler. Eve yaklaştıklarında Ayşe kapısının önünde bir kalabalık olduğunu görür ve bir şey olduğunu anlayarak koşar adımlarla evine doğru yaklaşır. Kapının önünde ambulans sedyeleri ve onların üstünde ise daha 7 yaşına yeni girmiş kardeşi, annesi ve babasının yanmış bedenlerini görür. Ceren ağlayan ve çığlık atan Ayşe'nin yanına gelir ve arabayı almak için davacı olacağını söyler.

Ayşe normal şartlarda altından ve yakut işlemeleri olan bir saatin üç bin beş yüz liraya satılmaması gerektiğini bilmelidir. Ucuz olmasının nedenini satıcıya sorma külfeti altındadır. Bunu sormayıp aldığı için durumu hâkim muhtemelen Berkay'a bir yükümlülük yüklemeden sadece Ayşe'nin Ceren'e karşı bir tazmin yükümlülüğü olduğu şeklinde karar verecektir. Ayşe de saati derhal Ceren'e verdiğinden bu konuda bir problem çıkmayacaktır. Çantada ise Ayşe'nin dikkat edebileceği bir yükümlülük durumu yoktur. Kendisi Berkay'la zamanında yaptığı sözleşmesini iptal edebilir, parasını Berkay'dan alabilir ya da kendisine dava açılırsa Berkay'ın muhatap olması gerektiğini öne sürebilir. Oyuncak araba kısmına gelecek olursak. Burada yine Ayşe'nin bir dikkat yükümlülüğü ihlali durumu yoktur. Fakat oyuncak araba yangında zarar görüp yok olduğu için Ceren'in arabayı alabilme gibi bir imkânı artık yoktur. Ayşe'ye karşı bu yüzden bir dava açamaz.

Sözleşmeye aykırılık olarak değerlendirildiği için TBK 112-126 arasındaki maddelerle bir bağlantısı olduğunu kabul etmemiz gerekir. Bunun yanında TBK 217'de gösterilen hakların kullanım durumu da vardır. Fakat özel kanun genel kanundan önce geleceği için TBK 217'nin uygulaması önceliklidir.

Bence önemli ve dava durumlarında tartışma yaratacak olan önemli nokta TBK 217'nin son fıkrasında yer alan satıcının herhangi bir kusuru yoksa kendisine bir zarar giderim yükümlülüğü yüklenmemesidir. Yani örnek vermek gerekir ise 2. El mağazasından aldığınız telefon eğer çalıntı ise ve mağaza sahibi gerekli dikkat yükümlülüğünü yerine getirmiş ise kendisine herhangi bir tazmin yüklenilemez. Fakat farz edelim ki mağaza sahibi size sattığı 2. El telefonu hırsız olduğunu tahmin edebileceği veya adı çıkmış herhangi bir kimseden ya da örneğin piyasa değerinin çok altına satın alıp neden bu fiyata satıldığını sormayan birisi için artık dürüstlük kuralı çerçevesinde hareket ettiğini ve herhangi bir kusuru olmadığını söylemek doğru olmaz. Bu durumda zararı gidermekle de yükümlü kılınmıştır.

Zaptın zamanaşımı için herhangi bir madde yoktur. Bu yüzden uygulanması gereken TBK 146'daki 10 yıllık zamanaşımı süresidir. Ayrıca unutulmamalıdır ki taşınır eşyalar için iyi niyetli malik olma durumu olan TMK 777'yi de göz ardı etmemeliyiz.

Gazanfer Görkem Aytürk

KİRA SÖZLEŞMELERİ

Kira sözleşmeleri hukukumuzda 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda yer almaktadır. Türk Borçlar Kanunu'nda kira sözleşmeleri 299-378'inci maddeleri aralığında üç ayrım halinde düzenlenmiştir. İlk ayrımda genel hükümler (m.299-338), ikinci ayrımda konut ve çatılı işyeri kiraları (m.339-356) ve son ayrımda ürün kirası (m.357-378) düzenlenmiştir. Genel hükümler hem konut ve çatılı işyerine ilişkin kira sözleşmelerine hem de ürün kira sözleşmelerine uygulanmaktadır. Kira sözleşmeleri; sözleşmenin taraflarının haklarının koruması ve olası uyuşmazlıkların çözümü bakımından bir güvenlik oluşturmaktadır.

Kira sözleşmesi: TBK m.299 tüm kira sözleşmelerini kapsayan genel bir tanım niteliğindedir. İlgili hükümden yola çıkarak, kira sözleşmesi; kiracının ödemeyi üstlendiğikira bedeli karşılığında kiraya verenin bir şeyin kullanılmasını ve bununla birlikte ondan yararlanılmasını, belirli ya da belirli olmayan bir süre için kiracıya bıraktığı sözleşmedir, şeklinde tanımlanabilir. (Özdemir, 2025, sf.41)

Unsurlar: TBK m.299 tanımına göre, kira sözleşmesinin varlığından söz edebilmek için; kiralanan şey, kiracının kira bedeli ödemesi, kiracının kullanma ve yararlanma hakkı, tarafların esaslı noktalarda anlaşmış olması unsurlarının bir arada bulunması gerekmektedir.

Belirli süreli kira sözleşmesi: fesih beyanı olmaksızın, sözleşme kurulurken kararlaştırılan sürenin dolmasıyla sona eren kira sözleşmelerine denir. Sözleşmenin taraflarının bildirimsiz sona erme hususunda anlaşmaları önem arz etmektedir. Sözleşme süresini taraflar açık ya da zımni irade beyanı ile belirleyebilirler. Süre belirli gün, ay, yıl ya da belirli tarih şeklinde olabilir. (Özdemir, 2025, sf. 52-53)

Belirsiz süreli kira sözleşmesi: belirli bir süre içermeyen kira sözleşmelerine denir. Bu nedenle, taraflar kira sözleşmesini akdederken süre belirtmemişlerse ya da belirsiz süreli bir kira sözleşmesi akdettiklerini açıkça belirtmişlerse, belirsiz süreli kira sözleşmesinden bahsedilecektir. (Özdemir, 2025, sf.54-55)

Kira Sözleşmesinin Nitelikleri

Kira sözleşmesi bir borç sözleşmesidir: Kiraya verenin borçlandığı edim, bir şeyin kullanılmasını devretme; kiracının borçlandığı edim ise kira bedelini ödeme borcudur. Kiraya verenin borçlandığı edim ile kiracını üstlendiği karşı edim birbirinin karşılıklı sebep ve karşılığını oluşturur; bu iki edim birbiriyle değiştirilir. Bu nedenle kira sözleşmeleri iki tarafa tam borç yükleyen sözleşmedir. (Eren, 2023, sf.319-320)

Kira sözleşmesi sürekli borç doğuran bir sözleşmedir: Sözleşmenin yapısı gereği kiraya veren sözleşme devam ettiği süre boyunca kira konusu olan şeyi kiracının kullanımına uygun ve elverişli bir şekilde bulundurmak zorundadır. Dolayısıyla kiraya verenin hazır bulundurma borcu sözleşme süresi boyunca her an yerine getirdiği için kira sözleşmesi, sürekli borç doğuran bir sözleşmedir. (Eren, 2023, sf.320)

Kira sözleşmesi rızai bir sözleşmedir: Sözleşme, tarafların edimlerini karşılıklı olarak değiştirilmeleri hakkında anlaşmaları ile kurulur. (Eren, 2023, sf.321)

Kira sözleşmesi ivazlı bir sözleşmedir: Kiracı, kiraya verenin devretmeyi üstlendiği kullanmaya karşılık kiraya verene kararlaştırdıkları kira bedelini ödeme borcu altına girer. (Eren, 2023, sf.321)

Kira Sözleşmesinin Süresi

TBK m.300: "Kira sözleşmesi, belirli ve belirli olmayan bir süre için yapılabilir. Kararlaştırılan sürenin geçmesiyle herhangi bir bildirim olmaksızın sona erecek kira sözleşmesi belirli sürelidir; diğer kira sözleşmeleri belirli olmayan bir süre için yapılmış sayılır." Hüküm doğrultusunda kanun koyucunun süre bakımından, belirli süreli kira sözleşmesi ve belirsiz süreli kira sözleşmesi olarak ikili ayrıma gittiği görülmektedir.

Kira Sözleşmesinin Şekli

TBK'da kira sözleşmelerinin geçerliliği herhangi bir şekil şartına bağlanmamıştır. Kira sözleşmeleri yazılı, sözlü ya da resmi olarak yapılabilir. Yazılı şekil, geçerlilik şekli değil ispat kolaylığı sağlamaktadır ve taraflar arasında oluşabilecek herhangi bir uyuşmazlık halinde mahkemelerde delil olarak kullanılabilmesi nedeniyle tercih edilmektedir. Taraflar kira sözleşmesi ile iradi olarak geçerlilik şartı olarak şekil şartı belirleyebilirler. Taşınmaz kira sözleşmelerinin tapuya şerh edilmesi ve noterde tasdiki mümkündür. Bu sayede kira sözleşmelerinin hukuki geçerliliği güçlendirilir.

Şekil şartına ilişkin iki farklı kanunumuzda önemli düzenlemeler bulunmaktadır. Bunlar; Kamu tüzel kişilerine ait taşınmazlara dair kira sözleşmelerinin Devlet İhale Kanunu m.57 gereğince yazılı şekilde düzenlenmesi ve noterde tasdik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca Türk Sivil Havacılık Kanunu m.119 gereğince, hava araçlarının kiralanmasına dair sözleşmelerinde, yazılı şekilde yapılması geçerlilik şartı olarak belirlenmiştir. (Özdemir, 2025, sf.58)

Kira Sözleşmesinin İçeriği

Tarafların hak ve yükümlülükleri sözleşme ile resmiyet kazanmaktadır. İyi hazırlanmış bir kira sözleşmesi aşağıdaki temel bilgileri içermelidir;

Tarafların bilgileri: kiracı ve kiraya verenin adları, soyadları, T.C. kimlik numaraları, adresleri, iletişim bilgileri gibi bilgiler.

Kiralananın bilgileri: tam adresi, metrekaresi, katı, daire numarası, oda sayısı gibi bilgiler.

Kira bedeli ve ödeme şekli: Aylık kira bedeli net olarak belirtilmeli hem yazı hem de rakamlarla yazılmalıdır. Ödeme günleri, gecikme faizi ve ödeme şekline (banka havalesi, elden ödeme vb.) ilişkin bilgiler.

Kira artışı: Kira bedelinin hangi periyotlarda ve ne şekilde artacağı hangi endeks veya sabit oranla artacağı açıkça belirtilmelidir.

Depozito: Kiracı tarafından ödenecek depozito miktarı, iade şartları ve süresi.

Sözleşme süresi: Sözleşmenin başlangıç ve bitiş tarihleri. Belirli süreli mi yoksa belirsiz süreli mi olduğu belirtilmelidir.

Kullanım koşulları: kira konusunun kullanımına ilişkin kurallar olacaksa detaylı olarak belirtilmelidir.

Kullanım şekli: Kiralananın hangi amaçla kullanılacağı (mesken, işyeri vb.).

Fesih koşulları: Sözleşmenin hangi durumlarda ve nasıl feshedilebileceği.

Ek maddeler: Tarafların özel olarak belirtmek istediği diğer hususlar. (Demirbaş listesi gibi)

İmzalar: Sözleşmenin tarafları yani kiraya veren ve kiracı sözleşmeyi dikkatlice okuyup imzalamalıdır. İmzalar tarafların sözleşmeyi kabul ettiklerini ve yükümlülükleri üstlendiklerini gösterir. (Kira Sözleşmesi Nedir?, 2024)

Kira Bedelinin Döviz Olarak Belirlenmesi Yasağı

Hukuk sistemimizde kira sözleşmelerinde bedelin hangi para birimi üzerinden yapılması gerektiğine ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. 13/09/2018 tarihinde yayımlanan 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda bazı değişlikler yapılmış. Bu değişiklikler ile Türkiye'de yerleşik kişiler arasında yapılacak konut ve çatılı işyeri kira sözleşmelerinden kaynaklanan ödeme yükümlülüklerinin döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak yapılması yasaklanmıştır. Getirilen bu döviz yasağının temel amaçları; Türk Lirasının değerinin korunması sağlamak ve yaşanabilecek döviz dalgalanmalarına karşı kira sözleşmelerinin etkilenmesi azaltmaktır. Karar öncesinde yapılmış kira sözleşmelerinin belirlenen süre içerisinde ilgili endekse uygun olarak Türk Lirasına dönüştürülmesi gerekmektedir.

Uygulamaya İlişkin

Özellikle son yıllarda ülkemizde artan enflasyon ve fiyatlar neticesinde kira sözleşmeleri etkilenmiştir. Kiracıların ödemekte olduğu kira bedelleri artmakta olan enflasyonlar karşısında kiraya veren tarafından beklenen fayda sağlanamaz hale gelmiştir. Tarafların haklarının ve menfaatlerinin korunması bakımından kira sözleşmeleri güncel koşullara göre arttırılması ve belirlenmesi konusuna kira bedellerinin tespitine ilişkin uyuşmazlıklar günümüzde artarak devam etmekte ve çözümü için yargı sistemine sıklıkla başvurulmaktadır.

Kira sözleşmeleri hazırlanırken tarafların durumları göz önüne alınarak, aşırı yük altına sokulmadan ve makul bir çerçevede yapılması oldukça önemlidir. Aksi halde fazla külfet yükleyen sözleşmeler, tarafları borçların ifasında zorlayabileceği gibi sözleşmelerin geçerliliğini tehlikeye düşürebilir. Olası bir uyuşmazlığın önlenmesi ve çözümü için sözleşmenin içeriği net olarak belirlenmeli ve sözleşmenin hukuki danışmanlık alınarak hazırlanması önem arz etmektedir.

Gülbeyza Durusoy

“CEZA KOŞULU İSTEMİNDE KUSURLULUK SORUNUNUN” T.C. YARGITAY 3. HD., E. 2022/7450 K. 2023/2141 T. 11.7.2023 İLAMI IŞIĞINDA İNCELENMESİ

Karara Konu Olan Olayın Özeti

İnceleme konusu olan Yargıtay kararında davalı taraf, söz konusu taşınmazı “Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi” olarak kullanmak üzere davacı tarafla 07.08.2013 tarihinde yaptığı 49 yıl süreli bir kira sözleşmesiyle kiralamıştır. Sözleşme hükümlerince davalı taraf, kiralanan taşınmazı amacına uygun kullanmak için idareden alınması gereken izinleri almakla mükellef olduğu anlaşılmıştır. Fakat davalı taraf gerekli izinleri alamadığı gerekçesiyle sözleşmeyi feshetmiştir. Bunun üzerine davacı taraf, dönme tazminatı, tamirat masrafı, kira bedeli ve önceki kiracılardan alınamayan kira bedelleri karşılığı olmak üzere toplam 9.241.334 TL alacağın tahsili için davalı hakkında takip başlatıldığını, davalının haksız olarak takibe itiraz ettiğini ileri sürerek; itirazının iptalini istemiştir. Davalı taraf da sözleşme feshinin haklı nedene dayandığını ve kendilerinden istenen ceza koşulunun fahiş olduğunu ileri sürmüştür.

Mercilerin Çözüm Şekli

İlk Derece Mahkemesi, sözleşme hükümleri ışığında gerekli izinleri alma sorumluluğunun davalı tarafa ait olduğunu saptamış ve feshin haklı nedene dayanmadığını tespit etmiştir. Ayrıca davalı tarafın, sözleşme hükümlerince belirlenen ceza koşulunun davacı tarafa ödenmesi gerektiğini ancak %20 oranında takdiri indirim yapacağını belirmiştir. İlk derece mahkemesi bu tespitleri ışığında, davanın kısmen kabulü ile itirazın kısmen iptaline, takibin 1.300.000 TL inşaat ve elektrik bakım onarım gideri, 4.124.168 TL cezai şart bedeli olmak üzere toplam 5.424.168 TL üzerinden devamına, icra inkar tazminatı ve fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmiştir.

İlk Derece Mahkemesinin bu kararına karşılık, taraf vekilleri istinaf başvurusunda bulunmuşlardır.

Bölge Adliye Mahkemesi borcun, borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkansız hale geldiğini (TBK 136/1) öne sürmüş ve bu sebeple TBK 182/2 uyarınca davalı taraftan ceza koşulu istenilemeyeceğini belirtmiştir. Bölge adliye mahkemesi ilgili kararında, davalının istinaf başvurusunun kısmen kabulüne, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına ve davalının tadilatı sonucu oluşan 1.300.000 TL zararın takibinin devamına karar vermiştir.

Bölge Adliye Mahkemesinin bu kararına karşılık, taraf vekilleri temyiz başvurusunda bulunmuştur.

Yargıtay Hukuk Dairesi davalının, kiralananın mevcut durumunu bilerek sözleşmeyi imzaladığının anlaşıldığını ve bu yüzden feshin haklı nedene dayanmadığını belirterek ceza koşulu isteminin reddinin doğru olmadığına karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesinin kararını bozmuştur.

Bölge Adliye Mahkemesi Yargıtay Hukuk Dairesinin ilgili bozma kararına kararına uyarak tadilat zararı olan 1.300.000 TL ve %20 takdiri indirim uygulanmış haliyle 4.124.168 TL ceza koşulunun davalı taraf tarafından davacı tarafa ödenmesine hükmetmiştir. Bölge Adliye Mahkemesinin bu kararına karşılık, taraf vekilleri temyiz başvurusunda bulunmuştur. Yargıtay Hukuk Dairesi, kira sözleşmesini feshi haklı nedene dayanmayan

davalı kiracının, cezai şart bedelinden sorumlu olduğu; taraflar arasında geçerli olarak kurulan sözleşmenin ilgili maddelerinde ceza koşulu ödeneceğinin kararlaştırıldığını ve Bölge Adliye Mahkemesince takdir edilen hakkaniyet indiriminin, alacaklının asıl borcun ifa edilmesi halinde elde edeceği yarar ile cezai şartın ödenmesinin sağlayacağı yarar arasındaki makul ölçünün gözetilip belirtilmesi gerektiğini tespit etmiştir. Yargıtay Hukuk Dairesi, Bölge Adliye Mahkemesi'nin kararını onamıştır.

Konunun Değerlendirilmesi

A- Ceza Koşulu

a- Genel Olarak

Borcunu ifa etmeyen veya borca aykırı şekilde ifa eden borçlu alacaklının zararını tazmin ile yükümlüdür (TBK. m. 112). Bunun için alacaklı zararını ispat zorundadır

Alacağını tazmin etmede ispat yükü ile karşılaşmamak isteyen alacaklılar, bu sorumluluktan kaçınmak için ceza koşulu hükümleri ışığında sözleşme oluştururlar.

İşte, borçlunun borcunu ihlal etmesi halinde alacaklıya ödemeyi kabul ettiği ceza hususundaki anlaşmaya "ceza koşulu=cezai şart" denilmektedir.

b- Hukuki Niteliği

Ceza Koşulu, bir tür geciktirici koşula bağlı edim borcudur. Ceza koşulunun kaynağı, asıl borca bağlı olduğu için ceza koşulunun kaderi asıl borçla bağlıdır. Asıl borç mevcut olmadıkça ceza koşulu istenilmez. Bu yüzden ceza koşulu, asıl borcu doğuran sözleşmenin hükmü olarak sözleşmede yer almalıdır yahut ayrı bir yan anlaşmayla kabul edilmelidir.

İkinci olarak incelenmesi gereken husus ceza koşulunun tazminat olup olmadığı hususudur. Tazminattan söz edebilmemiz için öncelikle ortada bir zarar olması gerekmektedir. Fakat TBK m. 180(1)'de belirtilmiş olduğu üzere alacaklı hiçbir zarara uğramamış olsa dahi, borçlunun kararlaştırılan cezayı ifası gerekir. Tazminatta ispat yükü borçlu tarafa yüklenmişken ceza koşulunda aşan zararlarda alacaklıya yükletilmiştir. Tazminatın diğer bir şartı olarak kusur şartının ceza koşulunda bulunup bulunmadığını bir sonraki başlıkta inceleyeceğiz.

Ceza Koşulu Bakımından Kararın Değerlendirilmesi

A- Kusur Bakımından

MADDE 180/II- Alacaklının uğradığı zarar kararlaştırılan ceza tutarını aşıyorsa alacaklı, borçlunun kusuru bulunduğunu ispat etmedikçe aşan miktarı isteyemez.

TBK m. 180/II hükmünden anlaşılması gereken, ceza koşuluna ilişkin istenirken borçlunun kusuru olup olmadığının aranmaması gerektiğidir. Hükümde, Ortaya çıkan zararın ceza tutarını aşıp aşmadığı incelemesi yapılmaktadır. Buna göre, ceza tutarını aşan zararların istenebilmesi için borçlunun kusurunun mutlaka bulunması gerekir. Hüküm ayrıca kusura ilişkin ispat yükünü de alacaklıya yüklemiştir. Hükmün zıt anlamına göre ise, alacaklının uğradığı zarar ceza tutarını aşmıyorsa, ceza koşulunun talep edilebilmesi için borçlunun kusurlu olması gerekmemektedir.

Ceza koşulu, borçlu üzerinde kararlaştırılmış şekilde borcu ifa etme yönünde baskı kuran bir düzenlemedir. Bu özelliğiyle ceza koşulunun alacaklı tarafı korumaya yönelik olduğu açıktır. Bu nedenle ceza koşulunun sigorta özelliği unutulmamalı, borçlunun kusuruyla veya kusuru olmaksızın borca aykırı davranması halinde ceza koşulunun ödeneceği kabul edilmelidir.

Öncesinde de belirttiğimiz gibi İlk Derece Mahkemesi ve Yargıtay Hukuk Dairesi davalıyı kusurlu bulurken Bölge Adliye Mahkemesi, Yargıtay Hukuk Dairesi'nin bozma kararından önce davalı tarafa herhangi bir kusur yükletilemeyeceğine karar vermiştir. İlgili merciler, kusursuzluk-kusurluluk açısından bir ceza koşulu değerlendirilmesi yapmıştır.

Fakat ceza koşulu düzenlemelerinin koruduğu menfaat ve 180/II hükmü değerlendirildiğinde davalının kusurunun tartışılıp, davanın kaderinin bu kusur incelenmesine bağlanması abesle iştigaldir. Her ne kadar Yargıtay Hukuk Dairesi görüşümce hukuken doğru bir karar vermiş olsa dahi, yanlış gerekçelerle doğru sonuca ulaşmıştır.

B- Cezanın İndirilmesi Bakımından

MADDE 182/III- Hâkim, aşırı gördüğü ceza koşulunu kendiliğinden indirir.

Ceza koşulunun indirilme sebepleri olarak "alacaklının edimi elde etmedeki çıkarı, borçlu davranışı, tarafların ekonomik durumu, fahiş ceza koşulu tutarları (ceza koşulunun borçluyu borcu ihlalden caydırıcı gücünü göz ardı etmeden)" olarak sayılmıştır.

Bölge Adliye Mahkemesi'nin kararını onayan Yargıtay Hukuk Dairesi'nin "alacaklının asıl borcun ifa edilmesi halinde elde edeceği yarar ile cezai şartın ödenmesinin sağlayacağı yarar arasındaki makul (...) ölçü" gözetilerek %20 takdiri indirim yapması isabetli bir karar olmuştur. Kanun hükmünde, içtihatta ve doktrinde bu konu özelinde görüş birliği mevcuttur.

Sonuç

İncelenen kararın temelinde yatan sorun, davalı tarafın kusurlu olup olmadığı hakkındadır. Fakat ceza koşulu hükümlerinin koruduğu menfaat ve kanunun açık hükmü göz önüne alındığı noktada ceza koşulunun istenilebilmesinde kusur şartı aranmamalıdır. Yargıtay Hukuk Dairesi'nin ceza koşulunun talebi konusundaki gerekçeleri her ne kadar yanlış olsa da verdiği karar hukuken doğrudur.

Ceza koşulunun indirime tabi tutulması hususunda ise Yargıtay Hukuk Dairesi'nin sunmuş olduğu gerekçe ve kararda eleştirilecek herhangi bir nokta bulunmamaktadır.

Ilgaz Dora Şensöz

Ars Iuris

edebiyat & şiir

VE ORHAN CEKETSİZ ÖLDÜ

"Beni bu güzel havalar mahvetti.
Böyle havada istifa ettim.
Evkaftaki memuriyetimden.
Tütüne böyle havada alıştım.
Böyle havada âşık oldum.
Eve ekmekle tuz götürmeyi;
Böyle havalarda unuttum.
Şiir yazma hastalığım;
Hep böyle havalarda nüksetti.
Beni bu güzel havalar mahvetti."

Öncesinde Garip akımının öncüsü olan Orhan Veli, şiire getirdiği yeniliklerle edebiyat dünyasında kendine özgü bir yer edinmiştir. Orhan Veli'nin ölümü, 36 yaşında bir gece yarısıevine dönerken belediyenin kazdığı ve hiçbir uyarı levhası olmayan çukura düşerek çok ani ve beklenmedik olmuştur.
Orhan Veli öldükten sonra hem arkadaşına olan üzüntüsünü hem de bu durumlara olan tepkisi dile getirmek isteyen Ece Ayhan "Orhan Veli Öldü "dizelerini kaleme almıştır. Orhan Veli 'nin ölürken ceketsiz olduğunu vurgulayan şair yine sanata ve sanatçıya verilen değeri göstermiştir. Ece Ayhan, Orhan Veli'nin başka bir yerde doğsaydı milletlerarası bir şöhreti olacağını dile getirmiştir. Genç yaşta bu kadar üne sahip olması çok büyük bir yetenekken toplumun sanatçıya verdiği değerden dolayı hak ettiğini alamaması cahil kalınmış bir toplumu gözler önüne sermiştir.

"Cep delik, cepken delik,
Kol delik, mintan delik,
Yen delik, kaftan delik,
Kevgir misin be kardeşlik!"

Çoğu zaman bohem olarak nitelendirilen sanat, toplum tarafından hak ettiği değeri hiçbir zaman görememiştir. Maddiyatın her zaman öncelikli olması, ekonomik kazanç sağlayan mesleklerin daha değerli görülürken, sanat ve edebiyat gibi alanların "boş uğraş" olarak değerlendirilmesi buna bir örnektir.

Sanat insan ruhunu, hayal gücünü ve duygularını özgürce ifade etme aracıdır. Fakat özellikle şiir ve edebiyat alanında eser veren şair ve yazarlar, iç dünyalarının zenginliğini yansıtabilmek için maddi zorluklarla, yoksullukla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Bu durum, onların yaşamlarında hem içsel bir çelişki hem de toplumsal dışlanmanın acısını barındırır.
Toplumun ekonomik kazanımlara öncelik verip sanata gereken değeri vermemesi sanatçıların yaratıcı süreçlerini besleyen ama aynı zamanda yaşamlarını zorlaştıran bir yoksulluk hali yaratır. Şairler eserlerinde çoğu zaman bu maddi yetersizliği ve umutsuzluğu dile getirir; çünkü sanatsal üretim, toplumun maddi beklentilerinin ötesinde, içsel bir özgürlük ve duygu yoğunluğuyla şekillenir.

"Bedava yaşıyoruz, bedava;
Hava bedava, bulut bedava;
Dere tepe bedava;
Yağmur çamur bedava;
Otomobillerin dışı,
Sinemaların kapısı,
Camekanlar bedava;
Peynir ekmek değil ama
Acı su bedava;
Kelle fiyatına hürriyet,
Esirlik bedava;
Bedava yaşıyoruz, bedava."

VE ORHAN CEKETSİZ ÖLDÜ

"İstanbul'da, Boğaziçi'ndeyim;
Bir fakir Orhan Veli;
Veli'nin oğlu;
Tarifsiz kederler içindeyim."

İnsanın sanata değer vermesi için önce anlaması, anlaması için de yeterli kültürel ve sanatsal birikiminin olması gerekir. Bu birikim, sanatın bireyde kazandırdığı eleştirel düşünce ve ruhsal zenginliğin farkındalığını sağlar. Eğitimde sanata yeterince yer verilmediğinde toplum bunu lüks ve gereksiz görür.

Atatürk'ün de dediği gibi "Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir." Sanat toplumun mihenk taşlarından biridir. Toplumumuz, sanatın bu denli önemli olmasına rağmen bunu göz ardı edip değişmediği sürece nice Orhanlar hak ettiği değeri alamadan ve ceketsiz ölecektir.

Kübra Ay

Bir diğer sebep de sanatın sıkıntı ve acıdan beslendiği inancıdır. "Şair, biraz da aç kalmalı." demiş Cemal Süreya. Neden? Dertsiz, tasasız bir insan şiir yazamaz mı? Mutlu birinin kaleminden usta bir şiir çıkamaz mı? Elbet kafiyeli, redifli bir şiir çıkar. Fakat şiir dediğimiz şey insanın ruhundaki keder bulutunu kelimelerin uyumuyla bir araya getirmektir.İnsan; deneyimlerinin en derin ve yoğun duyguları, özellikle acı ve ıstırabı, sanatsal yaratıcılığın temel kaynaklarından biri olarak görürler. Bu bakış açısına göre sanatçıların yaşadığı zorluklar, içsel çatışmalar ve toplumsal baskılar, onların eserlerine derinlik ve otantiklik katar.

İNSAN VE UMUT

En ilkel dönemden bu yana bir nehirde sürüklenirmişçesine insanın beraberinde getirdiği o duygu, derecelerin otuz sekizi gösterdiği, saatin sabah dokuzu vurduğu, üç yüz yetmiş sekizinci yaşına o an basmış olan palmiye ağacının ince, sivri, yeşil yapraklarından aşağıya doğru dökülen tere benzeyen sıvının asfaltı yavaş yavaş dövdüğü anda toprağın en derinlerinden göğe doğru ışık hızıyla yükseliyordu.

Caddenin başındaki siperlerin arkasından bir ses yükseliyor: “SALDIRIN!” Ardından gelen patlama sesi, şehrin sakinlerinin kulaklarında şehri derinden sarsan bir çan sesi gibi çınlıyor, olay yerindeki evlerden başlayarak şehrin en uç noktasında bulunan evler dahil olmak üzere çatılarda sakin bir şekilde bekleyen kuşlar, bir hışımla bu diyardan göç etmek için harekete geçiyor ve devamında sıcak, erimiş asfalt ile bütünleşmiş bedenlerden çıkan ruhlar göğe doğru yükseliyordu. Duvarlar yıkılmış, çatılar uçmuş, evler çökmüş, insanlık kaybolmuş haldeydi. Caddenin kaldırımlarıyla yolun arasında oluk görevi gören yerden kanlar süzülüyordu. Caddenin başındaki siperlerden daha yüksek bir sesle ateş yakılıyor ve insan dediğimiz şey mum gibi eriyip gidiyordu.

Caddenin başında bulunan grubun üyeleri art arda kör kaldı, tasviri pek de mümkün olmayan o şeye kapıldılar. Hepsi, az önce yok ettikleri insanlardan belki bir tanesi sağ kalmıştır diye umarak, gözlerinin içine doğru bakmak isteyip bakamayarak, acılar içinde yardım istiyordu.

Saramago, Körlük kitabında "Bence biz kör olmadık, biz zaten kördük. Gören körler mi, gördüğü halde görmeyen körler." diyor. Nice görenler vardır aslında kör olan; nice körler vardır bir gün görmek için canla başla uğraşan. Körlüğün içine doğmuş olmak, kör kalmayı bir gelenek haline getirmek gerektiği anlamına gelmez. Körlüğün içerisinde kaybolduğumuzu anladığımız andan itibaren vereceğimiz mücadele, görmesine rağmen körlük yaşayan ve bundan bir sıkıntı duymayanların yapacağı her işten daha önemlidir. Bizler ölümlü varlıklarız; ancak ölmeyecek ve ölmemesi gereken bir duyguyu her daim içimizde taşırız, yeter ki içimizdekini fark edelim. Gözlerimiz doğduğumuzdan bu yana bizimledir; öyleyse onları kullanalım çünkü yaşama, dünyaya kör kalmamak bizim elimizdedir.

Gördüğü halde göremeyenlerin var olduğu bir dünyada umudun yeşilini yakalamak, denizin mavisinin tadına bakabilmek için her daim aydınlığın yolundan gitmeliyiz: Umudun ışığı her türlü körlüğü ortadan kaldırabilecek güçtedir. Bu ışığı takip edenler her şeyden evvel “bir şeyleri değiştirmeyi” hedefler. Yanı başında tarife sığmayan acı olaylar yaşanırken sessiz kalamayacağını fark edenler bu yanlışlığa, bu acıya son vermek için bir yol ararlar. İşte o yolu aramaya koyulmak dahi umudun ışığının insana göz kırpması sonucu gerçekleşir. O ışık ki aydınlığında nice insan yetiştirmiştir. Yaşar Kemal “Yaşam umutsuzluktan umut üretmektir,

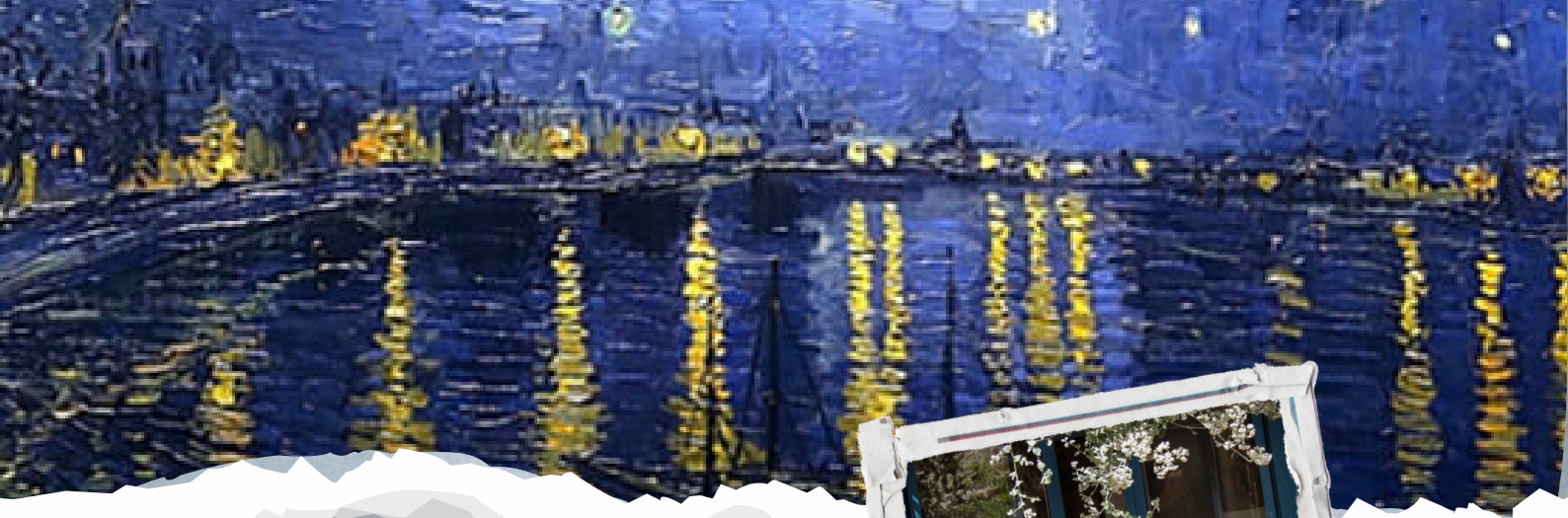

insan bugüne böyle gelmiştir” diyerek, umutsuzluğun soğuk ve puslu havasının hâkim olduğu toplumlarda gelişmenin sağlanamayacağını, o toplumların ilkel, acı çeken toplumlar olarak kalacağını belirtmiştir. Gelecek ve gelişmişlik için umut gerekir. Bir konuda umutsuzluğa düşülürse her türlü terakkiden mahrum kalınır. Savaşlar sonucu topraklara yağmur gibi bombaların düştüğü anlarda dahi umut korunmuştur ve korunmalıdır. En zor anlarda umut denilen yol gösterici ışık korunmasaydı ve ışığın aydınlattığı o yoldan gidilmeseydi daha güzel bir gelecek için ne evrensel sözleşmeler imzalanırdı ne de insanlık bugünkü -yeterli olmasa bile- durumuna gelebilirdi.

İnsanlığın Sıkıştığı Yer

“‘İnsanlık öldü mü?’ Yok, ölmedi, ölmedi ama, bir şey oldu, başka bir yerlerde sıkıştı kaldı herhalde?” (Yaşar Kemal)

İnsanlığı sıkıştığı yerden çekip çıkaracak olan yine insandır. Bugün dünyanın pek çok bölgesinde yaşanan savaş, açlık, kıtlık, çocukların yalnızca saklambaç oynarken saklanması gerekirken bombalara hedef olmamak için saklanması ve bütün bu olayların sanki yaşanmıyormuş gibi göz ardı edilmesi şüphesiz insanlığın bir yerlerde sıkışıp kalmasının tezahürüdür. Okula gidemeyen, savaşın ortasında sıkışıp kalan, yalnızca bir dakika sonra acaba hayatta kalacak mıyım diye düşünen çocukların olduğu bir dünyada insanlığın bir yerlere sıkıştığı aşikardır.

Bakmak ve Görmek

“Bakabiliyorsan, gör. Görebiliyorsan fark et.” (José Saramago)

Körlük hastalığından kurtulmak, görmek, görüp söylemek, harekete geçmek; insanlığı sıkışıp kaldığı yerden çekip çıkarmanın tek yoludur.

Nazım Hikmet “Ölür bir Japon çocuğu Hiroşima’da. 945’te doğduğu için” der. Çocukların tek suçunun doğmak olduğu ve doğumlarından ölümlerine kadar sürekli gözyaşı dökmelerinin söz konusu olduğu bir dünyada yaşamayı kabullenmek çürümenin, bunu görmemek ise körlüğün göstergesidir. Kâğıt gibi yanan çocukların gülmeyi öğrenememesi durumundan kurtulmak ancak karanlık ormanların bağrından, karanlığı yararcasına çıkan hüzmenin aydınlattığı yolu takip etmekle, görmekle mümkün olur. İnsanlığı sıkıştığı yerden çekip çıkartacak olan yine insandır işte tam da bu sebepten dolayı insandan umut kesilemez. Umut dolu yarınları el birliğiyle inşa edecek olan yine umut ışığının yolundan giden “insanlar” olacaktır. Bir ışıktır ki dünyayı değiştirir, bir ışıktır ki nice çocuğun yüzüne tebessüm olur, bir ışıktır ki insanlık ağacının en yeşil kısmı olur.

“Eğer yaşıyorsak ve yaşayacaksak daha yüzyıllar,
bütün bu yıkıntıların içinde,
umutla, bir Anka kuşu gibi küllerimizden doğmalıyız.
Ve daima doğacağız. Umut, umut insandır.

Mustafa Eren Sarıçam

Baharın Kederi

Her pınardan taşan su boğsaydı bizi,
İlk ağlayaşım olurdu ecelin.
Ve bir daha gelmezdi bahar sevincin.
Göz pınarlarımda buz tutardı yüreğin.

Eski bahçeler doğuyor yeniden
Kavuşuyor aydınlığa köklerinden,
Yalancı bahara inanıp çiçek açanlarla,
Yalnızken kalabalık olmayı bilenler.

Belki tekrar bahar gelir gözlerime...
Vapurlar kalkar yüreğimden ve
Kadınlar kamelyalarda otururken ruhuma oya yaparlar.
Mart ayartır kedileri, cilveleşir güneşle bulut...

Kavuştururken meltem denizle toprağın kokusunu
Eriyen karla tekrar taşar pınarlar
Bahar gelen gözlerime getirir felaketi
Eski hatıralar...

Arzu Melek Oğuzalp

MORG

etrafta tanımadığım yüzlerce ölü aşk.
paramparça olmuş kimisi,
artık tanınmıyor.
eceli gelmiş kimisinin,
yüzlerinde huzur dolu tebessüm.
kimisi kazaya kurban,
kimisi cinayete kurban,
kimisi ihanete kurban,
yıllardır bulunamayan
kokuşan aşklar.
bazıları ise sadece beden
çünkü bazı aşklar ölür sadece bedenen
ve kuytu köşede
devam ederler sevmeye ebediyen.
ve bizimkisi
tek tek aradığım
daha doğmadan ölen
ana karnındaki fetüs.
acı ya da tatlı ilk nefesini alamadan
soğuk bir morga kapatılan
küçük bir aşk...

Arzu Melek Oğuzalp

Ahenkli Yol

Başın sıkıştı değil mi küçük bir deliğe?
Ama bir yandan ışık görüyorsun o
hergelede. Karanlık seni tüm gücüyle
yutmak isterken, Sen o ışığa tutunuyorsun,
Sanata tutuluyorsun.

Bitti artık her şey dediğin sırada, Bir ezgi
geliyor kulağına.
Dinliyorsun ve dindiriyorsun kalbindeki
acıyı. Şifa oluyor o ezgi yaralarına.

Tanıdık bir sima görüyorsun rüyalarında.
Hayallerde buluşuyorsun sevdiğinle.
Bazen bulamıyorsun yolunu, Sonra Atilla
fısıldıyor kulağına:
"Ben sana mecburum bilemezsin"
O an anlıyorsun ki istikametin sevdadır.

İsteyip de diyemediklerin oluyor.
Korkup kaçıyorsun kelimelerin ahenkli
gücünden. Satırlarda buluyorsun
diyemediklerini,
Köşe bucak kaçtığın o güç evin oluyor.

Işıkmış, Şifaymış, Evmiş,
Sevdaymış sanat. Betimlemelerin en güzeli
Ya da sayıklamalarının, Sayıklamalarımın…

Elif Sıla Behşet

BU SAYFA

Yeni sayfalar su gibi berrak
Ama bir o kadar da uzak yabancı...

Yeni sayfalar
Ama eskiler gibi de kokmuyorlar

Yeni sayfalar su gibi berrak
Ama biliyorum ki yazılacak

Bir sayfada mürekkepler dağılacak
İşte o sayfada
Eskiler anılacak

Gamzenur Yıldız

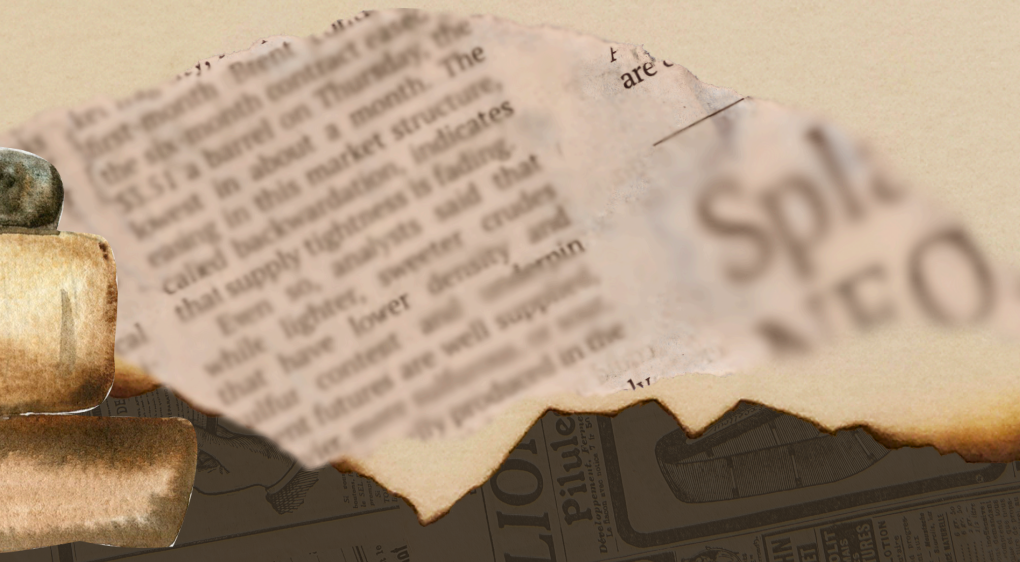

ZAMANIN İÇİNDE

Aldığın nefestir şimdi yarının umudu
Uçurum kenarında yüreğim korkuya doydu
Rotasını çizmiş geminin dönüşü olmayan yoluydu
Ciğerimi yerinden söken acının sonu yok muydu?

Aynalar karşısında kendime sarılmışım gecelerde
Öpüp kokladığım çocukluğumun soğuk geçmişinde
Fütursuzca koşuyorum kaçan yıllara akşam güneşinde
Koca bir yük kahkahalarım bükülen belimde

Anlatamam çizdiğim satırların duygularını
Tartamazlar çünkü dilimden dökülenlerin ağırlığını
Anlatamam rüyalarımı istilâ eden gerçekleri
Göremezler çünkü bedenimi zincirleyen sesleri

Nisa Yaprak Talaman

KAYNAKÇA

EVLİLİK NEDENİYLE KADINA VERİLEN İŞ SÖZLEŞMESİNİ FESİH HAKKININ ANAYASAMIZIN 10.MADDESİNE AYKIRILIĞI

https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(07.02.2025)
https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/559860
(07.02.2025)
https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararasi-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/cedaw/(07.02.2025)
https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2008/125?Donemler_id=2&EsasNo=2006%2F156&KararNo=2008%2F125
(07.02.2025)
https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2008/125?Donemler_id=2&EsasNo=2006%2F156&KararNo=2008%2F125
(07.02.2025)
AYDIN, Ufuk (2023). Bireysel İş Hukuku. Eskişehir/İstanbul: Ankara Özgür Matbaacılık sf.432-433

YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİNİN VERMİŞ OLDUĞU BİR KARAR ÜZERİNE İNCELEME (NİŞANLANMANIN GEÇERLİLİĞİNİN BELİRLİ BİR ŞEKLE BAĞLI OLMASI)

DEVELİOĞLU, Murat (2019). Nişanlanmaya Şekil Şartı Mı Geldi? Hukuk Postası, (384-386)
DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/GÜMÜŞ, Mustafa Alper (2024). Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku. İstanbul: Filiz Kitabevi, s.16,33
ÖZESE, Hasan Hüseyin (1988). Nişanlılık İlişkisinin Sona Ermesi ve Sona Ermenin Hukuki Sonuçları. İstanbul. s.72
SİRMEN, Lale (1977). Nişanın Bozulmasında Manevi Tazminat. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ellinci Yıl Armağanı, 1, (359-379)

EVLAT EDİNME, EVLAT EDİNMEDE EVLAT EDİNEN VE EVLAT EDİNİLEN ARASINDAKİ YAŞ FARKI

DURAL, Mustafa – ÖĞÜZ, Tufan – GÜMÜŞ, Mustafa Alper (2024) Türk Özel Hukuku Cilt III-Aile Hukuku, İstanbul: Filiz Kitabevi.
İMAMOĞLU, s. Hülya Ankara Üniversitesi Hukuk Dergisi
KİZİR, M. (2009). Türk Hukukunda Evlat Edinme. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *17*(1), 151-184.

KiRA SÖZLESMELERi

EREN, Fikret (2023). *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara, Legem Yayınevi, sf. 317-321.
ÖZDEMİR, Hayrunnisa (2025). *Kira Hukuku Davaları*. İstanbul, Seçkin Yayıncılık, sf.39-158.

CEZA KOSULU ISTEMINDE KUSURLULUK SORUNUNUN" T.C. Yargitay 3. HD., E. 2022/7450 K. 2023/2141 T. 11.7.2023 ILAMI ISIGINDA INCELENMESI

Hüseyin Can Aksoy, Ceza Koşulunun Borçlunun Borca Aykırı Davranıştaki Kusuru İle İlişkisi Nedir?, 2018
Nomer Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, İstanbul
Oğuzman/Öz Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-2, 11. Baskı, İstanbul

Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul

Zeynep Damla Taşkın, Borçlunun Kusurunun Ceza Koşulu Anlaşması Üzerindeki Etkisi, 2020

TÜRK HUKUKUNDA TAHKİM SÜRECİ

https://akdoganhukukdanismanlik.com/about/ (05.02.2025)
https://ticaret.gov.tr/hizmet-ticareti/yurtdisi-yatirimlar/uluslararasi-yatirim-anlasmazliklarinin-cozumu-tahkim (05.02.2025)
https://istac.org.tr/tr/uyusmazlik-cozumu/tahkim/ (05.02.2025)
https://ottohukuk.com/otto-blog/tahkim-sureci-ile-ilgili-sikca-sorulan-sorular-ve-cevaplari/ (05.02.2025)
https://ihsanaktas.av.tr/turkiyede-tahkim-sureci-adimlar-ve-asamalar/ (05.02.2025)
Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü, Tahkime İlişkin Temel Kavramlar, Düzenlemeler Ve Güncel Gelişmeler, 1. Bası, Ankara 2021

YAPAY ZEKA HUKUKU VE YAPAY ZEKA DÜZENLEMELERİNİN GELECEĞİ

https://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/uberin-surucusuz-otomobili-kaza-yapti-yayayi-oldurdu-40777908 (05.02.2025)
https://www.propublica.org/article/how-we-analyzed-the-compas-recidivism-algorithm (05.02.2025)
Çelik, M. (2023). *Orwell'in 1984'ü Çin'de Gerçek Mi Oluyor? Sosyal Kredi Sisteminin Geçmişi, Bugünü ve Geleceği.* Academia.edu.
Demir, E. (2022). "Yapay Zekâ ve Uluslararası Hukukun Geleceği." *Uluslararası Hukuk ve Yapay Zekâ Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 34-56.
Kaya, B. (2024). "Yapay Zekânın Hukuki Statüsü Üzerine Bir Değerlendirme." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 70(3), 211-230.
Özkan, H. (2023). "Yapay Zekâ ve İdare Hukuku: Hukuki Statü ve Sorumluluk." *Hacettepe Hukuk Dergisi*, 55(4), 112-135.
Yılmaz, A. (2023). "Yapay Zekâ ve Hukukuna Genel Bir Bakış." *Adalet Dergisi*, 45(2), 78-95.

İSRAİL-HAMAS ÇATIŞMASI

https://www.bbc.com/turkce/articles/c5yrzdny4rvo (05.02.2025)
https://medyascope.tv/2024/10/06/7-ekim-sonrasi-ortadoguda-son-1-yilda-neler-yasandi/ (05.02.2025)
https://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/459_1.pdf (05.02.2025)
https://www.bbc.com/turkce/articles/cgly90xr3ryo (05.02.2025)
ERKİNER, Hakkı Hakan (2023). Devletin Haksız Fiilinden Kaynaklanan Uluslararası Sorumluluğu İstanbul: Seçkin Yayıncılık sf. 273-275

KAYNAKÇA

TÜRKİYE'DE BİREYSEL SİLAHLANMANIN GELİŞİMİ VE ETKİLERİ

https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/ozelguvenlik/Silah-Islemleri-Genelgesi.pdf (02/02/2025)
https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6136.pdf (02/02/2025)
https://cozumavukatlik.org/ruhsatsiz-silah-sucu/ (02/02/2025)
https://nebihukuk.com/makaleler/item/276-ruhsatsiz-silah-bulundurma-tasima-veya-satin-alma-sucunun-cezasi (02/02/2025)
https://www.umut.org.tr/userfiles/files/DO%C3%87_%20DR_%20%C4%B0RFAN%20KALYCI_T%C3%9CRK%C4%B0YE%20VE%20D%C3%9CNYA%20BA%C4%9ELAMINDA%20B%C4%B0REYSEL%20S%C4%B0LAH%28LANMA%29%20SORUNU%281%29.pdf (02/02/2025)
https://www.umut.org.tr/bireysel-silahlanmaya-iliskin-turkiye-deki-veriler (02/02/2025)
https://www.umut.org.tr/turkiye-de-ve-dunyada-bireysel-silahlanma (02/02/2025)
https://www.youtube.com/watch?v=_rgDyMyz5-A (02/02/2025)
Orhan, G., & Yeter, Ö. B. (2019). BİR İÇ GÜVENLİK SORUNU OLARAK BİREYSEL SİLAHLANMA: TÜRKİYE İÇİN DURUM DEĞERLENDİRMESİ ve POLİTİKA ALTERNATİFLERİ. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi130-143.
Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı (2023). ***Sivil Kullanım Amaçlı Silahlar ve Mevzuat Uygulamaları,*** **Ankara: EGM**
Sezen, G. S. (2023). DÜĞÜNLERDE HAVAYA SİLAH SIKMA DAVRANIŞI: BALIKESİR KÖYLERİ ÖRNEĞİ. Sosyal Aktörler Ve Deneyimler Dergisi(1), 87-102.
Tuncel, G., & Acar, A. (2022). TÜRKİYE'DE SİYASİ PARTİLERİN BİREYSEL SİLAHLANMAYA BAKIŞI. Dicle Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12(23), 335-357. https://doi.org/10.53092/duiibfd.1030943
Yasuntimur, A. ve Öğünç, G. İ. (2022). Bireysel silahlanma ve şiddet: Ateşli silah şiddetinin güncel durumu. Güvenlik Bilimleri Dergisi, 11(1), ss 167-200, doi:10.28956/gbd.1068063
Yıldırım, S. (2018). TÜRKİYE'DE SON ON YILDA İŞLENEN KADIN CİNAYETLERİ ÜZERİNE: SEBEP, SONUÇ VE ÖNERİLER. Mecmua(6), 1-21. https://doi.org/10.32579/mecmua.448868

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI'NIN SİYASİ BOYUTU VE HUKUKİ STATÜSÜ

dogu-turkistan-cografyasimenudetay.phptr (06.02.2025)
https://akademiye.org/tr/?p=2543#:~:text=Doğu%20Türkistan%20Orta%20Asya'nın,"Uygur%20Eli"%20terimi%20bulunmuştur. (06.02.2025)
https://www.turkicstates.org/u/d/basic-documents-tr/Nahcivan_Anlasmasi_Turkce_20140417_193951.pdf (27.01.2025)
Document A/CN.4/101, Report by G.G. Fitzmaurice, Special Rapporteur, Yearbook of the ILC, 1956, Cilt II, s. 108.
ÇAĞIRAN, Mehmet Emin. *Uluslararası Örgütler*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013, s. 7-13.
ERKİNER, Hakkı Hakan-ERAY, İlayda (2022). *Uluslararası Hukuk Bakımından Bir Uluslararası Örgüt Olarak Türk Devletleri Teşkilatı* https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2412539 (08.02.2025)
Supranational Adjudication". *Yale Law Journal* (19.09.2022)

DOĞAL HUKUK VE POZİTİF HUKUK KAVRAMLARI

https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/dogal_hukuk) (05.02.2025)
https://lawtudent.com/makale/pozitivist-hukuk-ve-tabii-hukukun-felsefesi/ (05.02.2025)

HUKUK TERMİNOLOJİSİNDEKİ KAVRAMLARIN ETİMOLOJİK KÖKENLERİ ÜZERİNE

https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-arabic/law?q=law
https://latince.ahmetcadirci.com/l/ligo-ligare-ligavi-ligatus-25546.html#google_vignette
https://latince.ahmetcadirci.com/s/solvo-solvere-solvi-solutus-35154.html
https://latince.ahmetcadirci.com/s/solutio.html
https://www.nisanyansozluk.com/kelime/akit
https://www.nisanyansozluk.com/kelime/borç
https://www.nisanyansozluk.com/kelime/silsile
https://www.nisanyansozluk.com/kelime/rücu
https://www.nisanyansozluk.com/kelime/gabi
https://sozluk.gov.tr/?ara=hukuk
Kemal Gözler, "'Hukuk' Kelimesi Kaç yaşında? Etimoloji Bize Ne Söyler?" www.anayasa.gen.tr/hukuk-kac-yasinda.htm (Yayın Tarihi: 31 Temmuz 2019)

KAYNAKÇA

AHLAK ve YASAMA İLKELERİ/ KİTAP İNCELEMESİ

Bentham, J. (2017). Ahlak ve Yasama İlkeleri. (çev.Saruhanlıoğlu,Ömer. Boyacı,Uğur Kaşif.) İstanbul, Litera Yayıncılık.

DOSTOYEVSKİ'NİN SUÇ VE CEZA ESERİNİN HUKUKİ VE TOPLUMSAL BOYUTLARI

https://tr.wikipedia.org/wiki/Fyodor_Dostoyevski (05.02.2025)
Arslan, A. Dostoyevski'nin Suç ve Ceza eserinde ahlaki sorunlar. Felsefi Araştırmalar Dergisi
Dicle, A. Dostoyevski'nin Suç ve Ceza eserinde insan doğası ve ahlak anlayışı. Felsefe ve Edebiyat Dergisi
Duru, M. *Suç ve Ceza*'da bireysel özgürlük ve toplumsal adalet. *Felsefe ve Toplum*
Yücel, H. A. (Çev.) (1998). *Suç ve Ceza* (F. Dostoyevski). Hasan Ali Yücel Klasikleri

VE ORHAN CEKETSİZ ÖLDÜ

https://www.fikriyat.com/galeri/edebiyat/orhan-velinin-en-cok-sevilen-30-siiri/3 (05.02.2025)
https://www.ensonhaber.com/kitap/ece-ayhanin-orhan-veli-oldu-siirindeki-isyani (05.02.2025)
AVŞAR, Rasim Erdem (2015). *Yoksulları Edebiyatla Görünür Kılmak: Sait Faik Abasıyanık Öykülerinde (1936-1954) Yoksulluk ve Kentsel Yoksulluk Temsilleri.* İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Yüksek Lisans Programı (İnsan Hakları Hukuku)
***"Şaheserler Yazdılar Ama Yoksul Öldüler"* Edebiyat Haber, 19 Şubat 2012**

İNSAN VE UMUT

https://t24.com.tr/haber/yasar-kemal-94-yasinda-insanoglu-umutsuzluktan-umut-yaratandir,458719#google_vignette (28.01.2025)
HİKMET, Nazım (2021). *Yeni Şiirler (1951-1959).* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, sf:151.
KEMAL, Yaşar (2022). *Kuşlar Da Gitti.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, sf:39.
SARAMAGO, José (2021). *Körlük.* İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, sf:330.
SARAMAGO, José (2021). *Körlük.* İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, sf:7.

